

62476

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
(DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI)

İMAM HATİP LİSELERİNDE HİTABET
VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİ
ÖĞRETİMİ
(ÖZEL ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ AÇISINDAN BİR YAKLAŞIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ömer DEMİR

ANKARA-1997

62476

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
(DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI)

İMAM HATİP LİSELERİNDE HİTABET
VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİ
ÖĞRETİMİ
(ÖZEL ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ AÇISINDAN BİR YAKLAŞIM)

62476

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANİŞMAN

Doç. Dr. Mualla SELÇUK

HAZIRLAYAN

Ömer DEMİR

ANKARA-1997

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ÖNSÖZ

Türkiye'de din eğitimi ve öğretimi diğer bir çok eğitim alanında olduğu gibi örgün ve yaygın şekliyle gerçekleşmektedir. Örgün din eğitimi ilköğretim okullarından başlayarak yüksek öğrenime kadar geniş bir yelpaze oluşturur. İlköğretim, orta öğretim ve yüksek öğretim kurumlarında gerçekleştirilen din eğitiminin elbette tartışılmaz önemi vardır. Ancak İmam Hatip Liseleri'nin durumu din eğitimi ve öğretimi açısından biraz farklıdır. Bunun sebebi İmam Hatip Liselerinin hem örgün hem de yaygın din eğitimi ile yakından ilgili olmasındandır.

İmam Hatip Liseleri örgün eğitim sistemi içerisinde yüksek öğrenime öğrenci hazırlama görevi yanında, yaygın din eğitimi için de eleman yetiştiren kurumlardır. İmam Hatip olarak görev alacak mezunların her gruptan, geniş halk kitleleriyle birer din eğitimcisi olarak yüz yüze gelmesi, dini konularda birinci derecede rehberlik yapıyor olması, yaygın din eğitimi açısından son derece önemlidir. Çünkü din eğitiminin sosyal açılımı büyük ölçüde İmam Hatiplerle gerçekleşmektedir. Din eğitimi özel sahasında halihazırda araştırma konusu olabilecek bir çok problem varken bizim İmam Hatip Liselerini, özellikle de mesleğe hazırlayıcı özelliği olan Hitabet ve Mesleki Uygulama dersini araştırmamıza konu edinmemizin sebebi de budur. Bu tür araştırmalar, örgün eğitim ile yaygın eğitim kaynaşmasının en güzel örneklerinden olup, bir yandan İ.H.Liseleri'ndeki formal eğitimin kalitesini yükseltmeye hizmet ederken, dolaylı olarak da yaygın din eğitimine katkıda bulunacağı düşüncesindeyiz.

Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi ise İmam Hatip Liselerinde okutulan, mesleki formasyon ve yeterliğin gelişmesini amaçlayan, mesleki uygulamalarla öğrencileri mesleğe hazırlayan bir derstir. Biz de bu çalışmamızda Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi öğretiminin mevcut durumunu öğrenci ve öğretmenlerin görüşlerinden yararlanarak ortaya koymaya çalıştık ve bu derse ait özel öğretim yöntemlerini araştırdık.

Araştırmamızın birinci bölümünde problemi, araştırmanın amacını, önemini, kapsamını ve yöntemini tanıttık.

İkinci bölümde konunun teorik zemini olarak hitabeti ve hitabetin dini dayanakları çerçevesinde Kuran'da konuşma ve Kuran'da hitabet ilkelerini araştırdık.

Üçüncü bölümde dersin mevcut durumunu ortaya koymak için öğrenci ve öğretmenlerin görüşleriyle araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara yer verdik ve değerlendirmelerde bulunduk. Yine bu bölümde Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi özel öğretim yöntemleri kapsamında, derste kullanılabilecek yöntemler, bazı öğretim ilkeleri, uygulama faaliyetleri, Hutbe ve Vaaz hazırlama ve sunma yöntem ve tekniklerini, çeşitli disiplinler, etkili ve güzel konuşma üzerine yapılmış çalışmalardan yararlanarak ele aldık. Ayrıca Hitabet ve Mesleki Uygulama dersinde araç gereç kullanımı, ölçme ve değerlendirme konuları üzerinde durduk.

Dördüncü ve son bölümde ise araştırmada elde edilen bulgular ve tespitler doğrultusunda sonuç ve öneriler yer almaktadır.

Bir çok konuda kendilerinden yararlandığım değerli hocam Prof. Dr. Beyza BİLGİN 'e, gerek konu seçiminde ve gerekse araştırmamın her safhasında rehberlik ve danışmanlığını yapan değerli hocam Doç. Dr. Mualla Selçuk'a, anket uygulamasında bize yardımcı olan İHL idarecilerine, görüş ve düşünceleriyle katkıda bulunan öğretmen arkadaşlarıma ve öğrencilerimize teşekkür ediyorum.

Bu alanda yapılacak çalışmaların devamlılık arz edecek şekilde sürdürülmesini temenni ediyorum.

Ömer DEMİR

Şubat 1997

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	IV
KISALTMALAR	VII
TABLolar.....	VIII

BİRİNCİ BÖLÜM

A.Problem.....	1
B.Araştırmanın Önemi ve Amacı.....	5
C.Sınırlıklar.....	6
D.Yöntem	7
E.Varsayımlar	8
F.Evren-Örneklem	9
G.Verilerin Toplanması ve Yorumlanması.....	9
H.Kaynaklar	10

İKİNCİ BÖLÜM

KONUNUN TEORİK ZEMİNİ

HİTABETİN DİNİ DAYANAKLARI

A.HİTABET.....	12
B.KURAN VE HİTABET.....	14
C.KURAN'DA HİTABET İLKELERİ.....	16
D.HZ.PEYGAMBER'İN HİTABETİ	21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.

KONUNUN EMİRİK ZEMİNİ

HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİ İLE İLGİLİ

BULGULAR VE YORUMLAR

A.ANKETE KATILAN ÖĞRETMENLER VE ÖĞRENCİLERLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.Öğretmenler.....	24
2.Öğrenciler.....	27
B.HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİ	
1.Dersin Önemi.....	27
2.Dersin Amacı.....	28
C.HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİNDE ÖĞRETMENLER	
1.Öğretmenlerin Yeterliği.....	30
2.Öğretmenlerin Derse Hazırlık Durumu.....	32
3.Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersinde Öğretmenin Görevleri.....	33
4.Öğretmenlerin Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersini Okutma istekleri.....	38
5.Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersinde Öğretmenlerin Önem Verdiği konular.....	39
6.Öğretmenlerin Dersin Muhtevasına İlişkin Görüşleri.....	40
7.Öğretmenlere Göre Başarıyı Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörler..	42
8.Öğretmenlere Göre Başarıyı Artıracak Öneriler.....	44
9.Öğretmenlerin Anket Sorularında Yer Almayan Görüşleri.....	45
D.HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİNDE ÖĞRENCİLER	
1.Öğrencilerin Fiziksel,Duygusal ve Zihinsel Gelişimleri.....	47
2.Öğrencilerin Derse İlgileri	50
3.Hafız Öğrencilerin Başarı Durumları	51
4.Öğrencilerin Mesleki Düşünceleri	51
5.Hitabet ve Mesleki Uygulama dersinde Öğrencilerin Zorlandıkları Konular	53
6.Öğrencilerin Anket Sorularında Yer Almayan Görüşleri	54
E.HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİ ÖĞRETİMİNDE YÖNTEM VE TEKNİKLER	
1.Özel Öğretim Yöntemleri ile İlgili Bazı Tanımlar.....	57
2.Öğretim Yönteminin Önemi	62
3.Öğretim Yöntemini Belirleme	63

4.Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntem ve Teknikler	65
---	----

F.HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DRSİ ÖĞRETİMİNDE KULLANILABİLECEK YÖNTEM VE TEKNİKLER

1.Anlatım Yöntemi	69
2.Soru-Cevap Yöntemi	72
3.Demonstrasyon(Gösteri) Yöntemi	75
4.Problem Çözme Yöntemi	78
5.Gözlem Yöntemi	80
6.Proje Yöntemi	81
7.Ezberleme Yöntemi	84
8.Öğretmen ve Öğrenci Arasında Etkili İletişim Konusunda Bazı Öğretim İlkeleri	84
9.Öğretim Sürecini Oluşturan Temel Unsurlar	86

G.HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİNDE UYGULAMA FAALİYETLERİ

1.Uygulamaların Önemi	87
2.Uygulama Çeşitleri ve Planlaması	89.
a.Hazırlık Uygulamaları	90
b.Gerçek Uygulamalar	91

H.UYGULAMA KONULARI VE ÖĞRENCİLERİN UYGULAMALARDAKİ BAŞARILARI

1.İmamet	98
2.Müezzinlik	98
3.Hutbe ve Vaaz Hazırlama	99
4.Hutbe Vaaz Sunma	101
5.Diğer Uygulama Konuları	102
6.Öğretmenlerin Çeşitli Uygulama Faaliyetlerinde Öğrencileri Hakkında Görüşleri.....	105
7.Uygulamalar için Bazı Öneriler.....	107.

I.HUTBE VE VAAZ HAZIRLAMA YÖNTEM TEKNİKLERİ

1.Konu Seçimi	114
---------------------	-----

2.Konunun Araştırılması	116
3.Konunun Planlanması.....	118
4.Konunun Yorumlanması	120
5.Sonuç veya Sonuçlar Çıkarma	121
İ.HUTBE VE VAAZ SUNMA YÖNTEM TEKNİKLERİ	
1.Konuşmanın Unsurları	122
2.Konuşma ve İletişim	134
3.Konuşma Korkusu	135
4.Konuşma Korkusunun Nedenleri	136
a.Öğrencilere göre	136
b.Konuşma Korkusunun nedenleri ve Yenme Yolları.....	138
5.Konuşma ve Heyecan	141
6.Kekeleme ve Diğer Koordinasyon Bozuklukları	144
7.Diğer Bazı Sunuş Kuralları	145
8.Bazı Konuşma Hataları	146
9.Güzel Konuşma Nasıl Elde Edilir.	148
10.Sunuş Şeklinde Okuma	149
11.Konuşmada Bazı Faktörler	151
12.Sohbet	155
J.HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİNDE ARAÇ VE GEREÇLER	
1.Ders Kitapları.....	156
2.Öğretmenlerin Kullandıkları Araç ve Gereçler	157
3.Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersi Öğretiminde Kullanılabilecek Araç ve Gereçler	157
4.Ders Açısından Okulların Fiziki Durumları.....	160
K.HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
ÖZET SONUÇ VE ÖNERİLER	
A.ÖZET.....	164

B.SONUÇ.....	165
C.ÖNERİLER	165
D.KAYNAKLAR.	167
E.SUMMARY	169
F.EKLER.....	176

BİRİNCİ BÖLÜM

A.PROBLEM

İ.H.L.' leri Din eğitimi ve öğretimi sahasında önde gelen eğitim kurumlarımızdır.

739 Sayılı Milli Eğitim Kanununun 32.Maddesinde İmam Hatip Liseleri; imamlık, hatiplik ve Kuran kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere Milli Eğitim Bakanlığınca açılan orta öğretim sistemi içinde hem mesleğe hem yüksek öğretime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumları" olarak tanımlanmaktadır.

İmam Hatip Liseleri'nin amaçları, yine kanuni olarak şu şekilde sıralanmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığınca açılan, orta öğretim sistemi içinde hem mesleğe, hem de yüksek öğretime hazırlayıcı programlar uygulayan İmam Hatip Liselerinin amaçları: İmamlık, Hatiplik, ve Kuran Kursu Öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli en az lise seviyesinde genel ve mesleki öğrenim görmüş elemanlar yetiştirmektir.¹

İ.H.L.' lerinin tarihi gelişimini öğretimde birliği temin etmeye çalışan 3 Mart 1340 tarihli Tevhit-i Tedrisat Kanunu ile başlatabiliriz.1924 yılında sayıları 29 olan İmam Hatip Okulları 1925'te 26' ya 1926'da da 20'ye indi ve 1927'de İstanbul ve Kütahya dışındakiler kapandı. 1930'da ise onlar da kapatılmıştır. Din eğitimi veren bu okulların tekrar açılması, 1951 yılına kadar gecikir. 1958'de imam hatip okullarının sayıları 19 iken, 1962'de 26'ya, 1969'da ise 71'e yükselmiştir. 1971 yılında orta kısmı kapatıldıysa da 1973 yılında İmam Hatip Liseleri olarak ismini değiştirdi. 1974-1975

¹ İmam Hatip Liseleri Öğretim Programları, M.E.B. S.11

öğretim yılından sonra da imam hatip lisesi bünyesinde Kuran, Arapça ve Din dersi seçmeli dersleriyle eğitim gören orta kısım tekrar açıldı.²

Eğitim planlamasını aşan İmam Hatip Liseleri'nin artışı yeni İmam Hatip Lisesi açılmasını engelledi. Bu seferde mevcut İmam Hatip Liseleri'ne bağlı şubeler şeklinde çoğaldı. 1995 tarihli genelge ile şubeler de bağımsız hale geldi.

1995 - 1996 Öğretim yılı başı rakamlarına göre ülke genelinde 461 (klasik) İmam Hatip Lisesinde toplam 285.221 orta kısım, toplam 183.641 lise kısım öğrencisi olmak üzere orta-lise toplam 468.862 öğrenci eğitim öğretime devam özel programlı lise bünyesinde bulunan 31 İ.H.Lisesinde 3.061 orta kısım, 622 lise kısım öğrencisi olmak üzere toplam 3683 öğrenci öğrenim görmektedir.³

Her alanda, iyi yetişmiş, nitelikli insan gücüne olan ihtiyaç, son zamanlarda sürekli gündeme getirilen konular arasındadır. Nitelikli Din görevlisi yetiştirmek de toplumun psiko-sosyal dengesi ve güvenliği, milli, manevi ve moral değerler açısından önemli bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç ise günümüzde büyük ölçüde İ.H.L. ile karşılanmaktadır. İ.H.L.'lerinin Milli Eğitim sistemi ve din eğitimi özel sahasındaki konumu, bu açıdan önemlidir.

Dünyanın ekonomik, sosyal ve teknolojik açıdan, sürekli ve hızlı değişim içinde olması, eğitim kurumlarını da etkilemektedir. İ.H.Liseleri de özellikle sosyal hayattaki hızlı değişimin gerisinde kalmamak için kendilerini sürekli yenilemek ve geliştirmek zorundadırlar. Bu da bilimsel araştırmalardan ve eğitim biliminin ortaya koyduğu ilke ve yöntemlerden yararlanmayı gerektirmektedir.

İ.H.Liseleri'nde gerçekleştirilen eğitim ve öğretim faaliyetleri ile elde edilmesi amaçlanan bilgileri üç grupta toplamak mümkündür:

1-Özel alan bilgileri: Meslek dersleri programlarıyla verilmesi amaçlanan dini bilgileri içerir.

2-Genel kültür bilgileri: Kültür dersleri programlarıyla verilmesi amaçlanan yüksek öğrenim ve genel kültür bilgilerini kapsar.

3-Mesleki formasyon bilgileri: Mesleki uygulamalar ve tecrübeler yoluyla kazandırılması amaçlanan mesleki formasyon bilgileri burada söz konusu olan kazanılmış bilgilerin mesleki alanda kullanılmasıdır.

² Süleyman Hayri Bolay ve Mümtaz'er Türköne, Din Eğitimi Raporu, T.D.V. Tesisleri yay. Ankara 1995 s.136

İ.H.Liseleri'nde okutulan özel ve genel kültür alanında mevcut dersler belki yeterli sayılabilirse de, mesleki formasyon konusunda ciddi bir boşluğun olduğu söylenebilir. Çünkü mesleki formasyonla doğrudan ilgili tek ders Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersi'dir. O halde bu dersin mesleki formasyon konusundaki boşluğu doldurması gerekmektedir.

Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersinin amaçlarıyla İ.H.Liseleri'nin amaçları hemen hemen aynıdır. Ders amaçlarını gerçekleştirebiliyorsa İ.H.Liseleri de amaçlarını gerçekleştiriyor diyebiliriz. Çünkü Öğrencilerin mesleki başarısı, büyük ölçüde konuşma kabiliyetine, kendine güven, medeni cesaret, ve çeşitli konularda mesleğe hazırlanmaları ile mümkündür. Mesleki formasyonla ilgili konularda başarılı olmalarına da, bu derste kazanımlarının etkili olacağını düşünüyoruz

Din görevlisi yetiştirmek işinde uygulamanın yeri son derece önemlidir. Bu mesleği icra edecek kimsenin nazari bilgiler yanında düzgün ve dinlenir Kuran okuması, usulüne uygun namaz kıldırması, güzel olarak ve faydalı bir biçimde vaaz etmesi, hutbe okuması, dua yapması, doğum, ölüm, nikah, düğün, cenaze ve sair dini merasimleri, dini esaslara uygun bir biçimde icra etmesi yanında temiz olması, temiz giyinmesi, davranışlarında ölçülü ve sade olması, haramlardan, halkın tepki ve nefretini mucip davranışlardan kaçınmasını bilmesi, güzel huylu, güler yüzlü olması, halkla iyi ilişkiler kurması gerekir.⁴ İmam hatiplik mesleği için saydığımız bu özelliklerin çoğu Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi programında yer alan konulardır ve dersin amaçları yukarıda zikredilen özellikleri içerir.

Ayrıca Mesleki uygulama ve Hitabet Dersi iyi planlandığı takdirde öğrenciler için kelimenin tam anlamıyla kültürel bir faaliyet fırsatı doğurur. Hutbe ve vaaz hazırlama amacıyla öğrenciler kütüphaneleri kullanacaklar, kaynak eserleri tanıyacaklar, o güne kadar edindiği bilgi, inanç ve düşüncelerini sunmak üzere yazı ve anlatım diline dökceklerdir.

Hitabet eğitimi, genel eğitimin içerisinde düşünülmekle birlikte kendine özgü eğitim yasaları ve yöntemleri olan bir alandır. Özellikle lise çağında, bireyin toplumsal bir varlık olarak gelişmesi açısından hitabet eğitimi büyük önem taşır. Öğrenciler için

³ Ahmet Ünsür, "İ.H.Liselerinin Tarihçesi, İzlenim Dersisi, Ekim 1996 s.14

⁴ Ali Özek, İ.H.L. ve Ehliyetli Din İşleri Görevlisi Yetiştirme İş, Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri, D.İ.B. YAY. Ankara 1991 s.216

bu ders, kendini dışa vurma, içinde yaşadığı ortamı tanıma, inandığı ve öğrendiği dini bilgileri konuşma becerisiyle ansıtma, kişiliğini de kanıtlayacağı bir ortam demektir. Öğrenciler, bu derste, algılama, düşünme, araştırma ve düşüncelerini bedensel eylemlerini de katarak ifade etmesini öğrenirler.

Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi, öğrencilerin, konuşmanın insan hayatındaki sihirli gücünü keşfetmeleri, başarıları için anahtar olduğunu fark etmeleri için bir fırsattır. Bu fırsatın en iyi şekilde değerlendirilmesi gerekir.

İ.H.Liseleri'nde okutulan Hitabet ve Mesleki uygulama dersinin dikkate alınması gereken önemli bir özelliği de, programında yaygın eğitimin nasıl yapılacağıнын yer almasıdır. Yaygın din eğitiminin gereği, hutbe ve vaazlarla kitleler uyarılmakta, insanların kalp ve kafa gözleri açılmakta, inanç dünyasına açılan pencereleri aralanmaktadır. İnancı kişilerin, hayra, iyiye, doğruya, güzele, fazilete, karşılıklı sevgi-saygı ve güven ortamına sevk edilmeleri, hutbe vaazların manevi etkinliği ile gerçekleşecektir.⁵

Ayrıca öğrenciler, Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersinde, diğer derslerde öğrendiği bilgiler ve yaşantılarla ilişki kurar ve bütün eğitim ve öğretim faaliyetleri boyunca elde etmiş oldukları bilgileri, kazanmış oldukları becerileri kullanırlar. Bu anlamda programda yer alan diğer derslerin Hitabet ve Mesleki Uygulama dersinin amaçlarının gerçekleştirilmesinde elbette büyük bir payı vardır. Hutbe vaaz gibi mesleki formasyonun önemli konularını ele alan, cenaze, nikah vb. gibi dini merasimlerin öğretildiği bir ders olması nedeniyle de dersin toplumsal yönü ortaya çıkar. Hitabet ve Mesleki Uygulama dersinin diğer dersler için vitrin olma özelliği vardır. Bütün mesleki derslerin kritiğinin yapılabileceği bir ders olduğu gibi bazı kültür derslerinin başarısını da ortaya koyar. Örneğin dini metinleri doğru bir şekilde okuyup anlayabilme, duygu ve düşüncelerini düzgün ve anlaşılır bir Türkçe ile ifade edebilme, tarihi ve güncel olayları, dini ilke ve kavramları tutarlı ve özgün bir şekilde yorumlayabilme başarısı bu derste ölçülebilir.

İşte bizim bu çalışmamız; İ.H.L. meslek dersleri grubunda okutulan, Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersinin mevcut durumunu, öğretmen ve öğrenci görüşleriyle

⁵ İ.Din Şurası Tebliğ ve Mütazakereleri, Dini konularda toplumu aydınlatma il ilgili D.İ.Başkanlığı görüşü, D.İ.B. Yay. Ankara 1995 s.66

ortaya koymayı, derse ait özel öğretim yöntemlerini araştırmayı, problemlerini tespitle beraber çözüm ve önerilerde bulunmayı konu edinmiştir.

B. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Türkiye'de cumhuriyet dönemi din eğitimi denilince belki de ilk akla gelen İ.H.Liseleridir. Toplumun çeşitli kesimlerince şu veya bu şekilde değerlendirilen, haber konusu yapılan, üzerinde tartışılan başka bir okul yok gibidir.

Dinin ve din eğitiminin bir ihtiyaç olup olmadığı gizli-açık tartışılan bir ortamda, İ.H.L de tartışmanın içine çekilmektedir. Türkiye'de hala " din eğitimi olsun mu?" " Olmasın mı?" tartışması bitmiş görünmüyor. Oysa bizce tartışılması gereken ; "din eğitimi nasıl olmalı?" ya da" ne kadar olmalı? sorularıdır.

Peki İ.H.Liselerinin eğitim ve öğretim faaliyetleri nasıl yürütülmektedir?

Beklentilere cevap verebiliyor mu?

Amaçlarını gerçekleştiriyor mu?

Problemleri nelerdir?

Kendisinden beklenen performansı gösterebiliyorlar mı?

Öğrenciler gelecekteki muhtemel mesleklerine iyi hazırlanabiliyorlar mı?

Kendilerini nasıl görüyorlar?

Mesleki eğitim faaliyetleri ne düzeyde gerçekleşiyor?

Öğretmenler, ders ve öğrencileri hakkında neler düşünüyorlar?

İ.H.Liselerinin eğitim ve öğretim kalitesini yükseltecek verimliliğini artıracak ne tür çalışmalar yapılabilir?

Bu ve benzeri sorulara cevap aramak Din eğitimi biliminin en acil konuları arasında sayılabilir. Çünkü konu binlerce öğrenciyi, anne ve babayı, öğretmeni çok yakından ilgilendirmektedir. Elbetteki bu sorulara cevap aranırken konuyu değişik yönleri ile görmek için eğitim biliminin ortaya koymuş olduğu yöntemlerden yararlanmak gerekir.

İşte biz de buradan hareketle İ.H.Liselerinde meslek dersleri grubunda okutulan Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersini araştırma konusu olarak seçtik. Çok

sınırlı da olsa, konunun önemini gündeme getirmesi açısından İ.H.L.'nin eğitim ve öğretimine bir katkısı olacağı ümidindeyiz.

Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi tek başına İ.H.Liseleri'nin mesleki formasyonla ilgili bütün problemlerini çözecek ve düzlüğe çıkaracak bir ders değildir. Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersini, Mesleki formasyonu etkileyen ve yönlendiren diğer eğitim faaliyetlerinden bağımsız düşünemeyiz. Ancak doğrudan Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi ile ilgili problemler de yok değildir. İşte biz bu araştırmamızda sadece Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi öğretimi üzerinde, özellikle de derse ait özel öğretim yöntemleri üzerinde duracağız.

Bu tür araştırmalarla ortaya çıkacak sonuçların, İ.H.Liselerin'deki eğitim ve öğretim faaliyetlerinin mevcut durumunu ortaya koyacağını, problemlere çözüm ve öneriler için ipuçları vereceğini, eğitim ve öğretim kalitesinin artmasına ve daha verimli hale gelmesine katkıda bulunacağını bekliyorum.

Gelecek için, bilgi vermekten çok bilginin kullanılmasını öğretmek önemlidir. Artık insan hafızası bilgi depolama merkezi olmaktan çıkacak, elinin altında bilgi depolanmış bir çok bilgisayar bulunacaktır. Bugünün cahili, okuma-yazma bilmeyen değil, nasıl öğrenmesi gerektiğini öğrenemeyen kişi olacaktır.⁶ Bu anlamda öğrenciler için, bilginin kullanılması olan "uygulamalar" önemli olurken, nasıl öğretmesi gerektiğini öğrenmesi açısından "özel öğretim yöntemleri" de öğretmenler için önemli olmaktadır.

C.SINIRLIKLAR

Bu araştırma, İ.H.Liselerinde meslek dersleri grubunda okutulan Hitabet ve Mesleki Uygulama dersini, amaçları, muhtevası, mevcut durumunu, sorunlarını ve dersin amacının gerçekleşmesinde etkin bir rol oynadığını düşündüğümüz "derse ait özel öğretim yöntemlerini" araştırmakla sınırlıdır.

⁶ Mustafa Ergün, Eğitim ve Toplum, s.249

D.YÖNTEM

En genel tanımıyla bir bilimsel araştırma, bilimin amaçlarını gerçekleştirecek bilgilere ulaşmak üzere başvuru olan sistemli bir uğraşıdır. Buna göre bilimsel araştırma; planlı ve sistemli olarak verilerin toplanması, çözümlenmesi, birleşimi, açıklanması ve değerlendirilmesi işlemleriyle, problemlere güvenilir çözüm yolları bulma sürecidir.⁷ Bilimsel araştırmalar için bilimsel yöntemler kullanılır. Bilimsel yöntem, düzenli düşünmeyi, bilgi edinmede belirli kural ve yollardan yine düzenli bir şekilde yararlanmayı ve bunu daha güvenilir ve verimli kılmak için gerekli alet ve teknikleri bulup kullanmayı ve geliştirmeyi ifade eder.⁸

Bilimsel yöntem, araştırılacak konunun mahiyetine göre değişiklikler arzeder. Örneğin, insan davranışları üzerinde bir araştırma yapılıyorsa; insan davranışları üzerinde çalışmak için dört temel veri toplama tekniği kullanılabilir. Hazır bilgilerden yararlanmak (çeşitli istatistikler, gazete haberleri gibi), insanlara sorular sormak, insanların davranışlarının gözlemini yapmak.⁹

Eğitim araştırmaları ise, eğitim süreci ve sonuçlarına ilişkin olan insan davranışlarını konu edinir.¹⁰ Eğitimde insan unsurunu öğrenci ve öğretmenler oluşturur.

Araştırmamız, Hitabet ve mesleki Uygulama dersi ile ilgili mevcut durumu ve dersin problemlerini ortaya koyan bir alan araştırma sı olması yanında, aynı zamanda konunun dini dayanakları teorik zeminde işlenmiştir.

Bilindiği gibi, alan araştırması; soru kağıtları, karşılıklı görüşme, kılavuz kullanma gibi araştırma tekniklerinden de yararlanarak olguları sistemli bir biçimde yerinde gözleme ve saptamadır.

Anket ise; bir konu üzerine bir kişinin veya bir grubun düşünce ve eğilimlerini anlamak amacı ile hazırlanmış soru listesidir.¹¹

⁷ Enver Özalp, A.Ü.A.Ö.F. Davranış Bilimlerine Giriş, A.Ü.A.Ö.F. Eskişehir 1994 s.12

⁸ Orhan Türkdoğan, Bilimsel Değerlendirme ve Araştırma Metodolojisi, M.E.B. yay. İstanbul 1995 s.169

⁹ Orhan TÜRKDOĞAN, Bilimsel Araştırma Metodolojisi, s 168

¹⁰ Fatma Varış, Eğitim Bilimine Giriş, Ank. Ü. E.B.F. yay. Ankara 1978 s.39

¹¹ Selman Erdem, Sosyoloji Ders Kitabı, Fil yay. İstanbul 1994 s.164

Bu araştırmamız anket uygulaması tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan soruların anlaşılır ve uygunluğunu tespit amacıyla Ankara Altındağ Hacı bayram İ.H.Lisesi'nde ön deneme yapılmıştır.

Öğrencilerin, derse ait soruları doğru bir şekilde cevaplayabilmeleri için, dersi tam tanımları ve dersi almış olmalarının gerektiği düşünölerek, zaman olarak öğretim yılının sonu daha uygun bulunmuştur. Ancak yıl sonu olması nedeniyle Ders Geçme ve Kredi Sistemine tabi öğrenciler umulan sayıda okullarda bulunamamıştır. Ankara ili ve ilçeleri İHLiseleri'nden 54 öğretmen ve 334 öğrenci anket sorularımızı cevaplamıştır.

Ayrıca İ.H.L.'de öğretmen olarak görev yapan araştırmacı, yeri geldiğinde kendi gözlemlerini de anket dışında ikinci bir bulgu olarak araştırmada değerlendirmiştir. Gözlem ise; herhangi bir durumu, nesne ya da olayı bir plan çerçevesinde araçlı ya da araçsız incelemek ve izlemektir.¹²

E.VARSAYIMLAR

Araştırma, aşağıdaki varsayımlardan hareket etmiştir.

1- Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi sadece mesleki formasyon açısından önemli değildir. Aynı zamanda hitabet ve konuşma gibi hayatın her alanında kullanılabilecek ve yararlanılabilecek bir derstir. İ.H.Liseleri'nde mevcut uygulamaların mesleki yeterlilik konusunda bir takım problemlerin varlığı gözlenmekte ve dile getirilmektedir. Bu problemlerin önemli bir kısmının "Özel öğretim yöntemleri " ile ilgili olduğunu düşünüyorum.

2- Din hizmetleri ve din eğitiminde gerekli teori bilgisi yanında uygulama ve pratik çalışmaların yetersiz kaldığını, planlı ve programlı bir şekilde yürütülemediğini tahmin ediyorum.

3- Ayrıca bu araştırmaya başlarken ; Öğretmen ve öğrencilerin Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi ile ilgili problemlerinin, istek önerilerinin olduğu,

4- Araç ve gereç kullanımında düzensizliklerin olduğu,

5- Dersin muhtevası ve programında bir takım eksiklerin bulunduğu,

¹² Hüseyin Peker, "Din Eğitiminde Metodlar ",Din Eğitimi Dergisi,Aralık 1988 s.94

6- Derse ait özel öğretim yöntemlerinin yeterince bilinip kullanılmadığı,

7- Dersin verimliliği bir takım tedbirler ve yönlendirmelerle artırılabilceği hususları düşünülmüştür.

F.EVREN-ÖRNEKLEM

Türkiye'nin her ilinde ve hemen hemen bütün ilçelerinde açılmış olan İ.H.Liselerinin bütününe kapsayacak bir araştırma yapmak mütevazı bir araştırmanın sınırlarını aşar. Bundan başka, özellikle alan araştırmaları için gerekli olan ekonomik desteğin olmayışı, araştırmacının kendi ekonomik şartlarında bir başına kalmasının, çalışmaları kısırlaştırdığını söyleyebiliriz.

Bu durumda biz de araştırmamızda hem kendi şartlarımıza uygun hem de araştırmanın evrenini temsil edeceğini düşündüğümüz bir örneklem olarak Ankara ili ve bu ile bağlı ilçe İ.H.Liselerini seçtik.

Anket uygulaması yaptığımız okullar şunlardır:

Altındağ Hacı Bayram İ.H.L.

Ankara Tevfik İleri İ.H.L.

Mamak İ.H.L.

Sincan İ.H.L.

Polatlı İ.H.L.

Çubuk İ.H.L.

G.VERİLERİN TOPLANMASI VE YORUMLANMASI

Araştırma, anket yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Anket soruları, Hitabet ve Mesleki Uygulama dersini okutmuş, dersi ve dersin muhtevasını bilen, İ.H.Lisesi meslek dersleri öğretmenlerine ve Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi almış son sınıf öğrencilerine yöneltilmiştir.

Araştırmacının İ.H.L. öğretmen olarak görev yapıyor olması, bir çok gözlem fırsatını doğurmuş ve bu gözlemlerden de yeri geldiğinde yararlanılmıştır.

H. KAYNAKLAR

İ.H.L. okutulan meslek dersleri ile ilgili özel öğretim yöntemleri Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi de dahil Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri komisyon çalışmalarıyla 8-10 Nisan 1988 tarihinde Ankara'da yapılan "Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri"inde ilk defa özel öğretim yöntemleri açısından genel olarak ele alınmıştır. Bu seminer dışında Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi özel öğretim yöntemleri ile ilgili doğrudan bir çalışma yapılmamıştır.

I.Din Şurasında da "irşad" konusu tebliğ ve müzakerelerle değişik yönleriyle incelenmiştir.

Ancak hitabet konusu yerli ve yabancı bir çok yazar ve düşünür tarafından İ.H.L. 'nden bağımsız olarak ele alınmıştır. Araştırmamızın " hutbe ve vaaz hazırlama ve sunma" bölümünde söz konusu eserlerden yararlanılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM
(KONUNUN TEORİK ZEMİNİ)
HİTABETİN DİNİ DAYANAKLARI

A.HİTABET

Hitabet; "hitap kelimesinde olduğu gibi birine söz söylemek ve seslenmek anlamından türetilmiş bir kelimedir. Geniş halk kitlelerine karşı konuşmak, bir fikri ve düşüncüyü sözlü olarak anlatmaktır. Ancak buradaki anlatım, sözün inceliklerine, konuşmanın kurallarına uymak suretiyle konama sanatını ortaya koymaktır. Yoksa gelişi güzel konuşmak hitabet değildir. Ancak hitabet, edebiyattaki söz sanatlarını kullanmak suretiyle kafiye, secili, cinaslı bir konuşma da değildir. Güzel konuşmaktan maksat anlaşılır bir anlatımdır. Hatip de bu açıdan topluluk karşısında iyi konuşan kimsedir. Ayrıca camilerde konuşan, hutbe okuyan din görevlilerine de hatip denilir. Hutbe ise cuma ve bayram namazlarında hatip tarafından mimlerde okunan konuşmadır.¹³

Dini Hitabette asıl unsur dinin kendisidir. Zaten dinin kendisi ilahi bir hitaptır. Din, insanın konuşma eylemine mükemmel ilkeler getirmiş, bu konuda da ona istikamet ve hidayet elini uzatmıştır.

Hitabeti "Belâgat ilmi" olarak tanımlayanlar da vardır. Belâğa, sözün güzel olması, belîğ ise sözün anlamının açık olması demektir. " İlm-i Bedî' " de denilen

¹³ Süleyman Doğdu, Dini Hitabet, Emel Matbaası, Ankara 1974 s.12-13

Belâgat ilmi güzel ve kusursuz konuşmayı öğreten bir ilimdir. Belağat ilmiyle dolayısıyla hitabetle yakından ilgili bazı kavramların anlamları ise şöyledir:

a)İlm-i Beyan: Bir fikri ve duyguyu açık ve seçik olarak anlatmakır. Anlaşılması güç olup açıklamaya muhtaç olan problem konuları herkesin anlayacağı bir şekilde açıklamaktır.

b)İlm-i Meali: Kelime olarak "mana ilmi" anlamına gelir. Kelimeleri anlamlarına uygun olarak kullanma ilmi demektir. Cümle içinde kelimeleri mana itibariyle yerinde kullanmak, düzgün cümle kurmak, söz içinde mecazlar, isnatlar ile diğer söz sanatlarını incelemektir.

c)İlm-i Bedî: Güzel yazma , güzel konuşma sanatıdır. Yazılı ve sözlü ifadenin, cinas, tevriye, hüsnü talil gibi söz sanatlarıyla süslenmesidir.

d)İlm-i Fesahat: Edebi olarak sözün lafız ve mana itibariyle ahenkli ve kusursuz olmasını inceleyen ilim dalıdır. Fesahat, kelimelerin kulağa hoş gelmesi, dinleyenin uygun bulması ve hoşuna gitmesi kısaca beğenmesidir.

e)İlm-i İcaz: Fikrin, konunun veya meramın az sözle, en mükemmel şekilde ifade edilmesini öğreten ve inceleyen ilim dalıdır.¹⁴

Konuşma; bir mesaj iletme veya insanları etkileyip yönlendirme amacıyla ses ve diğer vücut hareketleri yoluyla oluşturulan bir eylemdir. Bir başkasına konuştuğumuz göz önüne alınırsa konuşmanın sosyal bir olay olduğu anlaşılır. Konuşma, önemli bir birikimin, dinamizmin, inancın ve sonuç olarak iyi konuşma arzusunun bir ürünüdür. Bir çok başarı veya başarısızlığın sebebi konuşmadır. Bir çok üzücü olayın sebebi de odur.

Konuşma çocukluktan başlayıp devam eden geliştirilmesi mümkün olan bir kabiliyettir. Çocuklar genellikle bir yaşlarından itibaren kelimeleri söylemeye başlarlar. Konuşma yeteneği diğer yetenekler gibi uzun bir süreç alır ve sürekli gelişir.

Hitabetin konusuna ve yapılış tarzına göre bir çok çeşidi vardır. Ancak bizim araştırmamız dini hitabetle sınırlı olduğundan Kuran ve Sünnet çerçevesinde konuyu ele alacağız.

¹⁴Süleyman Doğdu, Dini Hitabet,, s.13-15

B.KURAN VE HİTABET

İslam dininin ana kaynağı Kuran'da, en büyük argüman sözdür. Çünkü her şeyden önce, insan ve Allah arasında bir bağ olan vahiy, bir sözdür. Kelâm Allah'ın sıfatıdır. İlk ve son söz O'na aittir. O'nun sözü hiç bitmez. Mürekkep ve kalem sözüne ölçü olamaz. Ancak Allah'ın sözü yücedir. Her şey gibi insana konuşmayı da öğreten O'dur. Sadece güzel sözler O'na ulaşır. Yerler ve gökler Allah'ın bir sözüyle var olmuşlardır.

Allah bütün insanlarla, peygamberler aracılığı ile konuşmuştur. Vahiy karşısında insanların vaziyet alışları da çoğu zaman sözle olmuştur. Kuran'da Peygamberler, inananlar ve inanmayanlar hep sözleriyle öne çıkmışlardır.

İnsan ilk defa ne zaman konuşmuştur? Bu soruya din dışı bir bilgiyle cevap bulmak oldukça zor.

İnsanın konuşması, Kuran'dan anladığımıza göre insan daha varlık sahnesine çıkmadan, ruhlar alemine kadar uzanır. Önce " Ben sizin Rabbiniz değilmiyim?" sorusuna cevap vermiş daha sonra da eşyanın isimlerini bilip söylemesi, onun, belki de yeryüzündeki ilk konuşması olmuştur. Hz. Adem ve çocukları konuşmayı çoğaltmış, yeryüzü ve tarih, bundan sonra bir çok konuşmalara sahne olmuştur.

Dillerin çeşitliliği ise Kuran'da Allah'ın varlığının belgelerinden sayılmıştır. Bugün yer yüzünde değişik toplumların kullandıkları konuşulan dil sayısı kesin olarak bilinmesinin imkansız olduğu, buna karşın ortalama bir sayının üç bin ile üç bin beş yüz arasında olduğu belirtilmektedir. Hatta beş binden fazla olduğunu ileri sürenler de vardır.

Yine Kuran'a göre konuşan tek varlık da insan değildir. Kuran'da Melekler, cinler ve diğer canlı ve cansız varlıklara ait konuşma örnekleri de vardır. Dağlar, kuşlar , karıncalar konuştuğu gibi, ahiret günü eller ayaklar ve deriler konuşur, yeryüzü kendi haberlerini anlatır.

Peygamberlerin konuşmaları tebliğ üzerinde yoğunlaşır. Peygamberlerin örnek olmaları yanında en temel görevleri Allah'ın emir ve yasaklarını anlatmalarıdır. Bu iş de tabi ki konuşmayla gerçekleşecektir. İşte dini hitabetin asıl fonksiyonu da budur. Peygamberlerin kimisi beşikte kimisi de Firavun'un sarayında hep aynı dava

için, Allah'ın emriyle konuşur. Peygamberlerin Kuran'daki çok sık tekrarlanan iki sıfatı; müjdeci ve uyarıcı olmalarıdır.

Hitabet dini tebliğde önemli bir araçtır. Hitabet ve konuşma ile ilgili kurani kavramlar oldukça fazladır. Bunlar dini literatürde önemli yer işgal ederler.;Emr'i bil-ma'ruf ve nehy'i anil'münker, inzar, tebşir, nasihat, davet, tebliğ, irşad, Öğüt vb.. Bu kavramların hepsi konuşma eylemiyle yakından ilgilidir.

Aslında sıradan konuşmaları bile din dışı kabul etmek mümkün görünmemektedir. Bu tür konuşmaların dahi dini bir karşılığı vardır.

Konuşma dünyası dinde oldukça geniş yer tutar. Kuran'a göre münafıklar da birer söz ustasıdır, fakat yine de kendilerini sözleriyle ele verirler. Onları sözlerinden tanıyabileceğimizi Kuran bize haber verir.

Şeytan da kendi sapık yoluna yaldızlı sözlerle davet eder. Bu durumda sözün gücüne sığınmayan yok gibidir.

Kuran'da hikaye dilinde ve emir kipinde yüzlerce defa "de ki" "diyorlar ki" şeklinde ifadeler yer alır. Bu da söylenen söze Allah'ın ne kadar önem verdiğini gösterir.

Allah için konuşma, kulun kendisini Allah'a ifade etmesi bakımından çok önemli değildir. Çünkü O kalplerde olanı bilir."Sen sözü istersen açığa vur şüphesiz O gizliyi de gizlinin gizlisini de bilir." ¹⁵ Bu manada Allah için yanlış anlama söz konusu değildir. Ancak insanlar için yanlış anlama her zaman için mümkündür. Konuşma insanlar için bir ihtiyaçtır.

Kuran bir açıklama yol gösterme ve muttakilere bir öğüttür.¹⁶ Kuran hikmet dolu bir kitaptır.¹⁷ Muttakilere bir öğüttür.¹⁸

Kuran taşıması ağır bir sözdür.¹⁹

Tevhit sözü ise kalıcı bir söz olarak vasıflandırılmıştır.²⁰

Allah'ın sözünü yüceltmek müminler için bir gayedir. Güzel bir söz, kökü yerde sabit, dalları göklere yükselen ve daima yemişini veren güzel bir ağaç gibidir.

¹⁵ K.Kerim ,Taha-7

¹⁶ K.Kerim , Ali İmran-138

¹⁷ K.Kerim, Zuhuruf-4

¹⁸ K.Kerim, Taha--3, Müddessir--54

¹⁹ K.Kerim, Müzemmil -5

Kötü söz ise, yerden koparılmış, kararsız, kurumaya mahkum kötü bir ağaç gibidir.

Büyük dinler ve bir çok düşünür konuşma üzerinde durmuş, görüş ve düşünceler ortaya koymuşlardır. Konuyla ilgili müstakil kitaplar yazılmıştır. Öyle ki bu tür kitaplar en çok satan kitaplar arasında yer almıştır. İncil "Başlangıçta söz vardı" der. Kuran'da Hz.İsa "kelime" olarak vasıflandırılır.

Hitabetin dini dayanağını belirtmek için," dinin dayanağı hitabettir" demek bilmiyorum çok mu abartılı bir ifade olur. Çünkü din, söz üzerine bina edilmiştir. İnsan ilişkilerinde konuşmanın payı büyüktür.

İnsanlar arası ilişkiler konuşmayla kurulmakta iletişim onunla sağlanmaktadır. Kuran'da "İnanan kullarıma söyle en güzel şekilde konuşsunlar doğrusu şeytan aralarını bozmak ister."²¹ buyurulmuştur. Demek ki insan ilişkilerinin sağlıklı yürütmesi ancak güzel konuşmayla gerçekleşebiliyor.

C.KURAN'DA HİTABET İLKELERİ

Bilindiği gibi Dini hitabetin amacı tebliğ, davet ve irşaddır. Her konuda olduğu gibi hitabet konusunda da Kuran bir takım temel prensipler ortaya koymuştur. Aslında oldukça önemli ve geniş bir araştırmaya ihtiyaç duyan bu konuyu biz temel başlıklarla ele alacağız.

Bizim çıkarabildiğimiz Kuran'daki davet ilkeleri şunlardır:

1-Hakkı batıla karıştırmamalıdır.²²

2-İlahi mesajı gizlememelidir.²³

3-Söylediğini yaşamalıdır.

Kuran insanlara iyiliği emredip kendilerini unutanları kınar.

Çocuklar ve yetişkinler arasındaki ilişkiler konusunda söylenmiş aşağıdaki düşünceler davetçi ve cemaat arasındaki ilişkiler için de geçerlidir.

²⁰ K. Kerim , Zuhuf-28

²¹ K.Kerim, İsra - 53

²² K.Kerim, Ali imran-71, Bakara- 42 ,140,146,174

²³ K.Kerim, Alimran-187, Hicr-93

Çocuklara genellikle hep ideal davranışlar öğretilmekte, çocuklar bu öğrendiklerini çevrelerinde bulamayınca, büyüklere olan güvenlerini kaybetmektedirler. Öğüt verdiği halde kendisi ona uygun davranış göstermeyenleri Kuranı Kerim "Niçin yapmadığınız şeyi yaptığınızı söylersiniz? Oysa yapmadığınız şeyi yaptık demeniz, Allah katında büyük günaha sebep olur." buyurmak suretiyle uyarmaktadır.²⁴

4-Sabırlı olmalıdır.

5-Müjdecî olmalıdır.

6-Uyarıcı olmalıdır.²⁵

7-Ümitli olmalıdır.

8-Kanıtla konuşmalıdır.²⁶

9-Sözü olduğu gibi, değiştirmeden söylemelidir.²⁷

10-Bilmeden söylememelidir.²⁸ Din bir anlamda bilgidir ve ilimdir.²⁹ Aslı astarı olmayan israiliyatla ilgili bilgiler yerine delil olabilecek bilgiler sunmalıdır.

11-Nahl suresi 125. ayet islami tebliğin ana ilkelerini ortaya koyan bir ayettir.

"Rabbinin yoluna insanları hikmetle, güzel öğütlerle davet et, onlarla en güzel şekilde mücadele et."

Özellikle hikmet kelimesi üzerinde durmak islami daveti daha da anlaşılır kılacaktır. Çünkü hikmet kelimesi Kuran'da tebliğ ve davet konusunda çok fonksiyonel bir görev icra etmektedir. O halde hikmetle anlatmaya Kuran en güzel bir örnektir. Hz. İsa da "Ben size hikmet getirdim" derken aynı gerçeği dile getirmiştir.³⁰

Hikmet; kat'i, yakini, ilmi, felsefî deliller ve burhanlar göstermek demektir.

Elmalılı Hamdi Yazır Hak Dini Kuran Dili Tefsirinde hikmetin şu anlamlarını kayd ediyor:

²⁴ Beyza Bilgin , İslam ve Çocuk , D.İ.B Yay. Ankara 1991 s. 26

²⁵ K.Kerim , Bakara -119

²⁶ K.Kerim , Bakara -111

²⁷ K.Kerim , Bakara -59 , 75, Ali imran-78

²⁸ K.Kerim , Bakara-169, Ali imran- 66 ,Enam-33

²⁹ Necati Öner , "Niçin Din Öğretimi" , Din Öğretimi Dergisi , Sayı:22 , s. 108

³⁰ K.Kerim , Zuhuruf-63

- a.Sözde ve fiilde isabet.
- b.İlim ve ameldir.
- c.İlim ve fıkıh.
- d.Eşyanın anlamlarını bilmek ve anlamaktır.
- e.Allah'ın emirlerini akletmektir.
- f.Anlayıştır.
- g.İcad demektir.
- h.Eşyayı kendi yerlerine ve mertebelerine koyarak sıfatı ilâhîyeyi ve hikmeti külliyyeyi tarif etmektir.
- ı.Övgüye layık davranışta bulunmaktır.
- i.Siyasette hakimiyet.
- j.İlahi ahlakla ahlaklanmak.
- k.Allah'ın emirlerini düşünüp onlara uymaktır.
- l.Allah'a taat,fıkıh, din, ameldir.
- m.Nurdur.
- n.Hızlı cevaptır.
- o.Şüpheden uzak Allah'tan gelen ilim.
- ö.İlmi ledünni
- P.Din ve dünyanın salahı.
- r.Bunların hepsi ³¹

Yine hikmet; ilim ile amelin birleşmesinden meydana gelen yüksek bir sıfattır. Bilmeyen veya bildiği ile amel etmeyen hikmet sahibi değildir. Her şeyin aslını öğrenmek için edinilen bilgiye de hikmet denilir. Adaba, ahlaka, öğütlere ait güzel sözlerle ve fıkralara da hikmet denilir.³²

Hikmetle anlatmak, aydınlar için, güzel öğütle davet halk için, en güzel şekilde mücadele ise inatçı, münakaşacı, mücadeleci karakterdeki insanları doğruya iletmek için Kuran'ın gösterdiği metodlardır. Akademik konferanslar, ilmi eser ve makaleler, üniversite ve yüksek okullardaki dersler "hikmet"'in kapsamında sayılabilir. Vaazlar, hutbeler, sohbet konuşmaları, "öğüt"

³¹ Elmalı Hamdi Yazır , Hak Dini Kur'an Dili , Eser Neş. .1979 , İst c :1 ,

³² Ömer Nasuhi Bilmen , Büyük İslam İlmihali, Bilmen Yay. İst. 1991 s.495

cümlesinden olup “güzel” niteliğini taşımak zorundadırlar. Masallar, hikayeler, atasözleri ve vecizeler, şiir ve manzumeler de güzel öğüte dahil edilebilirler.³³

12-Yoruma açık konulardan ziyade kesin konulardan bahsetmelidir.

Din ve dini bilginin yorumu birbirinden farklıdır.³⁴Dini bilginin farklı yorumlarında esnek olmalıdır. Kuran'ın Muhkem-Müteşabih ayırımı bu konuda dikkate alınmalıdır.

13-Kaba ve sert davranmamalı yumuşak kalpli olmalıdır.³⁵

14-Kitabı ve hikmeti öğretmelidir.³⁶

15-Çıkar ve menfaat, şahsi ikbal düşünmemeli mükafatı Allah'tan beklemeli, ihlaslı olmalıdır.³⁷

16-Güvenilir olmalıdır.³⁸

17-Zorla değil ikna ile anlatmalıdır.

18-İlimle anlatmalıdır.

19-Herkesin kendisini kabul etmeyeceğini bilmeli, hidayetini yalnızca Allah'tan olduğunu unutmamalıdır.³⁹

Davette olumlu sonuç şartı aranmamalı, bir sorumluluğun en güzel şekilde yerine getirilmesinin gerekliliği düşünülmelidir.

Herkesin de memnun olmayacağı bilinmelidir. Sapla samanı birbirinden ayırt etmeli etli ile sütlüye, ete süte zarar vermeden dokunmalıdır. Bütün bunlardan sonra yani tebliğin ilkelerine uyularak yapılandıktan sonra " Sen mi sağıra işittireceksin" buyurulmuştur.⁴⁰ Yapacağı bir konuşmayla insanları hemen etkileyip yanlışlarını düzeltteceğini düşünmemeli, fakat böyle bir şeye sebep olacağı ümidini de taşımalıdır. Mezarlarda olana hiç kimse işittiremez.⁴¹

³³ İsmail L.Çakan , Hakkı Tavsiye Metod ve Vasıtaları , Bülge Yay. İst. 1992 s.62

³⁴ Necati Öner , “Niçin Din Öğretimi” , Din Öğretimi Dergisi , Sayı:22 , s. 108

³⁵ K.Kerim Ali imran-159

³⁶ K.Kerim , Ali imran-164

³⁷ K.Kerim , Furkan-57,Yunus-72,Hud-29,Yusuf-104,Hud-51,Enam-90,Sad-86, Mûminun-72

³⁸ K.Kerim , Araf-68,69

³⁹ K.Kerim , Yunus- 99

⁴⁰ K.Kerim , Zuhuruf 40

⁴¹ K.Kerim , Fâtır - 22

Uyarmak bir görev ancak bu görevin etkisinin olmayacağı mühürlenmiş kalpler örneklendirilerek görevini yapanın ümitsizliğe düşmemesi için onu uyarır. Hidayet de Allah'tandır Peygamber bile sevdiğine bu anlamda etkisizdir.

20–Tarihi tecrübelerden yararlanılmalıdır. Kuran insanlık tarihini bir çok gerçeğin açıklanmasında örnek olarak oldukça sık kullanır. Davetçi de,Kuran öncesi kadar Kuran sonrası tarih ve aktüalliteden de yararlanmalıdır.

21-Emredileni açıkça ortaya koymalıdır.⁴²

22-Tebliğ apaçık olmalıdır.⁴³

23-Aleyhte olabilecek söylentilere, alaya almalara, sözlü ve diğer sataşmalara hazır olmalıdır.⁴⁴

24-Ahiret ile uyarmalıdır.

25-Peygamberlerin tebliğ görevindeki zorlukları dikkate alınmalıdır.

26-Her işte olduğu gibi bu konuda da Allah'a güvenip dayanmalı, O'ndan yardım beklemelidir.

Dua hayatın özüdür. Her şey gibi söz de ona aittir. Allah'tan yardım isteyerek söze başlamalıdır. Geleneksel olarak vaazdan önce okunan "Rabbim göğsümü genişlet , işimi kolaylaştır. Sözlerimin iyi anlaşılması için dilimdeki düğümü çöz" duası gerçekten çok anlamlıdır. Sözün çok etkili bir silah olduğu günümüzde, Kuran'da " onu sen atmadın Allah attı." ⁴⁵ buyurulduğu gibi " sen konuşmadın Allah konuştu" bilinci ve inancı içerisinde konuşmanın da Allah'tan olduğuna bütün kalbiyle inanmalı bu konuda Allah'tan yardım istemelidir. Zaten Allah adına konuşulacaktır. O halde her şeyin olduğu gibi sözün de sahibi olan Allah'tan yardımıla söze başlamalıdır.

"Tebliğ bizden hidayet Allah'tandır" deyip, tebliği, plansız, programsız, tebliğ metotlarını bilmeden, ya da kullanmadan yapmak, görevimizi gerçek anlamıyla yerine getirmediğimizi gösterir.

27-Ayrıca İslam davetçisinin ahlaki özellikleri, hakkın şahitliğini yansıtacak ve örneklik edecek tarzda olmalıdır.

⁴² K.Kerim , Hicr-94

⁴³ K.Kerim , Nahl-35,Ankebut-18

⁴⁴ K.Kerim , Fussilet-44,sad-17,yasin-76

⁴⁵ K.Kerim , Enfal -17

D.HZ.PEYGAMBER S.A.V.'İN HİTABETİ

Hiz. Peygamber'de her konuda olduğu gibi konuşma konusunda da (üsvetün hasenetün) en güzel örnekler vardır. O "yürüyen bir Kuran" olması yanında aynı zamanda "konuşan bir Kuran"dır.Konuşma konusunda ölçü ve dengedir. "Emin" vasfı sözünde de tezahür etmiştir. Hiz.Peygamber'in hitabeti kılık kıyafet, ses, jest ve mimikleri ile mükemmeldir. Temiz bir kıyafet Onun tabii hâlidir. Saçı, sakalı bakımlı ve düzgündür.

Sesini dinleyiciye ve konuya göre ayarlamış, konuşurken parmaklarını, ellerini, bedenini ve esasını kullanmıştır. Sevinç, neşe ve üzüntülü anlarında mimiklerini kullanmıştır.

Bir şeyden hoşlanmazlarsa yüzünden anlaşılırdı. Konuşmasını hidayete vesile olsun diye yapardı. Çevresindeki insanların takdirini kazanmak gibi bir zaafı yoktu. Konuşmalarının hepsini ihdas ve samimiyet ile yapmıştır.

Yirmi üç yıl süren tebliğ hayatına; gündüz-gece, yaz-kış,evde-mescidde-çarşıda, hazaarda-savaşta, sağlıklı ve hasta günlerinde, bolluk ve darlık içinde geçen günlerde hiç ara vermeden devam etmiştir.

Hiz.Peygamber sorulara açık olmuş, bir çok konuşmasını sorulan sorular üzerine yapmıştır. Ya da bizatihi kendisi soruyla konuya giriş yapmıştır.

Muhatabına göre konuşmuş ve muhataba göre konuşmayı tavsiye etmiştir. Muhatabın anlayış seviyesine göre bazen konuyu açmış gerektiğinde ayrıntılar üzerinde durmuş, çoğu kere de kısa konuşmuştur.

Düşmanları bile Onun doğruluğuna şahitlik etmişler ve güvenmişlerdir. Yalan sözü büyük günahlardan saymıştır. Söylediğı söz ile ameli arasında tam bir uygunluk vardı. Kuran'da övülen ahlakı ve sözleriyle kusursuzdu. Dile hakimiyeti mükemmeldi. Nerede konuşulması gerekiyorsa konuşmuş ve nerede susulması gerekiyorsa o zaman da susmuştur.

Efendimiz (S.A.V.) konuştukları zaman gayet açık ve seçik konuşurlar,birisi O'nun kelimelerini saymak istese sayabilirdi. Sözleri Çok uzun sükut eder, ihtiyaç haricinde konuşmazlardı.⁴⁶

⁴⁶⁶ İbn-i Kayyım El- Cevziyye Zad-ül Mead , Ter c : M uzaffer Can , Cantaş Yay. 1st . 1989 c: 1 , s: 213

Kendisiyle konuşan herkesi sonuna kadar dinlemiştir. Sözlerinde hep ilahi rızayı dikkate almış, bir başkasının takdiri, korkusu, hatırı etkili olmamıştır. Sözleri sanat kaygısı taşımaz; sade, açık ve anlaşılırdır.

Az ve öz konuşmuştur. Konuşurken acele etmemiş tane tane konuşmuştur. Hemen her konuda her mekanda konuşmuştur.

Resulullah (s.a.v.) halkın en fasihi,sözü en güzel, konuşması en rahat, dili en tatlı olanı idi. Öyleki onun sözü kalplere hakim olur, ruhlara işlerdi. Buna düşmanları bile şahit olurdu. Konuştuğu zaman açık seçik konuşurdu. Her kabileye kendi lehçesi ile hitabeder, onların mahalli dil ve lehçesi ile konuşurdu.

Resulullah'ın kelamı, lüzumsuz ve batıl olan her şeyden uzaktır.O'nun sözü ya Kuranı açıklamak, ya bir hükmü açıklamak, ya bir hükmü takrir, ya bir hayra delalet veya bir şerden nefret hissi verme yolunda, yahut insanların dini veya dünyevi fayda bulacağı bir hikmeti ifade hususunda idi.⁴⁷

Resulullah'a göre hatip, sadece hakkı söyleyecek iki yüzlü olmayacak, duyduğu her şeyi değil, doğruluğunu kesin olarak bildiğini söyleyecek, dinleyiciyi eğlendirmek ve güldürmek için yalan söylemeyecek, kendinde bulunmayan vasıflarla öğünüp gururlanmayacak, terbiyesizce konuşmaktan ve gevezelikten sakınacak, "İneğin geviş getirdiği gibi sağa sola çevirerek belağat göstermeye çıkanlardan " olmayacaktır Hz.Peygamber ümmidir. Okuma yazması yoktur ancak Allah tarafından okutulmuştur.

Hız. Peygamber hitabet üslûbunda bazen sorular sorma yolunu kullanmış, hareketleriyle dikkat çekmiş, bazen de önemli konuları tekrarlamış ve gerekirse duraklamalar yapmıştır. Ayrıca kıssa, temsil ve teşbihlerle anlatımda bulunmuştur. Bazı amellere özendirmek ve caydırmak amacıyla terğib ve terhib yöntemini kullanmıştır.

Resulullah (s.a) muhatabın ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate almış, kendisine yöneltilen benzer sorulara kişinin durumuna uygun cevaplar vermiştir.

⁴⁷ Ahmet Lütü Kazancı , Peygamber Efendimiz in Hitabeti, Mâriifet Yay. İst. 1992 s:185

Mnalla Selçuk, "Dini HitabetUygulamalarımız",İslamiAraştırmalar Derg.cilt 5, sayı : 3 Temmuz 1991 s.168

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
(KONUNUN EMİRİK ZEMİNİ)
HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİ İLE İLGİLİ
BULGULAR VE YORUMLAR

A-ANKETE KATILAN ÖĞRETMENLER VE ÖĞRENCİLERLE İLGİLİ BİLGİLER

Öğretmenden ve öğrencilerden kopuk, uygulamalardaki problemlerle ilişki kurmayan bir eğitim araştırması düşünülemez.⁴⁸ Bu nedenle araştırmamızı, öğretmen ve öğrenci görüşleri ile yoğurmaya ve yönlendirmeye çalıştık. Anket sorularını cevaplayan öğretmen ve öğrencilerin genel özellikleri ise şöyle:

1.Öğretmenler:

Anket sorularımıza cevap veren öğretmenlerle ilgili bilgiler şöyledir.

a.Öğretmenlerin Mesleki Kıdemleri :

Anket sorularına cevap veren öğretmenlerin % 56'sı 8-15 yıllık kıdemle birinci sırada geliyor. İkinci sırada 4-8 yıllık kıdeme sahip olanlar % 22, üçüncü sırayı ise 15 yıldan daha fazla görev yapan öğretmenler oluşturuyor.

CEVAPLAR	f	%
1- 3 yıl	4	%7
4-8 yıl	12	%22
8-15 yıl	30	%56
15+ yıl	8	%15
TOPLAM	54	%100

Tablo-1 Öğretmenlik mesleğindeki kıdeminiz?

⁴⁸ Fatma Varış., Eğitim Bilimine Giriş, A.Ü.EB.F. Yay. Ank. 1978 s.177

b.Öğretmenlerin okuldaki görevleri:

Hitabet ve Mesleki Uygulama dersini okutan öğretmenlerin % 81'i öğretmen, % 19'u ise idareci olarak görev yapıyorlar.

CEVAPLAR	f	%
Öğretmen	44	%81
İdareci	10	%19
TOPLAM	54	%100

Tablo-2 Okuldaki göreviniz?

c.Öğretmenlerin dersi okutma süreleri

Hitabet ve Mesleki Uygulama dersini öğretmenlerin %22'sinin yeni okuttuğu, %30'unun 1-3 yıldır okuttuğunu, %33'ünün 3-5 yıldır okuttuğunu, %15'inin ise 8-15 yıldır okuttuğunu Tablo-3 'de görüyoruz.

CEVAPLAR	f	%
Yeni	12	%22
1-3	16	%30
3-5	18	%33
8-15	8	%15
TOPLAM	54	%100

Tablo-3 Kaç yıldır hitabet dersini okutuyorsunuz?

2.Öğrenciler:

Ankete cevap veren öğrencilerin hepsi İ.H.Liseleri'nin son sınıfında okuyan Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersini almış öğrencilerdir.

B-HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİ

1.Dersin Önemi

a.Öğretmenlere göre:

Öğretmenlerin %93'ü Hitabet ve Mesleki Uygulama dersini çok önemli bulurken ,%7'si önemli buluyor. Bu durumda dersi önemsiz bulan öğretmen yok.

CEVAPLAR	f	%
Çok önemlidir	50	%93
Önemlidir	4	%7
Önemli bulmuyorum	0	%0
TOPLAM	54	%100

Tablo-4 İmam hatip liselerinde okutulan mesleki uygulama ve hitabet dersinin sizce önemi nedir?

b.Öğrencilere göre:

Öğrencilerin %57 'si diğer meslek dersleriyle kıyaslandığında Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersini çok önemli buluyorlar. %33'ü ise önemli buluyor. Demek

ki öğrencilerin %90'ı dersi diğer meslek derslerinden daha önemli buluyor.%10'u ise aynı derecede görmektedir.

Bu bulgu, ders açısından son derece önemli bir sonuçtur. Bu sayede öğrencilerin derse ilgisini çekmek kolaylaşacak ve motivasyon daha rahat olacaktır. Yani bu sonuçla öğrenciler dersin önemini kabul ediyorlar demektir.

Dersin bütün öğretmenler ve öğrencilerin %90'ı tarafından önemli bulunuyor olması ders açısından çok olumludur.

CEVAPLAR	f	%
Çok önemlidir	191	%57
Önemlidir	110	%33
Aynı	25	%8
Önemsiz buluyorum	8	%2
TOPLAM	334	%100

Tablo-5 Diğer meslek dersleriyle kıyaslandığında Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersinin sizce önemi nedir?

2.DERSİN AMACI ⁴⁹

a.Öğretmenlere göre:

"Sizce hitabet dersinin amacı ne olmalıdır?" sorusuna öğretmenlerin verdiği cevaplar şöyle:

*Gerçekleri insanlara en anlaşılır biçimde anlatabilmek olmalıdır.

⁴⁹ Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersi'nin amaçları Ekler kısmında yer almıştır.

***İmam Hatip lisesi mezunu bir öğrenciyi sosyal hayattaki dini merasim ve törenlere hazırlıklı olmasını sağlamak.**

***Toplunun irşat edilmesinde dinin doğru olarak öğretilmesinde tebliğ usul ve tekniklerinin önemli olduğu bir gerçektir. Bu sebeple öğrencilerin iyi bir mübelliğ olarak yetişmesi bu dersin amacı olmalıdır.**

***Dini hitabet türünden olan bu dersin amacı en başta islami cemaata en güzel bir biçimde anlatabilmek olmalıdır.**

***Bir öğrencinin din görevlisi olarak toplumun dini merasim ve bilgilendirilmesi ve ilgili bütün faaliyetleri eksiksiz yapabilmesi.**

***Öğrenciyi mesleğe hazırlama.**

***Beşeri münasebetlerin geliştirilmesi, doğru ve güzel konuşma mekekesinin kazanılması, toplum psikolojisini tanıyıp fertlere tesir edebilme.**

***Tam ve mükemmel bir imam hatip olabilmeyi sağlamalıdır.**

***İnsanlara hitap edebilecek bir insan yetiştirmektir.**

***Amacı,dinleyenlerin seviyesine uygun, canlı, inandırıcı, düz gün ve güzel ifadelerle anlatabilmektir.**

***Anlatacağı şey konusunda emin ve kesin bilgi sahibi olmak ve karşısındaki kişinin hayatına girerek anlatmak olmalıdır.**

***Öğrenciyi mesleğe hazırlama, beceri kazandırmak hitabet kabili yetini geliştirmek.**

***Sözlü tebliğ metotlarını öğrenmek.**

***Öğrencilere toplum karşısında konuşma alışkanlığı vermek. Dini hitabet çeşitlerinin yapılaş şekillerini uygulamalı olarak öğretmek**

***Dini en iyi şekilde yaşama ve anlatmaya yönelik olmalıdır.**

***Mesleki formasyonunu kazanmış, konuştuğu zaman sözü dinlenen Müslüman bir şahsiyet yetiştirmek.**

***Dini en güzel şekilde öğretmeyi öğretmek.**

***Topluluğa hitabede bilmek ve doğruları güzel ve etkileyici bir şekilde dile getirip telkin etmek.**

***Konunun,muhataba en uygun bir biçimde(yöntem) aktarılması.**

*Topluluk karşısında, duygu ve düşüncelerini planlı, metotlu ve amaca uygun şekilde başkalarına aktarabilen, bilgili, araştırmacı etkili ve düzgün konuşabilen, söylediğine inanan inandığıyla amel eden, inançlı nesil yetiştirmektir.

*Öğrendiklerini yaşama ve başkalarına aktarabilme kabiliyeti kazandırmaktır.

*Güzel konuşma yeteneği ve ahlaki olgunluğu geliştirmek.

*Öğrenciyi imam-hatiplik görevine hazırlamalıdır.

*Öğrencileri, topluma yaralı bir mürşit olarak yetiştirmek.

*Öğrencilerin mesleki formasyon kazanmaları. Toplum içerisinde ne iş yaparsa yapsın islami yaşantı ve kültür yönünden örnek ve rehber olmalıdır. İmam hatiplik mesleğini en iyi şekilde uygulayacak bilgi, beceri ve ideali vermektir.

*Bizatihi tatbiki olarak camide yapılmalı.

*Öğretmenlerin dersin amaçlarına ilişkin görüşleri daha çok mesleki formasyonun gerçekleştirilmesi konusunda yoğunluk kazandığı görülüyor.

C-HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİNDE ÖĞRETMENLER

1.ÖĞRETMENLERİN YETERLİĞİ

a.Öğretmenlere göre:

Öğretmenlerin %85'i Hitabet dersini okutmak için kendilerini yeterli görüyor.%15'i ise dersi okutmak için kendisini yeterli görmüyor.

Dersi severek ve isteyerek mi okutuyorsunuz? sorusu ile Kendinizi yeterli görüyor musunuz? sorusunda ortaya çıkan oranların aynı olduğuna dikkat çekmek istiyoruz.

CEVAPLAR	f	%
Evet	46	%85
Hayır	8	%15
TOPLAM	54	%100

Tablo-6 Hitabet dersini okutmak için kendinizi yeterli görüyor musunuz?

b.Öğrencilere göre:

Öğrencilerin %52'si öğretmenlerini yeterli görürken, %48 hemen hemen yarıya yakın bir oranı da öğretmenlerini yeterli bulmuyor. Bu sonuç Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi öğretimi açısından düşündürücüdür. Öğrencilerin %100'e varan bir kısmı dersi önemli buluyor ne den aynı sonuçla öğretmenlerini olumlamasınlar?

Öğrencilerin yeterli görmediği öğretmenlerimizin gerçekten bir takım yetersizlikleri vardır. Bu konu ciddiyle üzerinde durulması gereken bir konudur.

CEVAPLAR	f	%
Evet	169	%52
Hayır	163	%48
Cevapsız	2	%0
TOPLAM	334	%100

Tablo-7 Öğretmenlerinizi yeterli görüyor musunuz?

c.Öğretmenlerin Dini Hitabet Tecrübeleri:

Tablo-8'de öğretmenlerin yarıya yakınının dini hitabet tecrübelerinin çok olduğunu %48, %41'i az olduğunu, %%11'inin ise dini hitabet tecrübelerinin çok az olduğunu görüyoruz.

CEVAPLAR	f	%
Çok az	6	%11
Az	22	%41
Çok	26	%48
TOPLAM	54	%100

Tablo-8 Dini hitabet tecrübeniz var mı?(Hutbe-Vaaz)

2.ÖĞRETMENLERİN DERSE HAZIRLANMALARI

Öğretmenlerin %89'u derse önceden hazırlandıklarını belirtirken, %11'i hazırlanmadıklarını ifade etmişlerdir.

CEVAPLAR	f	%
Evet	48	%89
Hayır	6	%11
TOPLAM	54	%100

Tablo-9 Derse önceden hazırlanıyor musunuz?

Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersinde amaca ulaşabilmek için , öğretmenin derse hazırlıklı girmesi temel koşuldur. Derste yapılacak etkinliklerin ders planı çerçevesinde yeterince ayrıntılı olarak ve belirli bir sıra içerisinde önceden belirlenmesi gereklidir.

Bu etkinlikleri şöyle sıralayabiliriz.

1-Konu:Çalışma konusu, çalışmanın yapılacağı sınıf ve ayrılacak süre ile birlikte belirlenir.

2-Çalışma alanı:Ne tür bir uygulama yapılacaksa belirlenir. Öğrenciler önceden hazırlanır.

3-Amaç ve davranışlar:Dersin genel amaçlarına uygun olarak, konunun amaçları ve dersin sonunda öğrencinin hangi davranışları kazanacağı belirlenir.

4-Araç ve gereçler:Derste hangi araç ve gereçler kullanılacağı belirlenir.

5-Ders öncesi hazırlıklar:Öğretmenin ve öğrencilerin önceden ne gibi hazırlıklar yapması gerektiği; getirilecek araç ve gereçler ve yapılacak tüm işler önceden planlanır.

6-Öğrenciyi hazırlama:Dikkatlerin öğretmende toplanması sağlanır. Nasıl ders işleneceği konusunda kısaca teknik bilgi verilir.

7-çalışmanın yapılması

8-Çalışmanın bitirilmesi

9-Sinama durumu

3.HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİNDE ÖĞRETMENİN GÖREVLERİ

Çağdaş yöntemlerde öğretmene düşen görev geleneksel yöntemlerden oldukça farklı biçimde ele alınır. Buna göre Öğretmen öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırma, öğrenciye rehberlik etme, öğrenme sürecine öğrencinin katılımını sağlama, ve öğrenciyi sürekli güdüleme ile yükümlüdür.⁵⁰

Öğrenciler, en çok aşağıdaki konularda rehberliğe ihtiyaç duyarlar. Dolayısıyla Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi öğretmenleri özellikle doğrudan dersle ilgili konularda öğrencilerine rehberlik yapması gerekir.

1-Verimli ders çalışma, iş yapma yollarını öğrenmek,

2-Başkaları ile iyi ilişkiler kurabilmek,

⁵⁰ Nurettin Fidan , Okulda Öğrenme ve Öğretme , Kadioğlu Matbaası, Ank, 1986, s. 268

- 3-His ve heyecanlarını olgunlaştırarak iyi bir ruh sağlığına sahip olmak,
- 4-Kendisine en uygun mesleği seçmek,
- 5-Kendilerine bir hayat felsefesi kurmak ve uygun dini, ahlaki ve sosyal değerler sistemini geliştirmek,
- 6-Bir aile üyesi olarak mutlu aile ilişkileri geliştirmek, mutlu bir yuva kurabilmek,
- 7-Estetik, kültür ve güzellik alanlarında gerekli hünere ve bilgiler kazanarak sevimli bir kişiliğe sahip olmak,
- 8-Uygun dinlenme ve boş zaman faaliyetlerini öğrenmek,
- 9-Toplum sorunlarını kavramak ve gerekli hoşgörüyü sahip olmak
- 10-Beden sağlığı ve dayanıklılığını geliştirmesini ve muhafaza etmesini öğrenmek.⁵¹

Öğretmen bütün eğitim faaliyetlerini iletişim olgusundan ayrı düşünmemelidir. İletişim bilimcileri iletişimi, davranış değişikliği oluşturmak amacıyla bilgi, fikir, duygu, tutum ve becerilerin paylaşılması olarak tanımlarlar.⁵² Bu paylaşımda sözlü anlatımın önemi gerçekten büyüktür.

Hitabet aynı zamanda bir iletişim örneğidir. İletişim sırasında "kaynak" adı verilen EĞİTİCİ ya da ÖĞRETMEN, belli bir konuda daha önce kazanmış olduğu bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranışların "alıcı" adı verilen öğrencisinde de oluşmasına çalışır.⁵³ Tabi hitabette bu "dinleyici" olabilir. İşte bu kaynak kişi "uygun mesajlar (uyarıcılar) hazırlayarak uygun kanallarla öğrencisine dinleyicisine gönderir. Mesajların anlaşılıp anlaşılmadığını da alıcısından "aydınlatıcı yankı" ya da dönüt denilen karşı mesajları değerlendirerek anlar. Her şey yolunda giderse bu etkileşimin sonunda alıcı,kaynağın öğretmek istediği şeyleri öğrenir; yani kazandırmak istediği davranışları kazanır.⁵⁴

Öğretmenler, hangi düzeyde ve hangi özelliklere sahip öğrencilere, hangi çeşit davranışları kazandırmak için hangi araç ve yöntemleri, hangi koşullarda, nasıl kullanacaklarını belirlerken, davranış bilimlerinin iletişim ve öğrenme ile ilgili

⁵¹ Hasan Tan ,Dinuşma ve Rehberlik , MEB. Yay. İst. 1992 , s.62

⁵² Beyza Bilgin - Mualla Selçuk , Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri , Akit Yay. Ank. s.111

⁵³ İzzettin Alıcıgözel , İlk ve Ortadereceli Okullarda Öğretim , İnk. ve Aka Yay. İst . 1979 s.243

⁵⁴ Mustafa Öcal , Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar, TDV. Yay . Ank . 1990 s.247

araştırmalarının sonuçlarına başvurmak zorundadırlar. Bu yüzden, günümüzde davranış bilimlerinin araştırma verileri, eğitim teknolojisinin temel dayanağı durumuna gelmiş bulunmaktadır.⁵⁵

Öğretmen, öğrenciyi tanımalı, onların yeteneklerini fark etmeli ve ona göre davranmalıdır. Çocuğun eğitiminde onun istek ve ilgilerine önem verilmeli, genel ve meslek eğitiminde bu hususa dikkat edilmelidir. Çocuk üzerinde baskı yapmadan eğitim sağlanmalıdır. Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersinde rehberlik yapmak öğretmenin asıl görevi olmalıdır. Elde edilmiş bilginin nasıl kullanılması gerektiği, bilgiye ulaşma yolları tamamen öğrencinin yaparak yaşayarak öğreneceği konulardır.

1.Öğrencilere kazandırılması gereken davranışların belirlenmesi:

Öğretmen öğretilcek konuda öğrencilere kazandırılması gereken davranışların belirlenmesinde şu işlem basamaklarını izler.

a-öğrencilerin incelenmesi:Öğretmen, sınıfında bulunan öğrencilerin yaşlarını bedensel ve zihinsel gelişmelerinin derecesini ,sosyo-ekonomik durumlarını ve genel yeteneklerinin düzeylerini inceler.(okulda rehberlik ve psikolojik danışma servisi varsa orada tutulan dosyalardan bu bilgilerin çoğunu elde edebilir.)

b-Amaçların öğrencilere uyarlanması:Öğretmen, eğitim programında öğretilcek konu ya da ünite ile ilgili olarak verilmiş olan özel amaçları, ilkeleri ,açıklamaları elde bulunan yer zaman ve araç gereç olanaklarını gözden geçirir. Öğretim konusu içinde kendi öğrencilerine uygun olacak özel amaçları ortaya koyar.

c-Hedef davranışların saptanması:Öğretmen, kendi öğrencileri için belirlemiş olduğu her özel amaç için kritik davranışlar saptamaya çalışır. Yani her bir özel amaca ulaşmış öğrencilerin , kazanmış olacakları o amaç için vazgeçilmez olan davranışları birer birer belirlemeye çalışır. Böylece o konuda öğrencilerin kazanması gerekli olan davranışsal amaçları belirlemiş olur.

2.öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi:

Öğretmen , bu ikinci aşamada ,öğretilcek konuda her özel amaç için saptamış olduğu kritik davranışların , kendi öğrencileri tarafından daha önce kazanılmış olup olmadığını belirlemeye çalışır. Yani bir ölçüm yapar. Ölçme sonunda daha önce

⁵⁵ Beyza Bilgin - Mualla Selçuk , Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri , s.121

kazanılmış davranışları saptamış olduğu davranışsal amaçlar listesinden çıkararak eğitim ihtiyaçlarını belirlemiş olur.

3.Öğrencilerin hazır oluş durumlarının belirlenmesi:

Bu da , öğrencilerin , eğitim ihtiyacı olarak belirlenmiş olan davranışları kazanabilmek için ön bilgi beceri ve tutumlara sahip olup olmadıklarını belirleyecek bir ölçme ve değerlendirme işlemidir. Gerçektende herhangi bir konu ile ilgili davranışları kazandırılabilmesi için daha önceden kazanılmış bazı davranışlar gereklidir.

Öğrencilerdeki hazır oluş durumunun değişik yönleriyle tanımı şöyledir:

Hazır bulunuşluk bireyin, bir işi yapabilmesi için olgunlaşmaya erişmesinin gerekliliği yanında bu iş için gereken ön bilgi, beceri ve tutumu da kazanmış olmasıdır. Hazır bulunuşluk, böylece hem olgunlaşma kavramını hem de bir iş için gerekli ön yeterliliği kapsamaktadır.

Hazır oluşta çeşitli gelişme alanları belirlenmiştir.

1-Fizyolojik yönden hazır oluş:Tüm yönleriyle gelişme, normal fiziksel büyüme, yaş, cinsiyet, duyu organları faaliyetler vs.

2-Sosyal yönden hazır oluş:Diğer insanlarla başarılı ilişki kurabilme,

3-Duygusal yönden hazır oluş:Bağımsız bir kişilik geliştirebilme,

4-Zihinsel yönden hazır oluş:Bilgi, anlayış kazanabilme,

5-Dil yönünden hazır oluş:Rahat iletişim kurabilme yeteneğidir.⁵⁶

4.Öğrenme durumlarının saptanması:

Öğretmenin en önemli görevlerinden biri, belli bir konuda öğrencilere kazandırılacak davranışların nasıl kazandırılacağını belirlemektir. Bu işleme öğrenme durumlarının saptanması adı verilir. Öğrenme durumlarını saptamak demek, belli bir konuyla ilgili olarak saptanmış olan davranışların kazandırılması için öğretmenin, hangi araçları, hangi öğretme yöntemleriyle, ne zaman ve nasıl kullanılacağını; kendilerinin neler yapacağını, öğrencilere neler yapacağını, öğrencilere neler yaptıracağını belirlemesi demektir.

⁵⁶ Mualla Selçuk , ,Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler , TDV, 1991 , s. 40

Öğrenme durumları için öğretmenlere hazır reçeteler vermek mümkün değildir. Çünkü her öğrenme durumu, dersin işleneceği sınıftaki öğrencilerin özelliklerine, öğretmenin o ana kadar geçirmiş olduğu öğrenme-öğretme yaşantılarına, amaçlara ulaşmada yardımcı olabilecek araç-gerç kaynaklarının ulaşabilirliğine ve seçilen öğretim yöntemine göre değişebilen bir durumdur. İyi bir öğrenme durumunda bütün bu sayılan değişkenlerin birbiriyle uyumlu ve tutarlı olması gerekir.

5.Ders planının yazılması:

Öğretim ilke ve yöntemleri konusunda yazılmış olan kitaplarda belirtildiği gibi, bir ders planında, amaç, hazırlık, sunu, uygulama, değerlendirme ve görsel-işitsel araçlar gibi bölümlerin yer alması gerekir.

6.İzleme amacına yönelik değerlendirme yapılması:

Bu çeşit değerlendirmeler, bir konunun her bir ünitesinin öğretimi bittikçe uygulanır. Bu çeşit değerlendirmeler sonunda öğretim hizmetinin etkililik derecesi, öğrenmedeki eksiklikler ve bunlara neden olan güçlükler ortaya konulmaya çalışılır.

7.Konu bitince düzey belirlemeye yönelik değerlendirme yapılması.

Düzyer belirleme amacına yönelik değerlendirmeye sonucu görmeye yönelik değerlendirme de diyebiliriz. Bu çeşit değerlendirmeye öğretim yılı sonunda ya da dönemlik bir dersin bir bölümü bittiği zaman başvurulur.⁵⁷

Özetle ,Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi öğretmeni hangi özelliklere sahip olmalıdır? sorusuna şu şekilde cevap verebiliriz.

1-Öğreteceği Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi ile ilgili bilişsel, duyuşsal psikomotor davranışları, en az öğretmenlik yapacağı eğitim düzeyine yetecek derecede edinmiş olmalıdır.

2-Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi alanı ile diğer meslek dersleri arasında ilişkileri kavrayacak ve gerektiğinde onlardan yararlanabilecek kadar genel kültüre sahip olmalıdır.

3-Öğreteceği Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi ile ilgili bilişsel , duyuşsal ve psikomotor davranışları, hangi özelliklere sahip öğrencilere, hangi koşullarda, hangi araç ve yöntemleri kullanarak nasıl daha iyi öğretebileceğini öğrenmiş olmalıdır.

⁵⁷ Kamuran Çilenti , Özel Öğretim Yöntemleri , AÜAÖF, Yay. Ank, s. 84

Bunlardan başka mesleğinde başarılı olmak isteyen öğretmenler;

1-Öğrencinin özelliklerini,

2-Öğretim sürecinin nitelikleri,

3-Konu alanının yapısını, çok iyi bilmeli ve mesleki çalışmalarını bu konuda edindikleri çağdaş bilim ve bilgilerin üzerine kurmalıdır.⁵⁸

4.ÖĞRETMENLERİN DERSİ OKUTMA İSTEKLERİ

Öğretmenlerin %85'i Hitabet dersini severek ve isteyerek okuttuklarını, %15'i ise isteksiz olduklarını ifade etmişlerdir. Okul idaresinin imkanlar ölçüsünde öğretmenlerin sevdiği ve istediği dersi okutmalarına fırsat verici bir ayarlama yapmaları dersin verimliliği açısından önemli olduğunu düşünüyoruz.

CEVAPLAR	f	%
Evet	46	%85
Hayır	8	%15
TOPLAM	54	%100

Tablo-10 Hitabet dersini severek ve isteyerek mi okutuyorsunuz?

5.HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİNDE ÖĞRETMENLERİN ÖNEM VERDİĞİ KONULAR

Tablo-11'de görüldüğü gibi öğrenciler, öğretmenlerinin en çok üzerinde durduğu konular arasında birinci derecede %28 ile hutbe ve vaaz hazırlama ve sunma konusunu, ikinci derecede ise dua ezberleri konusu olduğunu belirtmişlerdir. Etkili ve güzel konuşma, öğretmenlerin üçüncü derecede üzerinde durduğu konu olurken, İmamet ve müezzinlik konusu üzerinde ise fazla durulmadığı anlaşılmaktadır.

Bu soruya öğrencilerin verdiği cevaplardan bazıları ise şöyle:

Sosyal hayatta ilişkilerimiz./Disiplin/Zamanımızı değerlendirmemiz nasıl faydalı olunacağı/Sınıfı susturma/dare ile ilgili sorunlar/ Dürüstlük efendilik/İslami

⁵⁸ Mürüvvet Biklen , Plandan Uygulamaya Öğretim , Ank. 1990. s.5

kaynaklar/Bilinçli olma/Para/Temizlik/Edep haya/Ahiret/Cihad/İbadet ve kulluk/Nikah/Yetersiz olduğumuz.

CEVAPLAR	f	%
Hutbe ve vaaz hazırlama, sunma yöntemleri	143	%28
Dua ezberleri	101	%20
Etkili ve güzel konuşma teknikleri	93	%18
İmamet ve müezzinlik	40	%7
Dini ve ahlaki sorumluluklar	25	%5
Cenaze konusu	20	%4
Güncel konular	20	%4
Tecvit, mahreç ve güzel Kuran okuma	16	%3
Diğer konular	30	%5
Cevapsız	30	%5
TOPLAM	516	%100

Tablo-11 Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersinde öğretmenlerinizin en çok üzerinde durduğu konular nelerdir?

6.ÖĞRETMENLERİN DERSİN MUHTEVASINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Tablo- görüldüğü gibi öğretmenler %59 oranla dersin muhtevasını belirttikleri amaç için yeterli görürken, %41'i ise yeterli görmüyorlar.

CEVAPLAR	f	%
Evet	32	%59
Hayır	22	%41
TOPLAM	54	%100

Tablo-12 Dersin muhtevası belirttiğiniz amacı gerçekleştiriyor mu?

Müfredat programından çıkarılmasını istediğiniz konu veya konular var mı? sorusuna "Evet" diyen öğretmenler şu görüşleri belirtmişlerdir:

- "Daha geniş konulara yer verilmeli"
- "Hepsinin yeniden düzenlenmesi gerekir."
- "Hitabetin tarihçesi ile ilgili konular"
- "Hitabet çeşitleri, askeri hitabet."
- "Teorik programdan ziyade hayata yönelik şeyler bekliyoruz."
- "Hitabet konuları çıkarılmalı, daha çok uygulamaya yönelik konular yer almalı."
- "Özellikle islamın özünde olmayıp sonradan dine sokuşturulan şeyler: mevlit ve duası, 52. gün duası, devir ve iskat."

CEVAPLAR	f	%
Evet	20	%37
Hayır	30	%56
Cevapsız	4	%7
TOPLAM	54	%100

Tablo-13 Müfredat programından çıkarılmasını istediğiniz konu veya konular var mı?

Müfredat programına ilave edilmesini istediğiniz konu ve konular var mı? sorusuna "Evet" diyen öğretmenler şu konuların programda yer almasını istemişlerdir:

"Ezan duası"

"Hitabet metotlarının zengin örneklerle verilmesi. Uygulamalara yönelik konulara ağırlık verilmesi."

"Hutbe ve vaaz konusu seçimi ile ilgili çarpıcı bilgiler verilmeli ve örnekler üzerinde çalışarak izah edilmeli bu konu şu sebepten ele alındı gibi öğrenciye yol gösterilmeli, bazı dualar eklenebilir. Abdest , namaz duası gibi."

"Uygulamanın süresi uzatılmalı, herkes uygulamaya katılmalı, hutbe ve vaaz örnekleri çoğaltılmalı, yararlanılacak eserler tanıtılmalı."

"Kız öğrencilere yönelik konuların işlenmesi, örneklerin bol olması."

"Peygamberlerin tebliğ metodu."

"Vaaz, hutbe imam hatiplik ve müezzinlik uygulama konularına yer verilmeli."

"Peygamberin ve sahabenin islama davet metotları"

"Uygulama için vakit ayrılmasını istiyorum."

"Kız öğrencilere yönelik konuların örneklerle çoğaltılması."

"Bağımsız konu hazırlayabilme teknikleri."

"Telaffuz, vurgulama, güzel konuşma teknikleri, teyp, video ve yazılı metinlerden güzel konuşma örnekleri."

"Kuran'da ve hadislerdeki dualar, hutbe ve vaaz örnekleri, hutbe ve vaaz hazırlamada yararlanılacak kaynaklar."

Bizim dersin muhtevası ile ilgili görüşlerimiz öneriler kısmında yer almaktadır.

CEVAPLAR	f	%
Evet	28	%52
Hayır	12	%22
Cevapsız	14	%26
TOPLAM	54	%100

Tablo-14 Müfredat programına ilave edilmesini istediğiniz konu veya konular var mı?

7.ÖĞRETMENLERE GÖRE BAŞARIYI OLUMSUZ YÖNDE ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Öğretmenler, başarıyı olumsuz yönde etkilediğini düşündükleri konuları şöyle ifade etmişlerdir.

"Zaman zaman bu dersi okutacak konumda öğretmen bulunmayışı. Öğrencilere uygulama için yeterli zaman bulunmayışı."

"Ders araç ve gereçlerinin yetersizliği, uygulama imkanlarının kısıtlı olması."

"Uygulama imkanlarının kısıtlı olması ve eğitim sistemindeki aksaklıklar."

"Öğrencilerin hitabet dersinden nasıl faydalanacaklarını bilmemeleri. Uygulamaların mecburi olmaması."

"Öğrencilerin ilgisizliği, teşvik edici unsurların yokluğu,hitabetin hayata yönelik olmaması,sistemden ve öğretmenden kaynaklanan problemler."

"Dersin yetersiz oluşu ve öğretmenin bilgi, beceri ve kabiliyet yönünden yeterli düzeyde olmaması."

"Önyargı, aşırı kitaba ve müfredata bağımlılık."

"Uygulama noksanlığı, dersin yetersizliği, öğrencilerin mesleğe (imamlık,müezzinlik) motive edilememesi."

"Öğrencilerin ilgisizliği,isteksizliği, kredili sistem dolayısıyla öğrencilerin aynı anda farklı derslerde olmaları"

"Çalışma noksanlığı, öğrenci ile yeterince ilgilenememe ders araç ve gereçlerinin noksanlığı,örneğin; cenazenin teçhiz ve tekfinini gösterecek malzemelerin yokluğu, bunlar okulda olmalı diye düşünüyorum."

"Uygulamanın az oluşu ve hitabet ile ilgili ek ders ücreti verilmemesi."

"Ders saatinin yetersiz oluşu."

"Eğitim sistemi,çevre ve kitapların eksik hazırlanması."

"Yeterli uygulama imkanlarının olmaması."

"Dersin mahiyetinin ve öneminin kavranmaması."

"Bilgi eksikliği, edinilen bilgilerin yaşama aktarılmaması ve anlatılan konuların yaşanmadan anlatılması etki-tepkiyi olumsuz yönde etkilemektedir."

"Müfredatın çok yoğun olması, uygulama faaliyetlerine yeterli zaman bulunamaması,çevre camilerde tatbikat yapılabilmesi için ders saatlerinin, okul araçlarının, öğretmenlerin, okul idaresi tarafından ayarlanmaması."

"Ders kitabının yetersizliği, uygulama imkanının azlığı ders sayısının azlığı."

"Öğrencilerin ezberlemeye çok yatkın olmaları. Senelerdir bilgi yükleyerek davranış geliştirmeye, ahlaki olgunluğa yeteri kadar eğilinmemesi."

"Sınıfların kalabalık olması, son sınıf olması nedeniyle ÖYS kaygısı, öğrencilerin bu mesleğe yönelik ideallerinin olmaması, öğrencilerin imamlık mesleğini cazip görmemesi."

"Kötü çevre, ailenin eğitime katkıda bulunmaması, öğretmen veli, idare, dernek işbirliği ile yetenekli öğrencilerin yeterli onure edilip ödüllendirilmemesi."

Genel eğitim düzeninin işleyişi ile ilgili problemler dışında İ.H.Liseleri'nin mesleki eğitim ve öğretimini olumsuz yönde etkileyen faktörler arasında imam hatip liselerinin niteliğindeki belirsizlik sayılabilir. Öğrencilerin bir kısmı " Ben nasıl olsa imam hatip olmayacağım" diyerek meslek derslerine karşı işin başında tavır almaktadırlar. Bir kısmı da " Ben imam hatip olacağım kültür derslerinden bana ne " diyebilmektedirler.

8.ÖĞRETMENLERE GÖRE BAŞARIYI ARTIRACAK ÖNERİLER

Öğretmenlerin başarının artırılması konusunda düşünceleri şöyle:

"Sık sık tatbikat yapılmalı."

"Veli, öğretmen, idarenin teşvik ve ilgileri,imam hatip görevlilerine daha iyi maaş ve imkan sağlanması, meslek öğretmenlerine ek ücret ödenmesi, öğrencinin daha fazla teşvik edilmesi."

"Sınıflar mevcut olarak standartlaştırılmalı, camilerde uygulama çok tekrarlanmalı, öğrenciler teorik müfredatla boğulmamalı, cami imamları(sevilen-sayılan) sınıfta öğrencilerle tanıştırılmalı."

"Dersin cazibesini ve gerekliliğini anlatarak zor atlanan bir ders olmaktan çıkarmak."

"Yeter bir kitap hazırlanmalı, hayatta devamlı gerekli şeyler öğretilmeli, ders günlük şartlara uygun olmalı."

"Hitabet dersinin önemi kavratılmalı, sıradan bir ders havasında işlenmemelidir. Teorik bilgiden çok pratik uygulamalara ağırlık verilmeli,ders kitaplarının yanında çeşitli hatiplerin kasetleri dinletilmeli, video bantlarıyla konular görsel açıdan da desteklenmeli."

"Öncelikle Kur'an-ı Kerim ve Sünneti idrak edebilecek bir seviyeye ulaşma, insanı iyi tanıma, yerinde ve zamanında konuşma, herkesin anlayabileceği bir üslûpla güncel meselelerin işlenmesi."

"Sınıf mevcudunun azaltılarak, güzel konuşma tekniklerinin öğretilmesi."

"Bol uygulama."

"Dersin tatbiki olarak işlenmesi."

"Uygulama imkanlarının artırılması."

"Konuşabilme ve uygulamanın zorunlu olması."

"Öğretmene seminerler verilmeli, çevre müftülükleriyle o ders hocasının diyalogu olmalı, ücretlerin tatmin edici olması ve öğrenciye kredi hakkının tanınması."

"Tatbikatın yaygınlaştırılması, hutbe ve vaaz konularında imkan geliştirilmeli."

"Öğrencilerin hitabet dersini devamlı aynı öğretmenden almaları, uygulamaların çokça yapılması."

"Bol uygulama, kendisine güven, fiziki şartların (salon vb.) oluşması."

"Önce öğrenci öğretmen ilişkisi sağlıklı hale getirilmeli, önyargılar kaldırılmalı, öğrenciye dersin önemi kavratılmalı."

"Öğrenciye uygulama yaptırılmalı, konuları iyi ve doğru kavratıp sık sık uygulama yaptırılması lazım."

"Öğrenci yaptığı çalışmalarda kredi, not ve para ile ödüllendirilmeli, öğretmenlere tatbikat karşılığı ücret tahsis edilmeli."

"Öğrenciler sınıf karşısında ve başka topluluklar karşısında konuşturulmalı."

"Daha ziyade uygulamalı bir program yapılmalı, güncel yönden daha önemli konular üzerinde ağırlık verilmeli."

"Konuyla ilgili kaynak yetersizliği giderilmeli, ders saati artırılmalı, uygulama alanları oluşturulmalı."

"Bu dersi hitabet tecrübesi olan ve istekli ve gayretli öğretmenlerin okutması ve bu dersi okutan öğretmenlere uygulama ücreti ödenmesi."

"Din dışı konularda hitabet yaptırılması."

9.ÖĞRETMENLERİN ANKET SORULARINDA YER ALMAYAN GÖRÜŞLERİ

Öğretmenlerin Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi ile ilgili, sorularda yer almayan öneri ve görüşleri ise şöyle:

"Kız öğrencilerin de Hitabet dersi uygulamalarında (vaaz gibi) göz önünde bulundurulması gerekir.

Bu uygulamaların karne notlarında direk etkili olması gerekir. Sadece yazılı imtihanlar Hitabet dersi için yetersiz.

Ders kitaplarında kız öğrencilere yönelik konular olmalıdır."

" Hitabeti yalnızca imamlık yapacak öğrenciyi yetiştirmek olarak algılamamak lâzım. Çok iyi Kuran okuyan öğrencinin sosyal yönü çok zayıf olabiliyor. Dinin meslek olmadığı anlatılarak, dinin tatbikatı yapılacaksa da bunun cami dışına da taşması lazım. Konularda-Sosyal çevre ile ilişkiler

-Müslümanın ferdi hayatı-fertlerle olan münasebeti işlenmelidir.

-Davet metotları Kur anî örneklerle yer almalıdır.(Nuh suresi)"

" İmam Hatip Liselerinde hitabet dersi basit bir ders olarak görüldüğü için program hazırlayan arkadaşlar genelde başarısız ve ilgisiz öğretmenleri hitabet dersine verirler. Öğrenci hitabet dersinin önemini gerçekten anlayamamıştır.

Elle tutulur ciddi plan ve program yapılmadığı gibi doküman eksikliği de mevcuttur.

Anket, test, araştırma, grup tartışmaları vb. konularda eksiklikler mevcuttur.

Sınıf mevcutları problemdir.

Sizin yaptığınız çalışmalara ihtiyaç vardır. Mastır, Doktora için değil ders için bu çalışmalara ihtiyaç vardır.

Bu tür çalışmaların öğrencilere yapılmasında da yararlar görüyorum. Daha sağlıklı sonuçlar alınabilecektir.

Öğrencilere hitabetten önce okuma salonları, merkezleri, kaynak tarama bilgileri, bunları aktarmanın gerekliliği gibi bilgilerin verilmesi gerekmektedir."

" Öğrencilerin devamlı konuşma yapmaları için sürekli ortam hazırlanması.

Din dışı konularda metin hazırlanmasına önem verilmesi

İslami dünya görüşünün iyi kavratılması."

" Öğrencilerin nazari bilgileri aldıktan sonra uygulama konusunda daha çok üzerinde durulması, uygulama sonrası eksiklerin not alınarak giderilmesi, aynı hatanın tekrarlanıp tekrarlanmadığı konusunda öğrencinin öğretmen tarafından yakından takip edilmesi gerekir."

" Sıkı takip, uygulama, ilgi, alaka, istek ve örnek olmalı."

" Hitabet dersinde serbest konu çalışması yapılmalı, tedrici olarak 3, 5, 10, 15 dk. serbest konu üzerinde konuşma çalışmaları yapılmalı. Vaaz edebilme melekesi mutlaka kazanılmalı, başarısızlık nedenleri araştırılmalı, mümkünse ortadan kaldırılmalı.

Öğrencilerin sosyalleşmesi sağlanmalı, medeni cesaret kazandırılmalı, rahat derdini anlatabilmeli."

" Bu işin tatbikatına yönelik çalışmaların bir an önce yapılması gerekir."

"Öğrenci vaaz ve hutbe hazırlarken nelere dikkat etmelidir? diye bir soru soracak olursan:

1-Konuyu mutlaka güncelleştirmelidir.

2-Konuyu kendi dili ile aktarmalıdır

3-Alıntıları kendisinin anladığı ve özümlediği kaynaklar olmalı

4-Anlamadığı cümleleri aktarmamalı veya kendi anladığını ortaya koymalıdır."

1-Okul idaresi bu dersin öğretmenini seçerken tecrübeli öğretmenleri görevlendirmeli

2-İmamlık görevi yapılırken karşılaşılabilecek durumlar (nikah kıyma, cenaze yıkama vb.)bizzat yerinde ve tecrübeli kişi tarafından gösterilmeli.

3-Bu ders İ.H.L. inde baraj dersi olmalı.

4-Kız öğrencilere özellikle değişik mekanlarda vaaz verme tecrübesi yaşatılmalı.

5-Sesi ve mahreci düzgün öğrenciler, özellikle zeki olanlar bu derste tespit edilip İlahiyat Fakültesine yönlendirilmeli.

6-İl ve ilçe Müftüsü belirli zamanlarda okula gelerek özendirici bir görev icra etmeli, sınıflara girmeli, öğrencilere mesleğe yönlendirmeli , sevdirmeli.

7-Ramazan ayında kız veya erkek öğrencilere muhakkak irşadi görevlerle meşgul edilmeli."

"Hitabet dersinin sadece konuşma dersi olmaktan çıkarılıp serbest düşünme tefekkür etme ve hikmeti kavramaya çalışma dersi halinde hayati bir noktaya getirmeli."

D-HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİNDE ÖĞRENCİLER

1-ÖĞRENCİLERİN FİZİKSEL, DUYGUSAL VE ZİHİNSEL ÖZELLİKLERİ

Özel öğretim yöntemlerini konu edinen her çalışmaya öncelikle o dersin öğretimini gören öğrencilerin özellikleri rehberlik eder. Böylelikle öğrencinin gelişim basamakları dikkate alınır.Hazırbulunuşluk düzeyleri, hangi davranışı yapabilecekleri ya da yapamayacakları araştırılır.

Çevresiyle birlikte sürekli olarak gelişip değişen öğrencinin duyuşsal alandaki ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte bir eğitim uygulayabilmemiz için onun nasıl bir gelişim çizgisini izlediğini bilmemiz gereklidir. Öğrencinin, biyolojik, toplumsal, kültürel, ekonomik koşullara göre biçimlenen yapı özellikleri bilinmeden amaca uygun olarak eğitilmesinin olanağı yoktur.⁵⁹

⁵⁹ Kamuran Çilenti , Özel Öğretim Yöntemleri , s.57

Öğrenme ile gelişim arasında sürekli bir etkileşim söz konusudur. Bu nedenle öğrencilerin gelişim özelliklerinin incelenmesi gerekir. Gelişimle ilgili temel kavramlar şunlardır:

1-Büyüme

2-Olgunlaşma

3-Öğrenme

5-Hazır bulunuşluk:Çocukların bir davranışı öğrenebilmesi için gerekli olgunluğa ulaşması yanı sıra yapılacak davranışla ilgili gerekli olan bazı bilgi ve becerileri de kazanmış olması zorunludur.⁶⁰

Lise ve dengi okullarda okuyan öğrencilerin fiziksel, duygusal ve zeka gelişimleri genellikle aşağıdaki özellikleri gösterir.

a.Fiziksel Gelişim:

Bu çağdaki öğrencilerin fiziksel gelişimleri genelde aşağıdaki özellikleri gösterir.

1.Ergenlerin çoğu on beş yaş civarında, fiziksel ve duygusal değişimle birlikte, olgunlaşmaktadırlar.

2.Birçok durumlarda kızlar, ergenlik evresinin sonuna kadar erkeklerden iki yıl kadar ileridedirler.

3.Düzensiz büyüme son bulmaktadır.

4.Yetişkin insan görünüşü ortaya çıkmaya başlar. Ergenliğin sonuna doğru kemiklerin büyümesi tamamlanmış ve ağırlıkta artma durmuştur.

5.Çoğu kez sivilceler problem halini alır.

6.Ergenin enerjisinde bir kararlılık yoktur.

7.İştah, özellikle erkek çocuklarda, çok fazladır.

8.En azından sekiz saat uyumak ihtiyacını duyarlar.

b.Duygusal Gelişim:

1.Huyuları çok değişir;bazen cesur ve isyankar, bazen de işbirliği ve sorumluluk duygusu ile davranır.

2.Çoğu kez ölü ve mükemmellik peşinde koşar; geleceği hakkında endişelidir; kendini tanımaya çalışır.

⁶⁰ Nurettin Fidan- Münire Erden, Eğitim Bilimine Giriş, Repa yay. Ankara s.175

- 3.Toplumsal bir grup tarafından seilmeye çok önem verir.
- 4.Tanınmış olamamaktan, gülünç duruma düşmekten, öteki erginler gibi davranamamaktan korkar; başkalarının görüşlerine karşı haddinden fazla duyarlıdır.
- 5.Görünüü üzerine önemle durur.
- 6.Ailesinden bağımsız olmak ister.
- 7.Bazen öğretmene ana-babasına olan tepkisinden daha iyi tepkide bulunur, kendisini hayranlık duyulan bir yetkine benzetmek eğilimindedir.
- 8.Sorumluluk yüklenmek ister fakat çoğu kez yargılarında kararlı değildir.
- 9.Kendi hayatını kazanmak bakımından bağımsız olmak ister.
- 10.Bazen "her şeyi biliyor" muşçasına hareket eder, fakat kendine olan güveni tam değildir.
- 11.Grup sorumlulukları ve gruba katılmayı tam ve iyi biçimde yapar.
- 12.Grubuna kuvvetli ve içten bir bağlılık gösterir.⁶¹

Ergenlik çağı, organik bakımından kişiliğin başladığı dönemdir. İnsanın her şeyi kendi gücüyle yerine getirebileceğini sandığı, hiç kimseye minnetinin olmadığını zannettiği bir çağdır. Her şeyi yapabilir, her konunun üstesinden gelebilir. Sanki dünyanın en güçlü ve kabiliyetli insanı kendisidir. Bu dönemde, saygısız, bencil bir insan olabilir. Ailesinden uzak ve kopuk yaşamayı istediği bir yaş devresidir.

Ergenlerin sosyal hayatına ait problemleri en açık şekliyle uyumsuzluk, sosyal inziva, çevresine karşı ilgisizlik veya kırgınlık gibi durumlarla kendini gösterebilir.⁶²

Bazen "kelimecilik ve "belagat" merakları artar. Anlamaksızın bir takım kanaatlar edinmek, parlak kelimelere ve düzgün cümlelere dayalı olarak, -yanlış da olsa-bazı fikirleri öğrenmek temayülleri görülür."⁶³

Ayrıca gençler bu dönemde kimlik ve dünya görüşü arayışındadırlar.⁶⁴

c.Zihinsel Gelişim

Eğitim psikolojisi alanında Piaget tarafından yapılmış olan çalışmalara göre insanın zihinsel gelişiminde şu dört dönem görülmektedir.

⁶¹

⁶² Halis Ayhan, Eğitim Bilimine Giriş, Şule yay. 1st. 1995 s.47

⁶³ M.Öcal, Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar, s. 140

⁶⁴ N.Fidan-M.Erden, Eğitim Bilimine Giriş, s.169

- a) Duyuşsal devinim dönemi-0, 1,5-2 , yaşlar arası
- b) İşlemler öncesi dönem-1,5-2 ile 7-8 yaşlar arası
- c) Somut işlemler dönemi-7-8 ile 11-12 yaşlar arası
- d) Soyut işlemler dönemi-11-12 ile 16 ve yukarısındaki yaşlar

İnsan bu dönemde, soyut kavramları geliştirip anlamaya ve sembollerle denencelere dayalı düşünmeyi ve işlemler yapmayı öğrenir.⁶⁵

2.ÖĞRENCİLERİN DERSE OLAN İLGİLERİ

Öğretmenler, Tablo-15'de de görüldüğü gibi öğrencilerin derse olan ilgileri %51 oranında orta seviyede, %19 oranında çok iyi derecede olduğu, %15 oranıyla iyi olduğu görüşündeler Derse ilgisi zayıf olan öğrencilerin oranı ise %15 olarak görülüyor.

CEVAPLAR	f	%
Çok iyi	10	%19
İyi	8	%15
Orta	28	%51
Zayıf	8	%15
TOPLAM	54	%100

Tablo-15 Öğrencilerinizin derse olan ilgileri nasıl?

⁶⁵ Kamuran Çilenti , Özel Öğretim Yöntemleri , s.41

3.HAFIZ ÖĞRENCİLERİN BAŞARI DURUMLARI

Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersinde hafız öğrencilerin daha başarılı oldukları genel bir kanaattir. Biz de hafız öğrencilerin başarısını öğretmenlere sormayı uygun bulduk. Bu düşünce aşağıdaki rakamlar oranında olumlanmıştır.

Hafız olan öğrencilerin Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersinde belirgin bir üstünlüğü olduğu görüşünde olan öğretmenlerin oranı %59 olurken, hafız öğrencilerin derste farklı bir üstünlüğü olmadığı görüşünde olan öğretmenlerin oranı %37 olmuştur.

CEVAPLAR	f	%
Evet	32	%59
Hayır	20	%37
Cevapsız	2	%4
TOPLAM	54	%100

Tablo-16 Hitabet dersin de hafız öğrencilerin belirgin bir üstünlüğü var mı?

4.ÖĞRENCİLERİN MESLEKİ DÜŞÜNCELERİ

Bilindiği gibi Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi öğrencileri mesleğe hazırlayıcı bir derstir. Dolayısıyla öğrencilerin imam hatiplik mesleğini isteyip istememeleri ile ders arasında yakın bir ilgi vardır. Yüksek öğrenimi dikkate alarak da olsa öğrencilerin %62'si imam hatip olmayı istemektedirler. % 38'i ise imam hatip mesleğini hiç düşünmediği anlaşıyor. İmam hatipliği düşünmeyenlerin büyük bir bölümü ise istememelerinin nedenini kendi yetersizliği ile açıklamışlardır.

İmam Hatiplik mesleğini düşünüyor musunuz? sorusuna " Hayır"cevabını veren öğrenciler" neden" sorusuna şu cevapları vermişlerdir:

Sorumluluk ve vebal taşıyor /Yapamayacağımdan/Kabiliyetim yok/Toplumumuzda İ.H.L öğrencilerine başka konularda daha çok ihtiyaç var/İmamlık yapabileceğimi düşünmüyorum/Güzel Kuran okuyamıyorum/Kendimi yetersiz buluyorum/Yeterli bir eğitim verilmedi/Fazla bilgim olmadığı için/Sesim uygun değil/Zorda ondan/Cemaatla geçinemem / Benim yapıma uygun değil/Bana göre değil/Babamın işi var/Kendimi o mesleğe layık görmüyorum/İmamlık yapmayı sevmiyorum/İslami hizmette daha aktif ve daha serbest olmak istiyorum/ İmamlığı bir meslek olarak görmüyorum, meslek için değil de Allah rızası için yapılması gerekir / Kendime güvenim yok/En son çare imamlığı düşünüyorum . Zaten camiye gelenlerin imanları vardır. Ya diğerleri?/Bazı eksiklerim var.

Görüldüğü gibi öğrenciler daha çok kendi yetersizliklerini dile getiriyorlar, yani kendilerini yeterli görmüş olsalar belki de bu mesleği düşünebilecekler.

CEVAPLAR	f	%
Evet	88	%26
Hayır	127	%38
Üniversiteyi kazanamadığım takdirde düşünürüm	116	%35
Cevapsız	3	%0
TOPLAM	334	%100

Tablo-17 Meslek olarak imam hatipliği düşünüyor musunuz?

5.HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİNDE ÖĞRENCİLERİN ZORLANDIKLARI KONULAR

Duaların ezberlenmesi konusu Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi öğretiminde başlı başına bir problemdir. Ders programında bir çok dua yer almaktadır. İmam Hatiplik mesleğinin en güzel şekilde yerine getirilmesi için bütün bu duaların ezbere bilinmesi gerekir.

Ancak dersi tamamen dua ezberlerine boğmak doğru değildir. Tablo18'de de görüldüğü gibi öğrencilerin en çok zorlandıkları konu dua ezberleridir.

Öğrenciler zorlandıkları diğer konuları şöyle ifade etmişlerdir

- *Bütün konularda zorlanıyorum.
- *Kafamdaki bilgileri aktarmada ve sıralamada
- *Heyecanımı yenmede
- *Telaffuzda
- *Ezan okuma ve makam yapmada
- *Hutbe ve vaaz yazarken kaynaklara ulaşmada ve kullanmada
- *Tecvit uygulamalarında
- *Konuyu toparlamada
- *Hangi konuların olduğunu bile bilmiyorum. Hitabet dersini daha doğru dürüst işleyemedik. İki dönemdir görüyorum öğretmenden ve biz den kaynaklanan sebeplerden dolayı ders işleyemedik.
- *Yazılılarda
- *Aşırı heyecandan konuşamıyorum.
- *Arkadaşlarım ve ben kendi kendimizi rahatsız ediyoruz.

CEVAPLAR	f	%
Hiç bir konuda zorlanmam	147	%44
Duaların ezberlenmesinde	58	%17
Vaaz ve hutbe hazırlama ve sunmada	47	%14
Güzel konuşma ve hitabet teknikleri	36	%11
Diğer konular	30	%9
Cevapsız	16	%4
TOPLAM	334	%100

Tablo-18 Hitabet ve Mesleki Uygulama dersinde hangi konularda zorlanıyorsunuz?

6.ANKET SORULARINDA YER ALMAYAN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ

Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi ile ilgili sorularda yer almayan konularda görüş ve önerileriniz

Öğrencilerin görüş ve önerileri şöyle:

" Aslında bu ders gereksiz bir ders değil. Her Müslüman şahsın öğrenmesi gereken bir ders. Fakat ben şahsım için söylüyorum temel : eğitimim iyi olmadığı için ve üniversite sınavlarına hazırlandığım için bu derse gereken önemi veremedim."

" Hocalarımız bu konularda Allah'a a çok şükür Bütün soruları ve bütün istediklerimizi veriyor. Allah razı olsun ."

" Bu anket olumlu bir sonuç vermez. Çünkü herkes kendi kafasına göre işine geleni işaretlediği için pek doğru çıkmaz. Daha değişik bir uygulamayla kimin ne olup olmadığını bulabiliriz. Mesleki öğretmenlerimiz çok yetersiz onunla ilgilenmiyor onun sorununa çare aramıyor güzel programlar uygulamıyor."

"Hitabet iyi bir meslek ancak bu dersten zorlanıyoruz. Onun için bizlere yardım edilmesini istiyoruz."

" Bu sorunların boşuna yazıldığına inanıyorum. Çünkü icraatlar hep kalıyor."

"Ben bu dersin sadece imam hatip liselerinde okutulmasını değil bütün okullarda okunmasından yanayım. Eğer bu ders güzel konuşmak ve hitap etmek içinse diğer öğrencilerinde güzel konuşmaya ve hitap etmeye ihtiyacı yok mu?"

"Hitabet dersi ankette de söylediğim gibi sıkı bir çalışmayı isteyen her zaman insana yardım edecek olan bir derstir. Bu ders iyi uygulanmalıdır."

"Öğrenciyi çekingenlikten, heyecandan, başarısızlıktan, bütün olumsuzluklardan öğrencinin üzerinden kaldırılmalı. İmamlığa, vaaz vermeye , hutbe okumaya alıştırmalıdır."

" Hitabet dersi insana konuşma güveni vermeli, güzel konuşmayı öğrenci başarmalıdır."

" Her öğrenci düzgün bir şekilde her kesime hitab etmeyi öğrenebilmeli, bunun uygulanması okulda yapılmalı."

"Hitabet dersinde tam olarak öğrencilere bir görev verildiğinde görevi yerine getirecek şekilde tam olarak öğrenemiyoruz."

" Hocaların daha candan davranmaları ve bizleri motive etmeleri."

"Hitabet dersi haftada çok az sadece öğretmenlerimizin anlattığıyla kalıyoruz. Bu da bize yetmiyor. Uygulama hemen hemen hiç yok. Bu okuldan çıkan bir yerden ders alıp kendini yetiştirmez ise imamlık, müezzinlik, vaaz gibi faaliyetleri istisnalar hariç yapan çok az çıkar. İmam hatipler kendi şuurunu yakalayamamış yakalayamamışız."

"İhlasla yapılmayan hiçbir şey. Uygulama sıfır eğitim çok az. İmam ol deseler kendimi yetersiz görüyorum. İmam hatip mezunluğu ancak kendimizi yetiştirirsek bir işe yarar."

"Hitabet dersi güzel bir derstir. Hitabeti beğeniyorum. Fakat bazı konuları hitabetle ilgili olmadığı halde kitaba eklemişler. Bunu iyi bilin ki hitabet önemlidir. Ama

yeri gelince en önemli olan üniversitedir ve bizleri üniversiteye hazırlamalarıdır. Biz imam ha tipliler çok utangaç birisiyiz. Sözümüz geçmiyor. Önemli olan okulumuzdaki öğretmenler ve bunların öğretimi."

"Yeterli araç gereç yok. Hoca çok baskı yapıyor. Camiler çok zor geliyor. Organize yok."

"Haftalık ders saatinin çoğaltılması."

"Bence hitabet dersi bizim için yetersiz bir ders. Sadece bu derste öğrendiğimizle imamlık yaparsak daha hutbeye çıkmadan geri ineriz."

"Cami uygulamalarında öğrenci önceden hocasıyla beraber prova yapmalı."

"Hitabet dersine giren öğretmenlerin biraz öğrencilere karşı hoşgörülü bunun yanında öğrenciyi yetiştirmek için elinden gelen gayreti göstermesini isterim. Öğretmen öğrenci ödevlerinde hem biraz sıkmalı öğrenciyi kontrole almalı bununla beraber öğrenciyle ilişkilerini sürdürmeli."

"Hitabet hocasına biraz insaf herkesin hakkını versin."

"Hitabet dersi zorunlu dersler arasından çıkarılsın. Seçmeli ders olsun isteyen seçsin."

"Şu anda hitabet dersinin yetersiz olduğunu görüyorum."

"Hitabet dersinin insanlara ne tür fayda sağlayacağından insanların hitabetle ilgili konuları iyi öğrenmesi ve iyi anlayabilmesi için insanları en iyi şekilde yetiştirmek lazımdır."

"Sınıfı geçmek istiyorum."

"Öncelikle disiplinli bir eğitim isterim."

"Hitabet dersi bence çok önemlidir. Çünkü insana düşündüklerini ve bildiklerini anlatma yeteneğini öğretir. Ama ben yedi yıldır okuyorum yine de kendimi yeteli görmüyorum. Acaba suç kimde. Bende desem herkes ben gibi o zaman suç bende değil. Zor konu düşünmek lazım. Benim okul bitti. Sen bizim yerimize düşün saygılarımla."

"Gerek hitabet dersi olsun bütün dersler için eğitimi öğretimi veren hocadır. Her insan hocalık yapamaz. Onun için öğretmenlerin üzerinde çok durulmalıdır."

"Hitabet dersi dikkatli olarak öğrenciye severek sevdirek anlatılmalıdır .Bizler imam hatip öğrencileri olarak kendimizi toplumda konuşarak beğendireceğiz ve

bu yüzden eski medeniyetlerde olduğu gibi güzel konuşma ve inandırma öğretilmelidir. Tıpkı (retorik) güzel konuşma ve güzel düşünce gibi."

"Bizim üzerimizdeki çekingenliği atmaya yönelik çalışmalar yapılmalı."

"Uygulama olanağı yok. Bunun yanı sıra devamlı ilgilenilmiyor."

"Ben imam hatip son sınıfa gelmiş bulunmaktayım. dini bilgimiz hiç yok. Bu da cahil öğretmenlerin cahil öğrencileri olacağını gösterir."

"Çok uygulama yapılması gerekir. Öğrencilerin çoğunda görülen cesaretsizliğin ancak bu yolla giderilebileceğine inanıyorum."

"Hitabet dersi öğretmenlerinin sınıfa hakim olma , otoritesini koyma sistemi yanlış. Dersi işleyişi biraz daha iyi olabilir. Böylece dersi bize sevdirebilir."

E-HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİ ÖĞRETİMİNDE YÖNTEM VE TEKNİKLER

1.ÖZEL ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ İLE İLGİLİ BAZI TANIMLAR

a.Öğretim:

Öğretme, en geniş anlamıyla öğrenmeyi sağlama etkinlikleridir. Öğretme bilinçli ve amaçlı bir etkinliktir.

Öğretimin çeşitli tarifleri yapılmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir:

Öğrencilerin öğrenmelerini en iyi biçimde gerçekleştirmek için öğretmenin öğrencilere yaptığı düzenli etkilerdir.⁶⁶

Öğretim, öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenen davranışların gelişmesi için uygulanan süreçlerin tümüdür.⁶⁷

Genel olarak kişilerde öğrenmeyi sağlamak amacıyla düzenlenen tüm faaliyetlere öğretme denir. Öğretme faaliyetlerinin önceden belirlenen hedefler

⁶⁶ İzzettin Alıcıgözel , İlk ve Ortadereceli Okullarda Öğretim, s.14

⁶⁷ Fatma Varış, Eğitim Bilimine Giriş , s.16

doğrultusunda planlı ve kontrollü olarak, düzenlenmesi ve uygulanmasına ise öğretim denir.⁶⁸

Öğrenmenin gerçekleşebilmesinde öğretme faaliyetlerinin payı büyüktür. Öğretme; bir öğrenmeyi kılavuzlama ve sağlama faaliyetidir.⁶⁹

Okullarda yapılan planlı, kontrollü ve örgütlenmiş öğretme faaliyetleri ise öğretim olarak adlandırılmaktadır.⁷⁰

Öğretim kavramını tanımlarken ister istemez "eğitim" kavramıyla "öğretim" kavramının ilişkisini ele almamız gerekir. Çünkü bu iki sözcük çoğu zaman yanlış olarak birbirleri yerine kullanılmakta ve anlamları birbirine karıştırılmaktadır.⁷¹

Bir insanın başka bir insana etkide bulunduğu her durumda, öğretim durumu da olmaktadır.⁷² denilmektedir. Oysa okuldaki formal eğitimin ayrıca tanımlanması gerekir. Şüphesiz bu da öğretimdir.

Eğitim, zaman ve mekan yönünden kapsamlı, süreli çok boyutludur. Öğretimde zaman ve mekan kadar öğretmenin, velinin, öğrencinin beklentileri de saptanmıştır. Eğitimde bilgi dahil her türlü tecrübe üzerinde durulur. Bu tecrübeler tesadüfi de olabilir. Tesadüfi tecrübeler eğitsel olabilir fakat olmayabilir de. Öğretim ise güdümlüdür, planlıdır, programlıdır, desteklidir.⁷³

b.Öğrenme:

Öğrenme, kişinin çevresiyle etkileşim sonucu kendisinde oluşan kalıcı izli davranış değişimleridir.⁷⁴

c.Öğretim yaklaşımı:

İçeriğin öğrencilere en etkili biçimde "nasıl" kazandırılacağı sorusu bizi öğretme yollarıyla karşı karşıya getirir. Öğretme yolları ; öğretme yaklaşımı, öğretme yöntemi ve öğretme tekniklerinden oluşur.⁷⁵

⁶⁸ N.Fidan - M.Erden , Eğitim Bilimine Giriş , s.198

⁶⁹ Selehattin Ertürk, Eğitimde Program Geliştirme, Ank. 1984 s.83

⁷⁰ N.Fidan , Okulda Öğrenme ve Öğretme, s.167

⁷¹ Fatma Varış, Eğitim Bilimine Giriş , s.15

⁷² İzzettin Alıcıgözel , İlk ve Ortadereceli Okullarda Öğretim, s.13

⁷³ Fatma Varış, Eğitim Bilimine Giriş , s.15

⁷⁴ N.Fidan - M.Erden , Eğitim Bilimine Giriş , s.175

⁷⁵ M.Zeki Aydın , " Türkiye'de Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri ile İlgili Yapılan Çalışmalar" ,Din Öğ. Dergisi sayı: 43 , s.73

d.Öğretim yöntemi:

Öğretim yönteminin değişik tanımları şöyle yapılmıştır. Ulaşılacak istenen hedefe en emin ve kestirme yollardan varmak için önceden bilerek ve şuurlu bir şekilde planlanmış ve programlanmış yoldur. ⁷⁶ Öğretimde metot, öğrencileri öğretimin amaçlarına ulaştırmak için izlenmesi gerekli en doğru , en emin yoldur. ⁷⁷

Öğretim yöntemi; öğretimde amaçlara ulaşabilmek için, tekniklerin, işlenecek konunun , araç gereç ve kaynakların bir bütünlük oluşturacak biçimde örgütlenerek hizmete sunulmasında izlenen bir öğretme yoludur. Yöntem bir amaca ulaşmak için takip edilen bir yol olduğuna göre , genel olarak hayatın her alanında insanlar yöntemli çalışmaya özen göstermişlerdir. ⁷⁸

Öğretimde yöntem, öğrencilerin öğrenme etkinliklerine rehberlik sürecidir. Başka bir deyişle öğretim yöntemi, öğrenciyi hedefe ulaştırmak için izlenen yoldur. Yöntemle,belli öğretme teknikleri ve araçları kullanılarak öğretmen ve öğrenci etkinliklerinin bir plana göre düzenlenmesi ve yürütülmesi amaçlanır.

Zaman zaman " yöntem" kavramı yerine " metot" kavramı kullanılır. Yine bir öğretim yöntemi olarak bilinen "takrir" sunuş yoluyla öğretme yaklaşımı içerisinde öğretim tekniği olarak tanımlanır. ⁷⁹

Öğretim metotları üzerine yazılmış eserlerden bazıları ve kimi eğitimciler" anlatımı" bir yöntem olarak görürken kimisi de bir teknik olarak tanımlamakta ve Tekniği yöntemin bir parçası olarak görmektedirler. Bu durumda tanımlarda bütünlük sağlanamamaktadır. Bizce bu tanımlarda birlik sağlanmalıdır. Aynı kavramı farklı şekilde tanımlamak farklı yönünü öne çıkarmak mümkün, fakat tamamen farklı anlama gelecek şekilde tanımlamak öğrencilerin kafasını karıştırmakta sistematüğün düzenini bozmakta ve belki de böyle bir sistemin oluşmasını engellemektedir. Başka bir eğitimcimiz yaygın bir şekilde kullanılan program kelimesi yerine " yetişek" derken bunu program kelimesi yerine kullandığını adeta gizlemekte yetişegin program

⁷⁶ M.Öcal , Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar , s.227

⁷⁷ İzzettin Alıcıgüzel , İlk ve Ortadereceli Okullarda Öğretim, s.28

⁷⁸ M.Zeki Aydın , " Türkiye'de Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri ile İlgili Yapılan Çalışmalar" ,Din Öğ. Dergisi sayı: 43 , s.73

⁷⁹ M.Bilen , Plandan Uygulamaya Öğretim , s.14

olduğunu okuyucu özel bir çabayla çıkarabilmektedir. Acaba bunun eğitim bilimine katkısı nedir?

Eğitimde metot öğrenen ve öğretene açısından iki kısma ayrılır. Daha çok Eğitim Psikoloji alanına giren " öğrenme metotları" ve "öğretim metotları" dır.⁸⁰

metot, dilimize Fransızca'dan geçen bir kelimedir. Türkçe'de; usul, yol,yöntem, tarz gibi anlamlara gelmektedir. Ulaşılmak istenen hedefe en emin ve kestirme yollardan varmak için önceden bilerek ve şuurlu bir şekilde planlanmış ve programlanmış yoldur.

Öğretimde metot, öğrencileri öğretimin amaçlarına ulaştırmak için izlenmesi gerekli en doğru , en emin yoldur.

e.Öğretim tekniği:

Teknik,metodların uygulanışında kullanılan yollardır.

f.Öğretim taktiği:

Öğretim taktikleri, önceden planlanmış olmaktan çok, ani tepkilerdir.⁸¹

Öğretim aşamalarını aşağıdaki şekilde gösterebiliriz.

Tablo-19 Öğretim aşamaları

⁸⁰ M.Öcal , Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar , s.227

⁸¹ İzzettin Alıcıoğlu , İlk ve Ortadereceli Okullarda Öğretim, s.44

g.Genel Öğretim Yöntemleri:

Öğretim yöntemleri "Genel öğretim yöntemleri" ve "Özel öğretim yöntemleri" olmak üzere iki ayrı şekilde ele alınmaktadır. Ülkemizde Genel öğretim yöntemleri alanındaki çalışmalar uzun geçmişe dayanırken Özel Öğretim Yöntemleri ile ilgili çalışmalar çok yenidir.⁸²

Genel Öğretim Yöntemi,bütün derslerde uygulanabilecek genel nitelikteki amaçları,metod ve teknikleri, ilke ve kuralları araç ve gereçleri, değerlendirme tekniklerini açıklar.⁸³

h.Özel Öğretim Yöntemleri:

Özel öğretim Yöntemi; her ders alanının konularını, amaçlarını, öğretiminde kullanılan metot ve teknikleri, araç ve gereçleri açıklar.

Derslerin her birisinin kendi özelliklerine ve muhtevalarına göre kullanılacak metotlara "Özel Öğretim metotları" denir.⁸⁴

Eğitimde kullanılan genel öğretim yöntemleri her ders için birtakım ilke ve prensipler içerebilir. Ancak Türkiye'deki okul çeşitleri ve bu okullarda okutulan dersler dikkate alındığında her ders için geliştirilecek özel öğretim yöntemlerine gerçekten büyük bir ihtiyaç vardır. Çünkü her dersin her zaman olmasa da çoğu zaman öğretim yöntemleri birbirinden farklı olmak zorundadır. Her ders için benzer problemler olsa da, yöntem, konunun önemli yönünü oluşturmaktadır. Özel Öğretim Yöntemlerine olan ihtiyaç konunun uzmanlarınca da sık dile getirilmiştir.⁸⁵

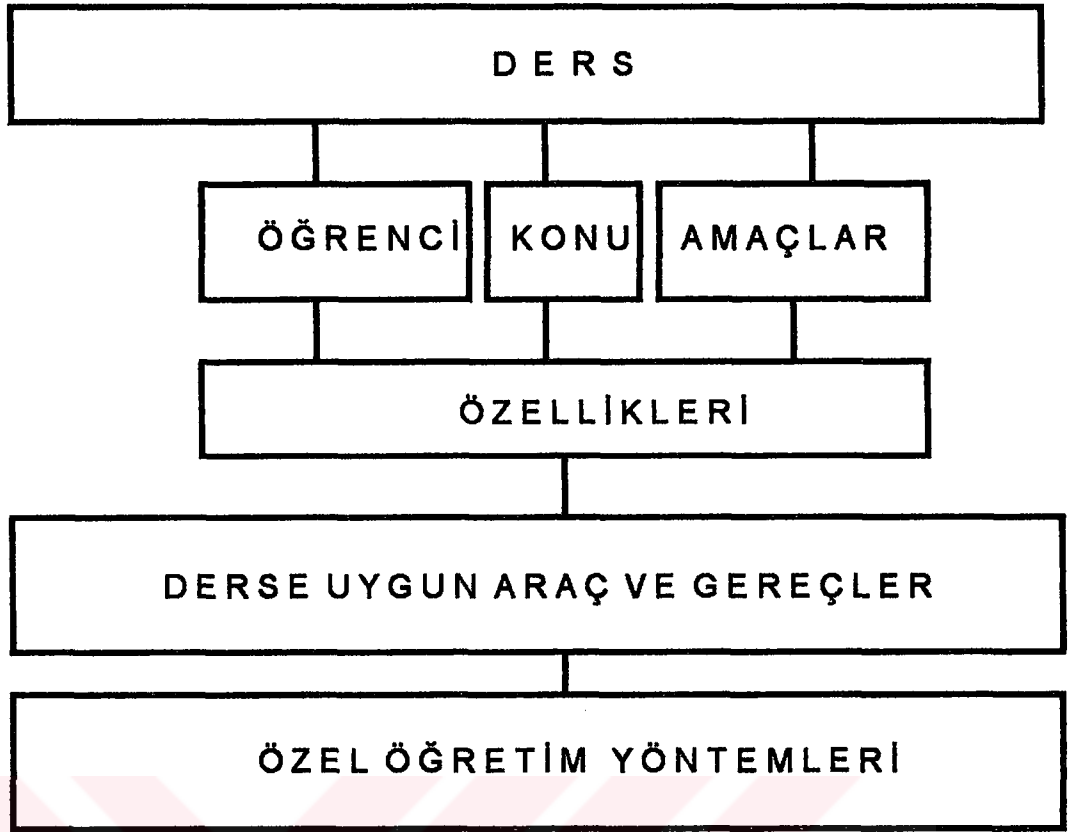
Özel öğretim yöntemlerini oluşturan temel unsurlar ve bu unsurların ilişkilerini Tablo-20'de gösterdik.

⁸² M.Zeki Aydın , " Türkiye'de Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri ile İlgili Yapılan Çalışmalar" ,Din Öğ. Dergisi sayı: 43 , s.73

⁸³ İzzettin Alıcıgüzel , İlk ve Ortadereceli Okullarda Öğretim, s. 28

⁸⁴ M.Öcal , Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar , s.227

⁸⁵ M.Öcal , Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar , s.230

Tablo-20 Özel Öğretim Yöntemleri

2.ÖĞRETİM YÖNTEMİNİN ÖNEMİ

Eğitimciler çok uzun süreden beri öğretme yönteminin rolünü ,konu alanıyla olan ilişkisini tartışmaktadırlar. Eğitimcilerin bir bölümü yönteme özel önem vermekte ve görüşlerini kısaca şöyle açıklamaktadırlar.Eğer bir öğretmen nasıl öğreteceğini biliyorsa, hangi konu alanı olursa olsun onu başarıyla öğretebilir.Akademisyenler ise konu-alanlarını önemli buluyor ve öğreteceği konuyu iyi bilen bir öğretmen,yöntemle ilgili bilgi ve beceriye fazla gereksinim duymadan öğretimi başarıyla sürdürebilir demektedirler.⁸⁶

Eğitimcilerin büyük bir çoğunluğu bilmeyenin öğretemeyeceğini kabul ederler. Bu kişiler aynı zamanda örgütleme, planlama ve sunmayı içeren yöntemin önemine de inanırlar. ⁸⁷Biz de böyle bir tartışmanın gereksiz olduğunu düşünüyoruz. "Ne" öğretmek ne kadar önemliyse "nasıl" öğretmek de o kadar önemlidir.

⁸⁶ M.Bilen , Plandan Uygulamaya Öğretim , s.6

⁸⁷ Hikmet Tanyali , Personel Eğitimi , Şenyuva Mat. Ank. 1970 , s.12

Öğretimin, eğitimsel davranışı planlanırken bunları öğrencilere nasıl ulaştıracağını da belirlemesinin gerektiği düşünülürse, başarıya ulaşmak için, öğretim yolu olarak ifade edebileceğimiz yöntemin, uygun seçilip düzenlenmesinin ve uygulanmasının önemi daha iyi görülebilir.⁸⁸

3.ÖĞRETİM YÖNTEMİNİ BELİRLEME

"Öğretme yönteminin diğer tüm alanlardan bağımsız, kendi kendine yeterli, tek başına bira bütünmüş gibi düşünülmesi yanlış olur. Bir kimse ulaşmak istediklerini bilmiyorsa, onu gerçekleştirecek bir yöntem belirleyemeyecektir. Bu konuda karar vermede felsefe ve özellikle eğitim felsefesinden yararlanmalıdır. Öğretmen, insanların nasıl davrandığını bilmiyorsa yani psikolojinin ve özellikle eğitim psikolojisinin katkılarından yararlanmıyorsa eğitim ortamına uygun olan yöntemi düzenleyemeyecektir. O halde yöntemi belirlemede bir yandan psikoloji, öbür yandan felsefenin ve ayrıca okuttuğu konu alanının katkılarını dikkate alan bir yaklaşımla saptanan öğretim yöntemi eğitimin hedeflerine ulaşmayı kolaylaştıracak bir niteliğe kavuşur."⁸⁹

Özel Öğretim Yöntemleri aşağıdaki unsurlar dikkate alınarak belirlenir.

5.a.Yöntemi Tanıma:

Öğretmenler, kullanacakları yöntemi açıkça tanıyabilmeli, ne olduğunu, temelindeki ilkeleri ve kuralları açıkça bilmelidir. Bir yöntem ancak bundan sonra seçilebilir ve uygulanabilir.⁹⁰

5.b.Yöntemin Konuya Uygunluğu:

Öğretmen yöntemi konuya göre seçmelidir.⁹¹ Çünkü her yöntem bütün konulara uygun düşmeyebilir ve aynı sonucu vermez.

5.c.Yöntemin Öğrenciye Uygunluğu:

Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları, beden ruh ve sosyal gelişimleri öğretmen tarafından bilinirse yöntem seçimi kolaylaşacaktır.

⁸⁸ M.Bilen , Plandan Uygulamaya Öğretim , s. sunuş

⁸⁹ Mürüvvet Biklen , Plandan Uygulamaya Öğretim , Ank. 1990. s.7

⁹⁰ Beyza Bilgin - Mualla Selçuk , Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri , s.121

⁹¹ Beyza Bilgin - Mualla Selçuk , Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri , s.108

Öğrencilerin bedensel, ruhsal ve zihinsel durumları ve kabiliyetleri dikkate alınmalıdır. Bu anlamda Mesleki Uygulama ve hitabet Dersi öğretiminin bütün faaliyetlerinde lise seviyesindeki öğrencinin özellikleri göz önünde tutulmalıdır.

5.d.Yöntemin Ders ve Konu Amaçlarına Uygunluğu: Öğretmenin yöntem seçimini kolaylaştıracak önemli faktör, dersin veya öğretim konusunun "özel amaçları"dır. Öğretmen amaçlarını formüle edebilirse, öğretim sonunda öğrencide geliştirilmek istenen hedef davranışları tanımlayabilirse, bu hedef davranışları gerçekleştirebilecek yani öğrenciye kazandırılabilen öğrenme yöntemleri seçilebilir.

5.e.Yöntemin Uygulanabilirliği:

Yöntem, okul çevre ve ekonomik şartlara uygun olmalıdır.

Hiçbir metot kitabı öğretmene karşılaştığı özel bir durumda ne yapabileceğinin tam bir reçetesini vermez.⁹² Ancak önemli olan öğretmenin bu metotları bilip yerine göre bunları kullanabilmesidir.

Öğretimde bütün öğrenme durumlarına uygulanabilecek tek ve sihirli bir metot yoktur.

Öğretmen, öğretimin amacına , okutmakta olduğu konunun özelliğine , kendi yeteneklerine , sınıftaki öğrencilerin seviyelerine, zamana, araç ve gereç durumuna göre hangi metot veya metotları kullanacağını kararlaştırır. Elbette bir derste bir kaç teknik ve yöntem kullanılabilir mesela anlatım yöntemi soru cevap yöntemiyle beraber kullanılabilir.

Eğitim programlarının etkili biçimde uygulanması, uygun öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılması ile gerekli eğitim ortamlarının düzenlenmesine bağlıdır.

Derslerin özelliklerine göre değişik eğitim ortamlarının oluşması söz konusudur. Bu anlamda; yalnızca geleneksel yöntemlerle değil , hazırlama ,deneme, değerlendirme, genelleştirme ve sürekli olarak gözden geçirme evrelerini kapsayan öğrenme-öğretme yöntemlerinin benimsenmesi öğrencilere bilgi aktarmak yerine, öğrenmeyi öğretecek, temel kavramları anlama, yorumlama ve uygulayabilme imkanı verecek, problem çözme yetenek ve davranışları ile bilimsel düşünme alışkanlığı

⁹² İzzettin Alıcıgözel , İlk ve Ortadereceli Okullarda Öğretim, s. 28

kazandıracak, inceleme ve araştırma yolu ile iletişim kurmayı özendirecek öğretim yöntemlerinin kullanılması gerekmektedir.

Öğretim yöntemlerini seçerken ve uygularken okul veya sınıf psikolojisine de dikkat etmek gerekir. Sayısal olarak bir çok kasaba ve ilçeden daha fazla nüfus yoğunluğuna sahip okullarda kitle psikolojisinin egemen olduğunu söyleyebiliriz. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunda anlayış, davranış, espri ve şakalaşma etkileşim sonucu kitlesel bir nitelik kazandığı gözlenebilir. Öğretmenin bunları da dikkate alması gerekir.

Yöntemlerin bilgisi kadar onları sınıfa taşımak ve uygulamak öğretmenin beceri ve kabiliyetine kalmış bir iştir.

Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi Özel Öğretim yöntemleri de şüphesiz Genel Öğretim Yöntemlerinden Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersine, konuların özelliğine ve öğrencilerin bedensel, ruhsal ve zihinsel durumlarına uygun metotların seçilmesi ile ortaya çıkacak ve gelişecektir.

4.ÖĞRETMENLERİN KULLANDIKLARI YÖNTEM VE TEKNİKLER

Hitabet ve Mesleki Uygulama dersinde öğretmenlerin %34'ü uygulama şeklinde dersi işlediğini, %30'u anlatım yöntemini, %25'i soru cevap yöntemini, %14'ü ise grup çalışması yönteminin ağırlıklı olarak kullandıklarını belirtmişlerdir.

CEVAPLAR	f	%
Anlatım	38	%30
Soru cevap	32	%25
Grup çalışması	14	%11
Uygulama	44	%34
TOPLAM GÖRÜŞ	128	%100

Tablo-21 Hitabet ve Mesleki Uygulama dersinde hangi yöntem ve teknikleri uyguluyorsunuz?

"Başka" seçeneğinde ise şu yöntemler zikredilmiştir.

"Tiyatrolaştırarak bilgi verme"

"Kasetten vaaz dinlettirme ve tartışma."

"Örnek olay incelemesi, gösteri"

"Hepsini uyguluyorum."

"Örneklendirme"

"Pratik uygulamaları göstererek, mesela cenazenin kefenlenmesi gibi."

"Duaların ezbere dinlenmesi"

Tablo-32'de de görüldüğü gibi öğretmenlerin %67'si her konuya göre ayrı bir yöntem uyguluyorlar.%15'i soru cevap yöntemini, %12'si konuyu önce kendileri anlatıp öğrencilere sorular sorarak, %6'sı ise konuları önce öğrencilere anlattırdığını daha sonra da eksiklileri kendilerinin tamamladıklarını belirtmişlerdir. Her konuya göre ayrı bir yöntem uygulamanın daha doğru olacağını burada belirtmiş olalım.

Dersin işlenişi şu aşamalardan oluşur.

1.aşama:Güdüleme

2. " :Gözden geçirme(önceki öğrenilenleri tekrar etme)

3. " :Hedef davranışı söyleme

4. " :Açıklama

5. " :Uygulama

6. " :Özetleme veya kritik yapma

7. " :Ödev verme (gerekirse)

CEVAPLAR	f	%
Önce ben anlatırım sonra öğrencilere sorular sorarım	8	%12
Önce öğrenciler anlatır sonra ben eksikleri tamamlarım.	4	%6
Soru cevap yöntemini kullanırım.	10	%15
Her konuya göre ayrı bir yöntem uygularım.	46	%67
TOPLAM GÖRÜŞ	68	%100

Tablo-22 Dersi nasıl işliyorsunuz?

Öğrencilere göre:

" Dersin nasıl işlenmesini istersiniz?" sorusuna öğrencilerin verdiği cevaplar şöyle:

Öğrencilerin yaklaşık %30'u dersin uygulamalara ağırlık vererek işlenmesini istiyorlar. Bu sonuç öğrencilerin aktif olarak ders işleme isteklerinin bir ifadesidir. Öğrenciler aşağıdaki cevapları da incelendiğinde yaparak yaşayarak öğrenmeyi, derse katılmayı, ders işlenirken araç ve gereç kullanılmasını talep ediyorlar.

Dersin işlenişine ilişkin diğer istekler ve cevaplarsa şöyle :

- *Önce öğretmen anlatmalı öğrenci dinlemeli ve sonra soru cevap olmalı
- *Sohbet ortamında arkadaşça olmalı
- *Derslerde konular anlatılırken araç gereçlerden yararlanılmalıdır.
- *Disiplinli ve düzenli olmasını isterim.

***Dersin nasıl işlenip işlenmemesi beni ilgilendirmez.**

***İşleyenler işliyor.**

***Hocanın ders işleyişini eleştirebilecek birisi olduğumu zannetmiyorum.**

***Öğrenciler topluma hitapta motive edilmeli.**

***Ciddi ama öğrenciyi sıkmayacak bir şekilde.**

***Öğretmesini bilen hocalar olsun.**

***Biz ne dersek diyelim nasıl olsa onlar bildiğini okuyor.**

***Güzel konuşma tekniklerine daha çok yer vererek.**

***Monoton olmasın akıcı olsun.**

Gelecekteki hayatta güzel hitap edecek şekilde yetiştirilmeli.

***Fark etmez**

***Neşeli fakat dersi kaynatmayacak şekilde.**

***Derslerde herkese bol bol söz verilmeli bol hutbe ve vaaz okunmalı ve vaaz verilmeli ki imam olacak arkadaşlar açılsın. (kendisi için istemiyor)**

***Öğrencinin yorumları dinlenerek işlense daha iyi olur. Çünkü o zaman bu derse mecburen ilgi gösterecektir.**

***Başarısız öğrencilere daha ağırlık verilmeli.**

***Öğrenciyle daha iyi ilişki kurularak derse ısındırılmasını isterim.**

***Genelinde uygulamalarda her konunun işlenişini kendi gözlerimle görüp izlemem daha iyi olur. Örneğin cenazenin yıkanişı.**

"Bence hitabet dersi tamamen tatbikata dadalı olmalıdır ki gerçek olay karşısında sıkılmadan yapabilmeliyiz.

***Bant ve video kullanılmalı ve izlenilmeli.**

***40 dakikanın hepsi dersle işlenmesi insanı bunalıma sokuyor .Bu yüzden dersin tamamı işlenmese daha iyi olur.**

***Sadece öğretmenin konuşmasıyla değil de bir tartışma havasında öğretmen ve öğrencilerin dersi ortak işlemesiyle daha iyi anlaşılır.**

***Önce sınıf susmalı**

***Önemli yerlerin not tutturulması**

***Konular dağıtılıp öğrencilerin önce , sonra da öğretmenin anlatması şeklinde**

***Hiç işlemesek iyi olur.**

*Daha çok hitap etme tekniklerine yer verilmeli

*Genel kültüre de yer verilmeli

*Arkadaş havasında öğrenci problemini öğretmene götürebilmeli

*Şu andaki işleniş iyi

Görüldüğü gibi öğrencilerin ifadeleri bir takım öğretim ilkelerini içerdiği gibi aynı zamanda derse bakış açılarını ve içinde bulundukları psikolojik durumu da yansıtıyor. Ağırlıklı olarak uygulama konusu üzerinde durdukları gözden kaçmıyor. İkinci olarak öğrenciler aktif bir şekilde dersin içinde olmayı istiyorlar.

Öğrencilerden bazılarının ne anketi, ne dersi ve işlenişini, ne de kendilerini ciddiye almadıklarını görüyoruz.

F-HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİ ÖĞRETİMİNDE KULLANILABİLECEK YÖNTEM VE TEKNİKLER.

Öğretim yöntemleri bizim burada anlatacaklarımızla sınırlı değildir. Ancak biz Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersinde en çok kullanılabilecek yöntem ve teknikler üzerinde duracağız. Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi öğretiminde kullanılabilecek yöntemler şunlardır:

1.ANLATIM YÖNTEMİ

Eğitim tarihinde çok kullanılan bu yöntem "takrir" adıyla da anılır.

Öğretmenlerin en çok kullandıkları yöntemlerden biri de "Anlatım Yöntemi"dir. Anlatım yöntemi, konuları bir sıraya ve düzene göre anlatarak açıklamak ve öğretmektir. Soyut konuların öğretiminde yararlı bir yöntemdir. Araçla öğretim yapmak imkanının bulunmadığı veya kısa sürede öğretim yapmak gerektiği zamanlarda başvuru bu yöntem, çok kullanılması ve yanlış kullanılması gibi nedenlerle eğitimciler tarafından eleştirilmektedir. Her yöntemde olduğu gibi, düz anlatım yönteminin de üstün ve yetersiz yönleri vardır.⁹³

⁹³ Beyza Bilgin - Mualla Selçuk , Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri , s.109

Anlatma yöntemi, özellikle dersi sunuşta, öğrencileri güdülemede, ünite ya da konunun özetlenmesinde ve güç konuların açıklığa kavuşturulmasında kullanılabilir.⁹⁴

Düz anlatım yöntemi bir konuşmacıdan çok sayıda dinleyicinin yararlanmasını sağlayan bir yöntemdir.

1.a.Anlatım yönteminin üstün yönleri:

a-Dersin zihinsel ve duygusal amaçlarının gerçekleşmesine yardım eden en kolay yöntemdir. Plânlama iyi yapıldığı takdirde, anlatım yönteminde öğretmen,bilgi ve tecrübelerini kısa yoldan kolayca öğrencilere aktarabilir. Uygun jest ve mimiklerle birleştirildiği zaman bu yöntem , duygu ve heyecan verme açısından çok elverişlidir.

b-Öğrencilere gerekli temel bilgilerin sunulmasında faydalı bir yoldur.

c-öğrencilerde dinleme yeteneği geliştirir, öğrencileri dinlemeye alıştıırır.

d-Anlatım yöntemi ekonomik bir yöntemdir. Anlatım kısa zamanda çok bilgi verme imkanı sağladığından , bilgileri kalabalık gruplara iletmede ekonomik bir yöntem sayılmaktadır.

e-Yöntemi kullanan öğretmen veya öğrencilerin konuşma kabiliyetlerini geliştirir.⁹⁵

f-Bedensel dilin kullanımı gerçekleşir.

1.b.Anlatım yönteminin yetersiz yönleri:

a-Anlatım yönteminde bireysel ayrılıklar dikkate alınmamaktadır. Öğretmenler genellikle orta seviyedeki öğrencilere hitap etmekte, yüksek veya düşük yetenekli öğrenciler ihmal edilebilmektedir.

b-Anlatım yöntemi "öğreten merkezli" bir yöntemdir. Öğretmen tek kaynak durumundadır, bu da yöntemin en zayıf yönüdür. Çünkü öğrenciyi pasif ve hazırıcı yapar.

c-Anlatım yönteminde "öğrenmenin kalıcılığı" düşük olmaktadır. Bir ders saati boyunca öğrencilerin hepsinin dikkatini uyanık tutmak ve onları konuya yönleltmek güçtür. Dinleme süresi uzadıkça hatırlama miktarında azalma olur.

1.c.Takririn hazırlanmasında dikkat edilecek hususlar:

⁹⁴ İzzettin Alıcıgüznel , İlk ve Ortadereceli Okullarda Öğretim, s. 243

⁹⁵ M.Öcal , Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar , s.247

1.Takrir kısa olmalıdır. Bu konuda öğrencilerin olgunluk düzeyi ve takririn kalitesi önemlidir.

2.Takrir açık, anlaşılır ve inandırıcı olmalıdır.

3.Takrirda kullanılan dil, konuyu ve etkinlikleri açık bir biçimde öğrenciye ulaştıracak nitelikte olmalıdır.

4.Takrir;

a)Gör-işit araçları,

b)Demonstrasyon,

c)Dramatizasyon(taklit),

d)Soru-cevap gibi teknik ve araçlar kullanılarak anlamlı kılınmalıdır.

e)Takrirda yeterli sayıda ve nitelikte örneğe yer verilmeli, örnekler gerçekçi olmalıdır.⁹⁶

Anlatım yönteminin nasıl gerçekleştirileceği, yöntemi uygularken dikkat edilmesi gereken hususlar büyük ölçüde "etkili konuşma teknikleri" ile benzeştiğinden, bu konular ilerde ayrı bir bölüm olarak ele alınacaktır.

Anlatım yöntemini ister tek başına isterse diğer yöntemlerle birlikte kullanacak her tür eğitimcinin etkili konuşma tekniklerinden haberdar olmalarını belirtmiş olalım. Çünkü anlatım, konuşmaya dayalı bir etkinliktir.

1.d. MESLEKİ UYGULAMA VE HİTABET DERSİNDE ANLATIM YÖNTEMİNİN KULLANIMI

Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersinde en çok kullanılan yöntem anlatım yöntemidir. Yaygın din eğitiminin iki önemli unsuru vaaz ve hutbede en çok bu yöntem kullanılmaktadır. Dolayısıyla Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersinde de vaaz ve hutbe öğretimi ele alındığından bu yöntem özellikle öğrenciler tarafından en çok uygulanacak bir yöntemdir. Çünkü vaaz ve hutbenin sunulması bu öğretim yöntemiyle yapılacaktır. Bu derste anlatım yöntemini öğrenciler kullanacağından yöntemin eksik yönü olarak belirtilen öğrencinin pasif kalması gibi bir sorun olmaz. Ayrıca öğrencilerin hazır konmaları gibi bir mahzur da söz konusu değildir. Çünkü öğrenciler kendilerinin

⁹⁶ M.Bilen , Plandan Uygulamaya Öğretim , s. 33

hazırlayacağı çalışmalarını bu yöntemle sunacaklardır. Böylece konular da "öğrenen merkezli" işlenmiş olur.

* Uygulama öncesi teorik planda öğretmen tarafından da kullanılacak bir yöntemdir.

* Anlatım yöntemi öğrencilerin kullanacağı bir yöntem olduğundan yöntemin öğrencilere tanıtılması gerekir. Üstün ve yetersiz yönleri öğrenciler tarafından bilinmesi özellikle vaaz ve hutbe çalışmalarında önemlidir.

* Anlatım yöntemini kullanacak öğretmen ve öğrencilerin etkili konuşma yöntem ve tekniklerini çok iyi bilmeleri gerekir.

* Anlatımın planlaması yapılmalıdır.

* Öğrencilerin ya da öğretmenin bu yöntemi kullanırken faaliyet süresi olarak en fazla 10-15 dakikayı kullanmaları tavsiye edilmektedir.

2.SORU-CEVAP YÖNTEMİ

"Soru-cevap yöntemi, konuların öğrencilere birtakım sorular sorulması ve alınan cevapların eleştirilmesi ile işlenmesidir. bu, anlatma yönteminin biraz daha ileri safhasıdır. Anlatma yönteminde genelde, öğretmen muhteva ile ilgili temel kavram, bilgi ve ilkeleri öğrencilere açıklarken soru-cevap yönteminde öğretmenin görevi yönlendirmedir. Öğretmen, öğrencilerin bildikleri şeylerden onların tecrübelerinden hareket ederek mukayeseler yolu ile onları yeni fikirlere ulaştırır, düşünceye sevk eder. Böylece onları konuya ilgilerini, derecesini ve konuyu ne derecede bildiklerini ortaya koyarak, öğretimin, öğrencinin ilgi, ihtiyaç ve seviyesine göre ayarlanmasını sağlar. Soru-cevap yöntemine eski dilde "Tekşifi Usul" denirdi. Yeni dilde "Buldurucu yöntem, Buluş yoluyla öğretme denildiği gibi "Sokrat metodu" diyenler de vardır."⁹⁷

2.a.Soru-cevap yönteminin üstün yönleri

⁹⁷ Beyza Bilgin - Mualla Selçuk , Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri , s.121

1.Soru-cevap yöntemi uygun bir şekilde kullanıldığı zaman, öğrencilerin zihin yeteneklerini geliştirir.

2.Soru-cevap yöntemi sınıfı canlı tutar, öğrenciler hareketlidir, derse ilgi yüksektir.

3 .Bu yöntem bir anlamda kontrol aracıdır. Öğrencilerin bilgi ve başarı durumunun belirlenmesine yardım eder.

4.Sorular aynı zamanda bir tekrar ve pekiştirme fonksiyonuna sahiptirler.

2.b.SORU-CEVAP YÖNTEMİNİN EKSİK YÖNLERİ

Devamlı soru sorularak işlenen bir derse şu tür eleştiriler yapılabilir.

1.Öğretimde esas olan, sorunun öğrenciden gelmesidir. Oysa soru-cevap yönteminde soruyu öğretmen sormaktadır.

2.Devamlı sorular sorularak işlenen bir ders sıkıcı olur.

3.Öğrencilerden gelen yanlış cevaplar çok sık olursa zaman kaybına neden olur.

4.Her konu için uygun sorular hazırlamak güçtür. Öğretmen soru hazırlama ve sorma tekniklerini çok iyi bilmelidir.

2.c.Soru-cevap yönteminden şu konularda yararlanılabilir.

1. Bilmek istediği hususları öğrenmek,
2. Başkalarının belirli konularda neler bildiğini saptamak,
3. Düşünme yeteneğini geliştirmek,
4. Öğrenmeyi güdülemek,
5. Öğrendiklerini uygulama olanağı vermek,
6. Belirli verileri örgütlemeye yardımcı olmak,
7. Verileri yorumlama olanağı vermek,
8. Önemli noktaları belirginleştirmek,
9. Sebep-sonuç ilişkisini göstermek,
10. Öğrencinin ilgisini keşfetmek,
11. Takdir etme gücü geliştirmek,
- 12.İşlenen konuları tekrar etme olanağı vermek,
- 13.İfade etme gücünü geliştirmek için pratik yapma olanağı hazırlamak,
- 14.Zihinsel gelişmeyi hızlandırmak,
- 15.Bireyin belirli bir görüşe katılıp katılmadığını belirlemek,

- 16.Öğrenci ile öğretmen arasında iletişim kurmak,
- 17.Öğretimin üstün ve eksik yönlerini saptamak,
- 18.Eğitimin verimliliğini değerlendirmek,
- 19.Dağınık dikkatleri konuya çekmek gibi iş görüleri vardır."

2.d.İYİ BİR SORUNUN ÖZELLİKLERİ

- 1.İyi bir soru öğrencinin anlayacağı bir dille ifade edilmelidir.
- 2.Soru sormanın amacı öğrenciyi güdülemektir.
- 3.Öğrencinin cevaplayamayacağı güçlükte soru sorup onu utandırma ve ümitsizliğe itmenin yapıcı yönü olmadığı gibi, ona çok kolay gelebilecek soru sormanın zaman kaybından başka bir yararı olmaz.
- 4.İyi bir soru mevcut bilgiyi yoklama yerine sınıfın üzerinde çalıştığı konuyla ilgili sorunlara çözüm arayıcı olmalıdır.⁹⁸

2.e.SORU-CEVAP YÖNTEMİNİ KULLANIRKEN ŞU NOKTALARA DİKKAT ETMELİDİR

- 1.Sorunun açık bir amacı olmalıdır.
 - 2.Soru, öğrenci düzeyine uygun olmalıdır.
 - 3.Evet "Hayır" gibi cevaplarla geçiştirilecek sorular yerine, öğrenciyi araştırma, inceleme ve karşılaştırma yapmaya itecek sorular sorulmalıdır. Sorular tüm sınıfa sorulmalı, cevap alma işinde adil olmalıdır.
 - 4.Sorular sorulduktan sonra öğrenciye düşünme payı verilmelidir.
 - 5.Öğrenci cevap verirken , sınıf kontrol edilmeli , doğru veya doğruya yakın cevap veren öğrenciler, takdir edilmeli, yanlış cevap veren öğrenci utandırılmamalı, konuşmaktan çekinen öğrenciler teşvik edilmelidir.
 - 6.Öğrenciler dersin konusu ile ilgisi olmayan sorular sordukları zaman bunlar dersin sonuna veya bir sonraki derse ertelenmeli, yarım yamalak , tutarsız, cevaplar vermekten kaçınmalıdır.⁹⁹
- Öğretmen öğrencileri güdülemede ve motive etmede bu yöntemden yararlanabilir.

⁹⁸ M.Bilen , Plandan Uygulamaya Öğretim , s. 68

⁹⁹ Beyza Bilgin - Mualla Selçuk , Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri , s.122

Öğrencilerin dünyalarına sorularla girebilir. Samimî, hoşgörölü, anlayışlı tutumlar sergileyerek onları kendimizle konuşturabiliriz. Soru-cevap yönteminin en temel fonksiyonu "konuşturma" dır.

Soru cevap yöntemini eksik ve olumlu yönlerini öğrencilere öğretmelidir. Vaaz ve hutbe hazırlama ve sunmada yeri geldikçe soru cevap yönteminden yararlanılmalıdır.

Anlatım yöntemini tercih edipte soru cevap yöntemini kullanmamak biraz imkansız gibi.

3.DEMONSTRASYON (GÖSTERİ) YÖNTEMİ

"GÖSTERİ(Demonstrasyon): Bir ürünün, sürecin ya da fikrin önemli noktalarının vurgulanarak görsel ve işitsel olarak açıklanmasıdır. Gösteri, kazandırılmak istenen bilişsel ya da devinsel becerinin uzmanı ya da öğretmen tarafından gerçekleştirilir. Gösteri, gerçek koşullar altında ve gerçek araçlar kullanarak yapılmaya çalışılmalıdır.¹⁰⁰

Gösteri yöntemi çoğunlukla öğrencilerin sahip oldukları bilgi ve becerileri uygulayabilmelerine yardımcı olur.

Gösteri sırasında davranışların yavaş yapılması, davranışların nasıl yapıldığının açıklanması, öğrencilerin gösteriyi takip edip etmedikleri yada anlayıp anlamadıklarını yoklayıcı sorular sorulması, varsa öğrencilerin sorularının yanıtlanması ve gösteri sonunda tartışma için zaman ayrılması gerekir.¹⁰¹

Demonstrasyon bilgi edinmek, ilgi uyandırmak ve çalışma stardı geliştirmek, göze ve kulağa aynı anda hitap etmek suretiyle bir işin nasıl yapıldığını göstermek için başvuru olan bir gösteri tekniğidir. Bir işin nasıl yapıldığını göstermek yazılı ve sözel öğretimden çok daha etkindir. Bunlara ek olarak denilebilir ki "güvenilir bilgi elde etmede demonstrasyon yüksek standarda sahip tekniklere örnek oluşturur"

Demonstrasyon tekniğini gösteri diye adlandıran yazarlardan Oğuzkan tekniği şöyle tanımlamaktadır."Belirli olgu veya olaylara ilişkin ilkeleri açıklamak, birtakım

¹⁰⁰ N..Fidan - M.Erden , Eğitim Bilimine Giriş , s.205

¹⁰¹N..Fidan - M.Erden , Eğitim Bilimine Giriş , s.205

teknik ve becerileri öğretmek amacıyla bir şeyi başkalarının önünde deneme veya yapma işine gösteri denir.

Demonstrasyon, dinleyiciye hem görebilecek hem de duyabilecekleri bir ortamda materyalin tanıtıldığı, yeniliklerin sınıfa gösterildiği, ilke ve uygulamaları açıklayan gösterilerle konunun açıklandığı bir tekniktir. Demonstrasyonun en önemli yararı bir işin en uygun biçimde ve ustaca nasıl yapılabildiğini göstermesidir.

Demonstrasyon daha çok psiko-motor davranışların öğretiminde kullanılmakla birlikte görgü kurallarının öğretimi insanlar arası ilişkiler, açıklanması güç olan bazı etkinliklerin gösterilerek örneklendirilmesinde başarıyla uygulanabilir.

3.a.Demonstrasyonun etkisini artırıcı önlemler:

1.Demonstrasyonu uygulayan kişi bazı özel niteliklere sahip olmalıdır.

2.Demonstrasyon titiz bir hazırlığın ürünü olmalıdır.Demonstrasyon için gerekli hazırlıklar yapılmalı, planlama ve uygulama için temel oluşturan kavram, kural ve ilkeler hakkında yeterli bilgi edinilmeli ve hazırlıklar küçük bir grubun önünde denenmelidir.Bu arada demonstrasyonun gereği olan araç ve gereçlerle bunların kullanımına ilişkin bilgi ve denetlemeler yapılmalıdır.

3. Demonstrasyon, zamanı iyi kullanmaya yardım edici nitelikte olmalıdır.

4.Demonstrasyon için basit yani kullanımı kolay araç ve gereçler seçilmeli ve bunlar kullanıma hazırlanmalıdır.

5.Çalışma alanı demonstrasyonun başarıyla uygulanabileceği nitelikte düzenli ve yapılan işi kolaylaştırıcı olmalıdır.

6.Sonuçlar belirtilmeli, eksiklikler ve aksamalar tartışılmalı, yapılan işin başarı düzeyi saptanmalıdır.

3.b. PLANLAMA:

1.Demonstrasyonun;

a)Hazırlık,

b)Uygulama,

c)İzleme aşamalarının planlanması,

2.Gerekli araç ve gereçlerin sağlanması, bu araç ve gereçlerin öğrencinin günlük yaşantısında kullanabileceği araç ve gereçlere aşağı yukarı benzemesi,

3.Demonstrasyon basamaklarını gösteren bir planın öğrencinin görebileceği bir yere yazılması,

4.Demonstrasyonu öğrencilerin rahat görmesini sağlamak amacıyla fizik koşulların hazırlanması,

5.Demonstrasyonun konuyu bilmeyen kişilerin önünde denenmesi böylece plânlamanın başarılı olup olmayacağını incelenmesi,

3.c.UYGULAMA

1.Demonstrasyonu mümkün olduğu oranda basit tutarak anlaşılması kolaylaştırılmalı,

2.Konudan uzaklaşmamaya dikkat edilmeli,

3.İyi bir iletişim kurulmalı,

4.Konunun anlaşılıp anlaşılmadığı kontrol edilmeli,

5.Demonstrasyonun süresi öğrencinin dikkat düzeyi ile uygun olmalı,

6.Konuşma, uygulama ve gösterme bir arada ahenkle uygulanmalı,

7.Zaman zaman yapılanlar özetlenmeli ve önemli noktalara öğrencilerin dikkatleri çekilmeli,

8.Konu uygun olduğu takdirde yapılan işin bitmiş şekli öğrencilere gösterilmeli,

9.Konu uygun olmadığı takdirde demonstrasyon sırasında soru sorulmasına izin verilmemeli,

10.Varsa yazılı materyal demonstrasyonun sonunda dağıtılmalı

11.Demonstrasyon bir iki öğrenciye tekrar ettirilmeli

12.öğrenci sorularına yer verilmeli,

13.Demonstrasyon yazılı bir test verilerek değerlendirilmesi yapılmalıdır.

3.d.ÜSTÜN YÖNLERİ

1.Göze ve kulağa hitap ettiği için ilgiyi artırır.

2.konuşulanlar açık ve anlaşılır duruma gelir.

3.Diğer tekniklerle yapılabilecek hatalar burada kolay saptanır ve düzeltilir.

4.Beceriye artırır.

5.Toplumdaki insan kaynağından yararlanmayı kolaylaştırır.

6.Kelimelerin yetersiz kaldığı fikirleri daha kolay anlaşılır kılar.

3.e.EKSİK YÖNLERİ

1.Demonstrasyonun başarılı olabilmesi için gerekli olan zamanın bulunması her zaman kolay değildir.

2.Yeterli pratikten yoksun başarılı olması güçtür.

3.Çok fazla hazırlık gerektirir.

4.Kalabalık sınıflarda başarıya ulaşmak güçtür.¹⁰²

Bu yöntem özellikle becerilerin geliştirilmesinde kullanılabilecek bir yöntemdir.¹⁰³

Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersinde bu yöntem kullanılırken öğrenci etkin öğretmen ise rehberdir.Ugulama faaliyetlerinde rahatlıkla kullanılabilir.

Ayrıca nişan, nikah, cenaze gibi merasimlerin nasıl yapıldığı gösteri yöntemiyle yapılabilir. Gösteriyi sınıfın izlemesi sağlanır. Konu anlaşılıncaya kadar demonstrasyon tekrar edilebilir.

4.PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMİ

Bir problem ya da durumun bilimsel yaklaşımla çözümünü sağlayan, uygulayan kişinin sayısına göre ya bireysel ya da grup öğretim tekniği olarak tanımlanan bir tekniktir. Kişilere başarıları ve başarısızlıklarından yararlanarak öğrenme şansını vermekte, yaparak, yaşayarak öğrenmeyi gerçekleştirmektedir.¹⁰⁴

Problem çözme üst düzey zihinsel etkinliklerin kazanılmasında işe koşulan bir tekniktir. Bu bakımdan söz konusu teknik hedefin bilişsel alan basamaklarından bilgi ve kavrama düzeyine dayalı bir uygulama düzey etkinliğidir.

Bu yöntemle inanç ve değerlere körü körüne bağlı kalınmayacak inançla beraber kritik yapabilecek analitik düşünebilecek ve karşılaşılan değişik problemlerin çözümü mümkün olacaktır. Son yıllarda eğitim biliminde öğretim yöntemi olarak üzerinde sıkça durulan yöntemlerden birisidir.

3.d.Problem çözme yöntemi şu aşamalardan oluşur.

¹⁰² M.Bilen , Plandan Uygulamaya Öğretim , s. 68

¹⁰³ Kamuran Çilenti , Özel Öğretim Yöntemleri , s.52

¹⁰⁴ M.Bilen , Plandan Uygulamaya Öğretim , s. 81

- 1-Problemin farkına varma
- 2-Problemi tanımlama ve sınırlama
- 3-Problemin çözümüne yarayacak bilgi toplama
- 4-Denenceler kurma
- 5-Denenceleri sınaama
- 6-Çözümüne ulaşma

Çözümüne ulaşamadığı takdirde yeni bilgilerle gerekli basamağa dönüp işlemleri tekrar etme, çözüm imkansız görünüyorsa problemin çözümünden vazgeçme.¹⁰⁵

a- Problemin farkına varma:

Karşılaşılan bir durum, bir güçlük, bir engel öğrenciyi etkilemekte ve bu durum onda belli bir düzeyde huzursuzluk doğurmaktadır. Kısaca öğrenci cevabını bulmakta zorlandığı soru ya da sorular karşısında kalmıştır. Öğrenci probleminin ne olduğunu ve nasıl çözülebileceğini bilemediğinden öğretmenin ona yardım etmesi yararlı olur. Bu noktada öğrencinin yardımsız bırakılması başarısızlığa yol açabilir. Öğretmen problem çözme tekniğinin başlangıcında karşılaşılan güçlükleri incelemelidir. Bunlara tipik örnek oluşturan güçlüklerin belli başlıları arasında; problemi açık-seçik belirleyememe, sınırlarını çizemem, problemlerin sınıf içi etkinliklerle ilişkisini kuramamadır. Bu durumda en etkili çözüm yolu öğretmen ve öğrencilerin ortak çalışma grubu oluşturmaları, birlikte ve problem seçimi, çözüm yollarının ve ölçütlerinin saptanışı ile çözüm için gerekli materyallerin belirlenmesini tartışıp karara bağlamaları kolaylaştır.

b- Problemin tanımlanması:

Bu aşamada probleme açıklık getirilmesi, tanımlanması ve öğrencinin gücüyle oranlı olacak biçimde sınırlandırılması beklenir.

c-İpuçları Arama:

Problemini tanımlamış bulunan öğrencinin, artık çözümde başvurabileceği ipuçlarını aramaya konulması beklenir.

¹⁰⁵ M.Bilen , Plandan Uygulamaya Öğretim , s. 82

Bunu planlı yürüterek veri toplayıp, denencelerini kurabilmesi için bilgi toplamak istediği bölümleri belirlemesi, gerekli materyali hazırlaması ve kullanıma hazır olup olmadığını kontrol etmesi referansları sağlaması beklenir. Bütün bunları yaparken öğrencinin öğretmeninden yardım ve yol gösterici destek alması problemin çözümüne katkı getirir.

d- Problemin Çözümü:

Bu aşamada saptanan denenceler, toplanmış bilgilerin ışığında sınanarak doğruluk düzeyleri belirlenir. Problemi öğretmenin çözmesi istenen bir yol değildir. Burada öğretmen problemin çözümüne ışık tutacak sorular yönelterek öğrencilerin çözüme ulaşmalarını kolaylaştırabilir.¹⁰⁶ Şimdi elbette problem çözme yönteminin de çözemeyeceği problemlerin olacağını belirtmemize gerek var. problem çözme yöntemini Meslekî Uygulama ve Hitabet Dersinde nasıl kullanabiliriz. Başka bir deyişle hangi problemlerde kullanabiliriz.

a) öğrenci-öğretmen ilişkilerinde iletişimde her türlü çözebileceği problemlerde etkili öğretim yöntemi adlı kitap bu yöntemle etkili dinleme yaklaşımını getirmiştir. Sorunları kişiler arası iletişim yoluyla çözmeyi amaçlamaktadır. Özellikle rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında kullanılacak bir yöntemdir. Problem olan her durumda problem çözme yöntemine başvurulabilir.

Etkin dinleme yöntemi problem çözme yönteminin bir çeşididir.

4.GÖZLEM YÖNTEMİ

Öğretimde gözlem, herhangi bir olayı ya da varlığı bir amaç ve bir plan dahilinde incelemek demektir. Gözlem dahilinde öğrenci bir çok bilgileri doğrudan doğruya eşyanın kendisinden yada olaylardan öğrenir. Gözlem böylece öğrencinin doğrudan doğruya bilgi kazanmasından başka, duyu organlarının eğitime, zihnin gelişimine, inceleme, araştırma becerileri kazanmasına yarayan en etkili öğrenme tekniklerinden birisidir.¹⁰⁷

Gözlemin başarıyla sonuçlanması için ayrıntılı biçimde planlanması, plan gereğince tüm öğrencilerin gözlem etkinliğine katılmamalarının sağlanması,

¹⁰⁶ M.Bilen , Plandan Uygulamaya Öğretim , s. 83

¹⁰⁷ M.Bilen , Plandan Uygulamaya Öğretim , s. 84

gözlemlerin not edilmesi ve anında değerlendirilmesi gibi noktalara önem verilmesi gerekir.¹⁰⁸

Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi öğretiminde gözlenecek varlık öğrencinin arkadaşısıdır. Olay ise anlatılan konu ve arkadaşının konuyu sunuş biçimidir.

Burada asıl konu öğrenciler hangi esaslara göre arkadaşlarını gözleyeceklerdir. Gözlem formu geliştirilebilir.

Bunun bir örneğini biz veriyoruz.

Gözlem yöntemi için şu ilkeleri söyleyebiliriz.

Uygulama mescidinde olabileceği gibi sınıfta da olabilir. Sınıfça yapıldığı takdirde daha verim artar.

Çevrede görev yapan imamlar öğrenciler tarafından gözlenebilir. Değerlendirme yapımları istenebilir.

Hitabet tekniği iyi olan insanlarla görüşme yöntemi kullanılarak başarılarının nereden kaynaklandığı araştırma ödevi olarak verilebilir.

Sosyal ve kültürel etkinlikler de öğrencinin açılması ve konuşmayla ilgili kaygılarının çözümünde yardımcı olabilir.

4.1.PROJE YÖNTEMİ

Proje yöntemi bir öğrenme ünitesinin öğretmenin rehberliği altında öğrenciler tarafından düzenlenmesi ve yürütülmesi esasına dayanır. Bu yöntem öğrencileri araştırmaya yöneltir. Çeşitli kaynaklardan belli bir konuyla ilgili derinlemesine bilgi edinmelerini sağlar. Projeler bireysel ya da grup çalışması ürünü olabilir. Grup projeleri öğrencilerin birlikte çalışma alışkanlığı geliştirmelerine yardımcı olur. Ancak grup projesinde, bazı öğrencilerin sorumluluğu paylaşmaması, bazılarının ise lider rolü üstlenip tüm çalışmayı kendisi yürütmesi gibi sakıncaları vardır.¹⁰⁹

Proje yöntemi bir bireysel öğrenme yöntemidir.¹¹⁰

¹⁰⁸ İzzettin Alıcıgüzel , İlk ve Ortadereceli Okullarda Öğretim, s. 274

¹⁰⁹ N.Fidan - M.Erden , Eğitim Bilimine Giriş , s.206

¹¹⁰ Kamuran Çilenti , Özel Öğretim Yöntemleri , s.53

Proje türlerine göre beşe ayrılır.

- 1.Araç-gereç yapımı projeleri
- 2.Öğrenme projesi
- 3.Entelektüel ya da problem projesi,
- 4.Estetik nitelikli projeler,
- 5.Çalışma projeleri.¹¹¹

Öğrencilere çalışacakları problemlerin proje çalışmasına uygun olup olmadığı konusunda rehberlik etmek yararlı olur. Bunu gerçekleştirmek için, öğretmen, öğrencilerin seçebileceği nitelikte proje önerilerini liste halinde sunabilir ya da öğrenciler ilgi duydukları proje konularını belirleyip sınıfa getirebilir. Bunun yanında öğrencilerin proje çalışmalarına özendirilmeleri amacıyla aday projelerin sınıfta tartışılması, yapılmış projelerin örnek olarak sınıfa sunulması sağlanabilir. Bu benzeri yaklaşımlarla proje seçiminde öğretmenin öğrencileriyle birlikte çalışması ve problemin proje tekniğine uygun olup olmadığının araştırılması ve onaylanması gerekir.

Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi için konuyu özelleştirecek olursak öğretmen vaaz ve hutbelerin konularını toplu olarak sınıfa verebilir. Ya da öğrenci kendisinin seçeceği bir konuda çalışabilir. Örnek vaaz ve hutbeler üzerinde değerlendirmeler yapılabilir.

Proje seçimi sağlıklı değerlendirmeyi gerektirir. Bunun için bazı ölçütlere ihtiyaç vardır. Bu ölçütler ana hatlarıyla şöyle sıralanabilir.

- 1.Proje istendik etkinlikleri kapsayıcı olmalı, boş uğraşılardan arındırılmalı,
- 2.Projenin hazırlanmasına yetecek zaman belirlenmeli,
- 3.Poje işlenen konuyla ilgili olmalı ulaşılabilecek davranışlar açıkça belirtilmeli,
- 4.Pojeden elde edilecek yarar, araç -gereç ve - kaynaklar için yapılan yatırıma değer nitelikte olmalı,
- 5.Öğrenciye etkinlikler yoluyla sorunlarını çözebilme olanağı vermeli.
- 6.Öğrencinin sorumluluk ve başarı duygusu tatmasına uygun olmalı-
- 7-Proje öğrencinin normal yaşam koşulları içinde işlenmeye uygun olmalı

¹¹¹ M.Bilen , Plandan Uygulamaya Öğretim , s. 84

8-Proje öğrencileri düşünmeye, incelemeye ve araştırmaya yöneltmelidir.

4.b.Yararlı YÖNLERİ

- 1.Bilimsel çalışma alışkanlığı kazandırır.**
- 2.Grupla çalışmayı özendirerek, işbirliğini artırır.**
- 3.Problem çözme gücü kazandırır,**
- 4.Seçme, planlama, inceleme ve yürütme gücü kazandırır.**

4.c.Eksik yönleri

1.Öğretmenin kontrolü diğer tekniklere oranla azalmakta ve dolayısıyla etkinlikler geliş güzel bir havaya sokulmaktadır.

2.Proje tekniğine dayalı programlar çok karmaşık olduğundan yönetilmesi ve yürütülmesi çok zordur.

3.Ekonomik değildir,

4.Bireysel gelişime fazla ağırlık verildiğinden sosyal gelişim ihmal edilmektedir.¹¹²

Örnek hutbe ve vaaz yazımı proje tekniği uygulanarak Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersinde kullanılabilir.

Bütün öğretim yöntemleri için şunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Herhangi bir konu için seçtiğimiz bir yöneme ders saati sonuna kadar bağlı kalmak zorunda değiliz. Çünkü öğretim canlı bir faaliyettir. Her an hesapta olmayan fırsatlar doğacağı gibi bir takım engeller de ortaya çıkabilir. Bu durumda öğretimi kılavuzlama görevi olan öğretmen elbette öğretim durumuna en uygun yöneme geçiş yapabilir. Zaten öğretimin canlılığı kullanılacak yöntem zenginliği ile sürdürülebilir.

Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi öğretiminde vaaz ve hutbelerin öğrenciler tarafından hazırlanmasında proje yöntemi kullanılabilir. Bu projeler çalışma projeleri türündedir.

¹¹² M.Bilen , Plandan Uygulamaya Öğretim , s. 128

5.EZBERLEME YÖNTEMİ

Eğitimciler tarafından her ne kadar günümüzde çok eleştiri olsa da sosyal bilimlerde özellikle de Din Eğitiminde bazı konularda kullanılması gerekli bir yöntemdir. Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi öğretiminde bazı duaların öğrenciler tarafından ezberlenmesi program gereğidir. Ancak burada duaların öğrencilere dayatılmaması gerekir. Bundan önce,

Dua nedir?

Niçin dua edilir?

Kuran'da dua ayetleri neden kullanılmıştır?

Peygamberler nasıl ve hangi konularda dua etmişlerdir?

Bu ve buna benzer sorularla duanın sadece bir merasim için yapılmadığı, insan hayatının her anında Allah'a duayla yakın olacağı, duanın bir bağış ve yardım isteme , Allah'ı hatırlama olduğu öğrencilere kavratılmalıdır.

İ.H.L de okutulan dersler içinde Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi Kuran dersinden sonra programında ezber olan ikinci derstir. Öğrenciler bu derste imam hatiplik mesleğinde gerekli olan duaları ezberlerler.

Ezberleme yönteminde şunlara dikkat edilmesi gerekir.

1-Öğrencilerin ezberleme kapasiteleri dikkate alınmalıdır.

2-Programdaki bütün duaları öğrencilerin hepsine ezberletme yoluna gidilmemelidir.

3-Ezberledikleri duaların anlamlarını öğrenmeleri sağlanmalıdır.

4-Ezber yöntemi gerekmedikçe kullanılmamalıdır.

5-Özellikle Hutbe dualarının duraklama ve yanlış okunmayacak derecede iyi ezberlenmesi gerekir.

6-Ezberlenen duaların unutulmaması için sık sık tekrar edilmesi gerekir.

7-Uykunun ezberleri belleğe yerleştirme gibi bir özelliği vardır. Yani ezberin hafızaya yerleşip yerleşmediğini bir sonraki gün daha iyi anlaşılır.

6.ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ ARASINDA ETKİLİ İLETİŞİM KONUSUNDA BAZI ÖĞRETİM İLKELERİ

Eğitim bir yönüyle iletişimdir. Öğretmeni "kaynak" öğrenciyi ise "alıcı"konumunda değerlendirirsek, öğretmen ve öğrenci arasında etkili iletişim sağlanabilmesi için aşağıdaki öğretim ilkelerinden yararlanılabilir.

1-Kaynak ve alıcının arasında etkileşim kurulabilmesi için kaynağın göndereceği mesajın alıcının duyu organlarından hiç olmazsa birini etkileyebilecek sembollerden oluşması gereklidir.

2-Mesajı alıcıya ulaştıracak iletici araç ya da yöntemlerin alıcının duyu organlarından hiç olmazsa birini etkileyebilecek olanlar arasından seçilmesi gereklidir.

3-Mesajın alıcı tarafından anlaşılabilmesi için kaynak, mesajını alıcının çözebileceği, yani önceden öğrenmiş olduğu sembollerden yapılmış şifrelerle kodlanmış olmalıdır.

4-Kaynak ve alıcı birbirleri ile ilgili ne kadar çok bilgi sahibi iseler, aralarındaki iletişim o kadar iyi ve verimli olur.

5-Kaynak ve alıcının konuyla ilgili ortak yaşantı alanları ne kadar büyükse, aralarındaki iletişim o kadar iyi ve öğrenme bakımından o kadar verimli olur.

6-Kaynağın, kendisine alıcısı ve ileteceği konu ile ilgili bilgisi ne kadar çoksa, iletişim o kadar iyi olur.

7-Kaynağın kendisine alıcısına ve ileteceği konuya karşı tutumu ne kadar olumluysa iletişim o kadar iyi olur.

8-Kaynak ve alıcının iletişim yetenekleri, uyarıcıları alma, algılama ve yanıtlama süreçlerini yürüten duyu organları ,sinir , kas ve iç salgı sistemleri ne kadar iyi gelişmişse iletişim o kadar sağlıklı olur.

9-Kendisi için yeni olan ya da geçmiş yaşantılarını oluşturmuş olanlara ters düşen uyarıcılar alıcının dikkatini daha çok çeker .

10-Bilişsel kapasitenin sınırlarını aşmayan karmaşıklıklar alıcının dikkatini çeker

11-Çok basitlik, aşırı düzenlilik ve tam simetri ilgiyi azaltır, biraz asimetri ve bir parça karmaşıklık ilgiyi uyandırır.

12-Alıcı bir olayın en kısa yoldan ve en az karmaşık biçimde açıklanmasını, dolaylı ve daha karmaşık olarak açıklanmasını tercih eder.

13-Bir uyarıcıdaki belirsizlikler ne kadar azsa, o uyarıcının algılanması o kadar kolay olur.

14-Bir anda belli sayıda uyarıcı algılanabilir ve saklanabilir.

15-Uyarıcılar benzerlik, farklılık, zaman ve yer bakımından yakınlıklarına göre gruplanarak algılanır.

16-Alıcı için bir anlamı olan olgu ve olaylar daha çabuk öğrenilir.

17-Sonu ödüllendirici olan öğrenmeler daha etkili ve daha kalıcı olur.

18-Öğrenme işlemine katılan duyu organlarının sayısı ne kadar çoksa,öğrenme o kadar iyi,unutma o kadar güç olur.

19-En iyi öğrenilen şeyler kendi kendine yaparak öğrenilenlerdir.

20-En iyi öğretim,somuttan soyuta ve basitten karmaşığa giden öğretimdir.

21-Başka bir kişinin yaptıklarının gözlenmesi,gözlenen davranışların kazanılmasını ya da eski davranışların değiştirilmesini sağlayabilir.¹¹³

7.1-ÖĞRETİM SÜRECİNİ OLUŞTURAN TEMEL UNSURLAR

Öğretim sürecini oluşturan temel unsurlar şunlardır:

1.Öğretim Hedefleri:Öğretimin temel amacı öğrencilere önceden belirlenen bilgi, beceri, ve tutumları kazandırmaktır. Hedefler genellikle bilişsel , psikomotor ve duyuşsal olmak üzere üç kategoride ele alınır. Öğretim hedefleri, öğrencilerin öğretim süreci sonunda ne yapabileceklerini tanımlayan ifadelerdir.

2.Giriş Davranışları:Genellikle, her yeni öğrenme bir önceki öğrenmelerle ilişki kurularak sağlanır. Bu nedenle öğretim sürecinin başında öğrencilerin öğretim hedeflerinde belirtilen davranışlara ilişkin geçmiş yaşantılarıyla kazanılmış yetenek ve yeterliliklerin bilinmesi gerekir. Giriş davranışları olarak nitelendirilen bu özellikler öğrencilerin öğretim sürecindeki başarılarını önemli derecede etkiler.

3.Kapsam:Öğretim sürecinde öğrenciye kazandırılacak bilgiler kapsamı oluşturur.

4.Öğretim stratejisi:Öğretim stratejisi öğretimin, hedeflere ulaşmak amacıyla örgütlenmesinde izlenecek yoldur.

5.Öğretim yöntemleri

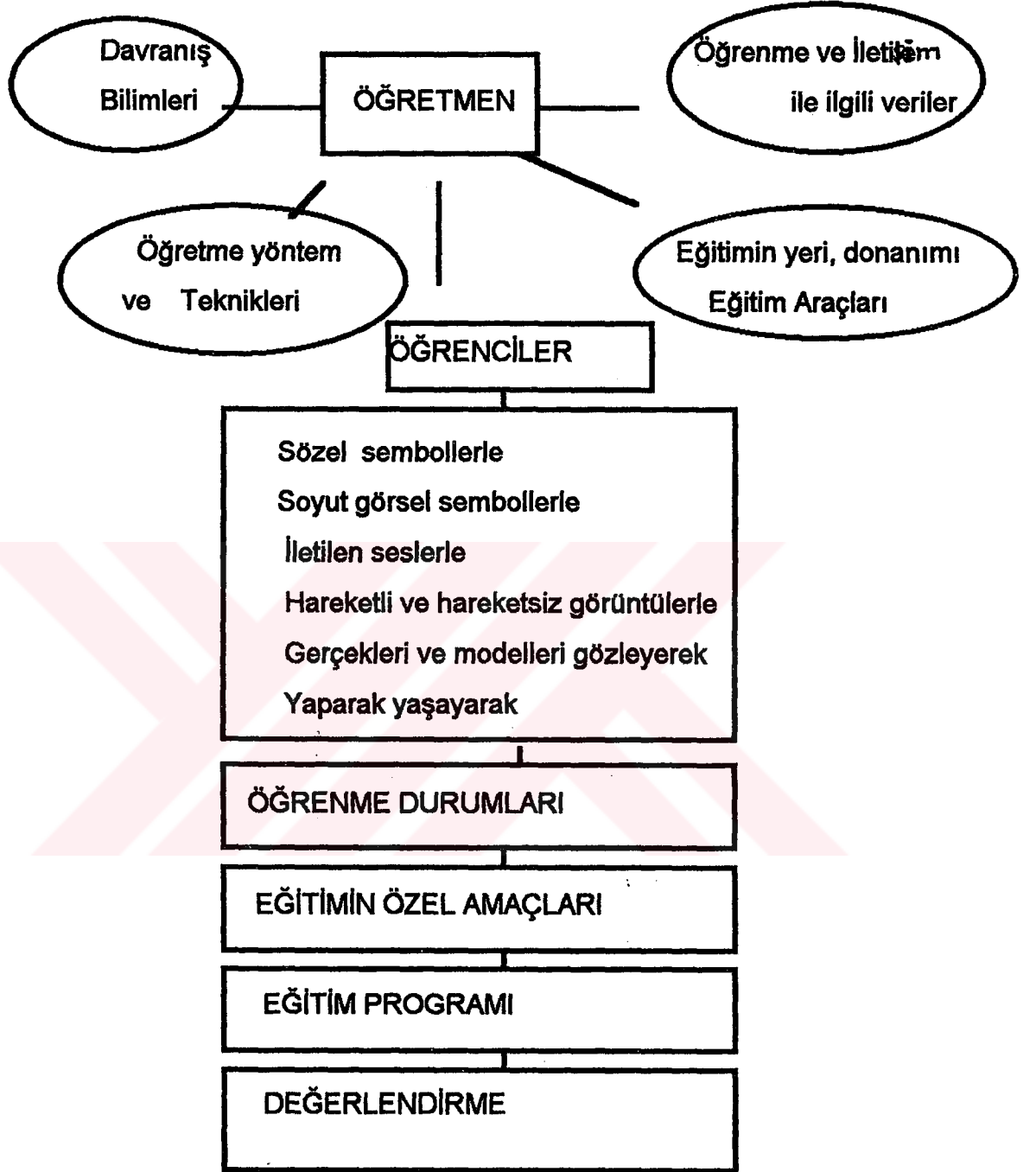
6.öğretim Araç ve Gereçleri

7.Değerlendirme.¹¹⁴

¹¹³ Kamuran Çilenti , Özel Öğretim Yöntemleri , s.70

¹¹⁴ N..Fidan - M.Erden , Eğitim Bilimine Giriş , s.198-204

Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersi öğretimi için uygulanabilir bulduğumuz öğretmen ve öğretim faaliyetlerinin bütün ilişkilerini gösterir bir tablo aşağıdaki şekilde

G-MESLEKİ UYGULAMA VE HİTABET DERSİ ÖĞRETİMİNDE UYGULAMA FAALİYETLERİ

1. UYGULAMALARIN ÖNEMİ

Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi öğretiminin en önemli yönünü uygulamalar oluşturmaktadır. İ.H.L.'nin çoğunda bu uygulamaların düzenli olarak olmasa da

yapıldığı anket araştırmamızın sonucundan anlaşılmaktadır. Dersin verimliliği açısından uygulamalar etkin bir şekilde sürdürülmelidir. Becerinin kazanılmasında doğrudan doğruya bir etkisi olmayan bir bilginin prodüktif bir değeri yoktur.

Konfüçyüs'e maledilen bir deyiş vardır:

Anlat bana, duyayım.

Göster bana, göreyim.

Yaptır bana anlayayım.

İnsanlara bir şeyi söylemek, öğrenmede %25 etkilidir. Anlatmak ve göstermek, anlamayı yaklaşık %50 artırır. Ama insanlara bir şeyi hem anlatır ve gösterir hem de yaptırırsanız, akıllarında kalanlar %75 daha fazla olacaktır¹¹⁵

Yaparak yaşayarak öğrenme yaklaşımı Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi için son derece uygun bir öğretim yaklaşımıdır. "Hepimiz bilirizki; bir öğrenci öğrendiği bir şeye göre hareket etmeye muktedir değilse, onu öğrendiğini söylenemez."¹¹⁶ Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'nce" Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi ile ilgili açıklamalar" başlığında konulara ait öğretim faaliyetleri düzenlenirken aşağıdaki hususlar gözönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

1. Mesleki uygulamalar öğrencilerin, bu zamana kadar öğrenmiş oldukları bilgi ve becerilerin uygulanması ve değerlendirilmesi olarak mütalaa edilmelidir.

2. Büyük küçük her mesleki faaliyet bir amacı gerçekleştirmek içindir. Bu bakımdan uygulama çalışmalarının her birinde öğrencilere İslam Dini'nin yüceliklerini ve faziletlerini yayma şuur ve ideali telkin edilmelidir.

3. Uygulama faaliyetlerinde öğrencilerin etkili konuşma yeteneğinin geliştirilmesine, toplum karşısında rahat konuşma güveni kazandırılmasına ve onlara başarılı hitabet tekniğinin kavratılmasına özen gösterilmelidir.

4. Öğrencilere mesleğe atıldıkları zaman çevresi ve cemaati ile iyi ve sağlıklı ilişkiler kurma, onlarla anlaşma ve birlikte hareket etme anlayışı verilmeli, ayrıca yüce dinimizin iyi bir tebliğcisi olma niteliği kazandırılmalıdır.

¹¹⁵ Donald H. Weiss , (Çev: Doğan Şahiner ,, Konuşma ve Sunuş Teknikleri, Rota Yay. İst. 1993 , s.40

¹¹⁶ Bayraktar Bayraktar , İslamda Eğitim, s.43

5. Öğrencilere, dini hizmetlerin ve toplum için çalışmanın öneminden bahsederken, peygamberlerin ve din mürşitlerinin hayatlarından kısa örnekler verilmeli ve bu örneklerin amacı üzerinde yeterince durulmalıdır.

6. Dini görevler yerine getirilirken ve toplum eğitimi yapılırken, hiç kimseden karşılık beklemeden, başkalarının takdirini kazanmayı düşünmeden, hizmetlerin sırf Hak rızası için yapılması gerektiği üzerinde önemle durulmalıdır.

7. İşlenen konuların ilmi ve ameli olmasına dikkat edilmeli, uygulama imkanı bulunmayan ve ilme dayanmayan bilgiler üzerinde durulmalıdır.

8. Hutbeyi iyi hazırlama, güzel ve tesirli okuma, vaazın plan ve hazırlığını önceden yapma, zaman, yer ve hitap edilen kişilerin durumunu dikkate alma gibi meseleler üzerinde bilgi verilmelidir.

9. Tatbikat camisinde, öğrencilere, her hafta muntazam bir şekilde hutbe okutmalı, vaaz verdirilmeli, sınıfta bunların tenkidi ve değerlendirilmesi yapılmalı, daha sonra uygulamalar imkan ölçüsünde şehir ve civarındaki köyleri ihtiva edecek şekilde genişletilmelidir.

10. Ders içi uygulama çalışmalarına hitabet ve mesleki uygulama-1 dersinde başlanılmalı, disiplinli bir şekilde yürütülerek bu çalışmalara Hitabet ve Mesleki Uygulama -2 dersinin sonuna kadar yer verilmelidir.

11. Ders dışındaki uygulama çalışmaları, Hitabet ve Mesleki Uygulama -2 dersinde başlatılarak okul müdürünün veya görevlendireceği müdür yardımcısının başkanlığında en az üç kişilik bir komisyon tarafından düzenlenmeli ve bu çalışmalar bütün meslek dersleri öğretmenleri tarafından yürütülmelidir.

12. Uygulama çalışmalarının yıllık planı, öğretim döneminin ilk ayı içinde hazırlanmalı, bu planda uygulamanın zamanı, süresi, yeri ve görevli öğretmen ile öğrenciler gösterilmelidir.

2.UYGULAMA ÇEŞİTLERİ VE PLANLANMASI

Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersi öğretimindeki uygulamaları hazırlık uygulamaları ve gerçek uygulamalar olarak iki grupta toplamak mümkündür. Aslında bu yapacağımız tasnif dersin programında yer almamıştır. Fakat dersin amaçları bunu gerekli kılmaktadır.

a.Hazırlık Uygulamaları:

Öğretim amaçlı yapılan uygulamaları hazırlık uygulamaları diye tanımlayabiliriz. Bu uygulamalar sınıfta ya da okul mescidinde gerçekleştirilebilir.

Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersinde uygulamalara katılan öğrencilerin oranları ve hangi uygulamalara katıldıkları Tablo-15'de gösterilmiştir. Buna göre öğrencilerin %26'sı müezzinlik uygulamalarına, %33'ü cuma imam hatipliği uygulamalarına, %5'i vaaz uygulamalarına, %10'u uygulamaların hepsine, %22'si ise hiçbir uygulamaya katılmadığını belirtmişlerdir. Bu durumda her beş öğrenciden birisi uygulamaya katılmadığı gözleniyor.

CEVAPLAR	f	%
Müezzinlik	107	%26
Cuma imam hatipliği	133	%33
Vaaz	21	%5
Hepsi	43	%10
Hiçbiri	88	%22
Cevapsız	17	%4
TOPLAM	409	%100

Tablo-24 Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersinde hangi uygulamalara katıldınız?

Öğrencilerin yapabilirim diye belirttiği müezzinlik, cuma namazı imam ve hatipliği ve vaaz konularındaki oranlarla uygulama yaptıkları konular arasında çok büyük fark göze çarpmaktadır. Oysa öğrencilerin uygulama faaliyetlerine daha etkin bir şekilde katılmaları gerekir. Demek ki öğrenciler başarabileceklerine inandıkları mesleki

faaliyetlere katılamıyorlar. Öğrencilerin % 22'sinin hiçbir mesleki uygulama faaliyetine katılmamaları olumsuz bir sonuçtur.

Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi muhtevası gereği uygulamaların yoğunlukta olduğu bir derstir. Ancak bu dersin de teorik ve bilgiye dayalı konuları yok değildir. Çoğu zamanda teoriyle pratiği birbirinden ayırmak mümkün değildir. Uygulamaların yerinde ve gerçek koşullarda yapılması elbette en doğru olanıdır.

Ancak dersin sınıfta yapılmasını gerektirecek durumlar olabilir. Bu durumlarda derslerin sınıfta yapılması daha uygun olur. Örneğin öğrencilerin yazmaları gereken konular varsa ya da yazı tahtasının kullanılması gerekiyorsa derslerin sınıfta yapılması gerekir. Ayrıca hitabetin tarihçesi ve çeşitleri gibi programda yer alıp uygulamalarla ilgili olmayan konular yine sınıf içinde işlenebilir. Yine cenaze, nikah vb. konuların uygulamaları da öğretmenin tercihinə göre sınıfta yapılabilir. Teyp ve video gibi ders araç ve gereçleri kullanılacaksa bunun için sınıf ortamı daha uygun olur. Öğretmen konunun özelliğine göre, uygulamaların nerede yapılacağını öğrencilere önceden haber vermesi gerekir.

Uygulamaya müsait bütün konuların okul mescidinde yapılması dersin verimliliğini artırır ve öğretimi kolaylaştırır. Sürekli sınıf ortamında ders yapan öğrenciler için de bir değişiklik olur.

Okul mescidinde yapılacak derslerde şu noktalara dikkat edilmelidir.

Zaman kaybına ve okul içindeki ders düzeninin bozulmasına neden olmaması için, öğrencilerin dersin mescidde yapılacağını önceden bilmeleri gerekir. Öğrencilerin mescidde geliş güzel oturmamaları, belli bir düzen içinde oturmaları sağlanmalıdır.

Eğer şartlar uygunsa ses cihazlarını kullanılmaları öğrencilerin bu tür malzemelerle tanışmaları ve seslerini tanımaları açısından önemlidir. Öğrencilerin, gerçek uygulamalarda kullanacakları araç ve gereçlerle, minber, mihrap gibi mekanları hazırlık uygulamalarında mutlaka tanımaları ve kullanmaları gerekir.

b.Gerçek Uygulamalar:

Gerçek koşullarda yapılan uygulamalardır.

İ.H.L.'nin uygulama faaliyetlerini genelde okul mescidi dışına taşırdığı Tablo-21'deki sonuçlardan anlaşılıyor. Okul dışı tatbikat yapmayan İ.H.L.'nin oranı ise %26 olarak görülüyor.

CEVAPLAR	f	%
Evet	40	%74
Hayır	14	%26
TOPLAM	54	%100

Tablo-25 Öğrencileriniz okul mescidi dışında çevre camilerde İmam Hatiplik ve Müezzinlik uygulamalarına katılıyor mu?

İ.H.L'.inde bu uygulamalar daha çok eğitsel kollardan mesleki tatbikat kolu yürütüyor görünmektedir. Oysa uygulama faaliyetlerinin bütünü Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersinin öğretmenleri ve öğrencilerinin bu dersteki etkinliklerinin bir parçası durumundadır.

Hazırlık uygulamalarında başarılı olmuş öğrencilerin gerçekleştireceği gerçek uygulamalar, ya okul mescidinde ya da çevre camilerde olacaktır. Çevre camilerde gerçek uygulamaların başlatılabilmesi için hazırlık uygulamalarının tamamlanmış olması gerekir.

Hangi öğrencilerin ne tür görevler için hazır olduğu bilinmelidir. Ayrıca çevre camilerde uygulama yapacak öğrenciler için camilerin bağlı bulunduğu idari m6akamlardan ve müftülükten gerekli izin ve onay alınmalıdır.

Tatbikat camisindeki uygulamalara hazır öğrencilerden hemen başlanmalı, böylece çevre camilerde uygulama faaliyetlerine katılacak öğrencilerin ilk tecrübelerini burada yaşamaları sağlanmış olur.

Uygulamaları yapmak istemeyen öğrenciler olabilir. Bu öğrencileri ikna etmeye çalışmalı, uygulamalara katılmayışlarının nedenini öğrenmeli ona göre bir çözüm yolu aramalıdır.

Uygulamalarda görevlendirdiğim öğrencilerden görev yapmak istemeyenlerden bazıları şu nedenleri söylemişlerdi:

"Hocam ben islamı yaşamıyorum ki çıkıp birşeyler anlatayım... insanlara öğüt vereyim. Bu ikiyüzlülük olur."

" Uygulama yapmazsan dersten kalırsın" dediğim bir öğrencim:"Bilsem ki okuldan atacaklar yine de yapmam." demişti.

Başka bir öğrencim:"Kuran okuyuşum çok zayıf yapamam..." diye cevap vermişti.

Kalabalık öğrenci topluluğunun, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin hazır bulunduğu okul mescidinde yapılacak olan bu görev öğrenciler açısından oldukça cesaret isteyen bir iştir. Onun için öğrenciler hazır olmadan kesinlikle görev vermemelidir. Bu hem kendisine olan güveni açısından hem de arkadaşlarına örnekliliği açısından son derece önemlidir.

Öğrenci tam hazır olduktan sonra da psikolojik moral desteği verilmelidir.

Gerçek uygulamalar öğrencilerin çoğunun ilgisini çekmektedir. Öğrencilerin bu ilgileri korunmalı heyecanları olumlu yönde kanalize edilmelidir. Okul mescidinde uygulamaya katılan öğrencilerin birer yetişkin gibi davrandığını, bu statü değişikliğinin onları mutlu ettiğini çoğu kere gözlemişimdir.

Gerçek uygulamaların çok iyi planlanıp organize edilmesi gerekir. Uygulamanın planlanması ise Hitabet ve Mesleki Uygulama dersinin sınırlarını aşan bir konudur. Plânlama ve rehberlik konusunda okul idaresinin ve bütün meslek dersleri öğretmenlerinin yardım ve katkısına ihtiyaç vardır.

Planlamada uygulama yapacak öğrenci, görevi, görevli olduğu cami, görev tarihi, rehber öğretmen belirlenir. Hazırlanacak bu program uygulamanın yapılacağı tarihten, öğrencinin hazırlanacağı süreden önce, görevli öğrenciye ve rehber öğretmene duyurulmalıdır. Bu program okulun ilan panosuna asılabilir. Böylece rehber öğretmen hangi öğrenciyi hangi konuda hazırlayacağını, öğrenci de hangi öğretmenin rehberlik yapacağını bilir.

Uygulamalar genelde cuma imam hatipliği, vaizliği ve müezzinliği olarak gerçekleştirilmektedir. Kız öğrenciler için ise, cumartesi veya pazar günleri kadın cemaate yönelik vaaz, kuran tilaveti vb. konularda uygulama faaliyeti yapılabilir.

Uygulamalar için bizim geliştirdiğimiz aşağıdaki şekilde bir program hazırlanabilir.

19..-19..ÖĞRETİM YILI I.H.LİSESİ

MESLEKİ UYGULAMA FAALİYETLERİ PROGRAMI

ÖĞRENCİNİN ADI VE SOYADI	SINIF VE NUMARA	GÖREVİ	GÖREV YERİ	GÖREV TARİHİ	REHBER ÖĞRETMEN
.....		İMAM HATİP	 CAMİ		
		MÜEZZİN			
		VAİZ			

Cuma namazı imam hatipliği, vaazı, ve müezzinliği dışında diğer günler için de okul mescidinde vakit namazlar için öğrenciler görevlendirilebilir. Bütün uygulamaların okul idaresi ve rehber öğretmenler tarafından düzenli bir şekilde takibi yapılmadığı takdirde istenilen verimin elde edilemeyeceğini de belirtmiş olalım.

Rehber öğretmenler, uygulamalarda görevli öğrenciyi gözleyerek, uygulamayı yapan öğrenci hakkında okul idaresine ya da Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi öğretmenine gözlem sonucunu bildirir bir rapor vermeleri gerekir.

Aşağıda uygulamalarda rehberlik yapacak öğretmenlerin kullanabilecekleri tarafımızdan geliştirilen bir gözlem raporunu örnek olarak veriyoruz.

GÖZLEM FORMU ÖRNEĞİ

FİZİKSEL GÖRÜNÜM

Zayıf Orta İyi Pekiyi

1-Kılık kıyafet düzgünlüğü.....

2-Saç sakal bakımı.....

3-Jest ve mimikleri okuma anlatım üslubuna uygunluğu.....

4-Ayakta duruşu, oturuşu, vakar ve ağır başlılığı.....

5-Cami görevlileri ve cemaatle ilişkileri.....

PSİKOLOJİK YÖNDEN

1-Kendine güveni.....

2-Heyecanlı mı?

a) evet b) hayır

3-Heyecanını kontrol edebiliyor mu?

a) evet b) hayır

4-Ağır, sakin ve rahat davranabiliyor mu?

liyor mu?

a) evet b) hayır

ARAPÇA DUA VE METİNLERİ OKUMA YÖNÜNDEN

1-Harflerin mahreçlerinin doğruluğu.....

2-Hutbe dualarını ezberden okuyabiliyor mu?

a) evet b) hayır

3-Hareke yanlışlığı yaptı mı?

a) evet b) hayır

4-Okurken takıldığı yer oldu mu?

a) evet b) hayır

TÜRKÇE METNİ OKUMA YÖNÜNDEN

Zayıf Orta İyi Pekiyi

- 1-Türkçeyi etkili ve düzgün bir şekilde kullanabilme yeteneği.....
- 2-Vurgulara dikkat etme bakımından.....
- 3-Telâffuz ve diksiyon düzgünlüğü.....
- 4-Acele etmeden, harfleri ve kelimeleri eksiltmeden anlaşılır bir şekilde okuyabiliyor mu?
a) evet b) hayır
- 5-Okurken yöresel ve bölgesel söyleişlere kayıyor mu?
a) evet b) hayır

İMAMET

- 1-Fatiha ve zamm-ı sureleri tecvit ve mahreç kurallarına göre okuyabilme bakımından.....
- 2-Namazda tadili erkana uydu mu?
a) evet b) hayır
- 3-Namazda kullanılan tesbih ve tekbirleri düzgün telâffuz edebiliyor mu?
a) evet b) hayır

SES

- 1-Sesini kullanabilme yeteneği.....
- 2-Cemaatin yoğunluğuna göre ses tonunu ayarlayabilme yönü.....

HUTBE KONUSU

1-Hutbeyi kendisi mi yazmış?

a) evet b) hayır

2-Ayet ve hadislere çok yer vermiş mi?

a) evet b) hayır

**3-Konu giriş, gelişme ve sonuç bölümleriyle
planlı bir şekilde işlenmiş mi?**

a) evet b) hayır

**4-Hitap ettiği cemaatin anlayamayacağı
günümüz Türkçe'sinde kullanılmayan kelime ve kavramlara
yer vermiş mi?**

a) evet b) hayır

5-Konu güncel mi?

a) evet b) hayır

**6-Konu çok uzun veya çok kısa mı
işlenmiş**

a) evet b) hayır

7-Kelime ve cümle tekrarları yapıyor mu?

a) evet b) hayır

8-Anlatım bozuklukları var mı?

a) evet b) hayır

Tablo-27 Uygulama yapacak öğrenciler için gözlem formu

UYGULAMA KONULARI

1. İMAMET

İmamet daha çok Kur'an tilaveti ile yakından ilgilidir. Kur'an tilaveti ise, özellikle tecvit kuralları, harflerin mahreçleri ve teğanniye kaçmayacak şekilde Kur'an'ı güzel bir makamla okuma demektir. Hitabet ve Mesleki Uygulama dersinde uygulamalara katılacak öğrencilerin bu anlamda kontrolden geçmeleri, varsa yanlışlarının düzeltilmesi gerekir. İmamette ikinci önemli konu namazın "tadili erkan" üzere kıldırılmasıdır. Kıyamda duruş, rüku ve secdelerin nasıl ve ne kadar süreyle yapılacağının gösterilmesi gerekir.

Cuma imam hatipliği için öğrencilerin %68'i olumlu görüş bildirmişlerdir. % 28'i cuma imam hatipliği yapamayacaklarını belirtmişlerdir. Bu sonuçlar bizim gözlemlerimizle aynı doğrultudadır.

CEVAPLAR	f	%
Evet	228	%68
Hayır	90	%28
Cevapsız	13	%4
TOPLAM	334	%100

Tablo-28 Cuma namazı için imam-hatiplik yapabilmisiniz?

2-MÜEZZİNLİK

Müezzinlikte asıl olan ezandır. Özellikle ezanı güzel okuyan öğrenciler bu görev için seçilmelidir. Hazırlık uygulamalarında ezana bir iki ders saati ayrılarak üzerinde çalışılmalıdır.

Müezzinlik yapabilir misiniz? sorusuna öğrencilerin % 83'ü olumlu cevap verirken, %17'si olumsuz cevap vermişlerdir. Öğrencilerin uygulamalarda en kolay tercihi müezzinlikten yana kullandıklarını da belirtmiş olalım. İ.H.L. bitirmek üzere olan öğrencilerin %17'sinin müezzinliği bile yapamayacaklarını ifade etmeleri düşündürücüdür.

CEVAPLAR	f	%
Evet	278	%83
Hayır	56	%17
TOPLAM	334	%100

Tablo-29 Müezzinlik yapabiliyor musunuz?

3.HUTBE VE VAAZ HAZIRLAMA

Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi öğretiminde en önemli konu programda yeterince yer almayan vaaz ve hutbe hazırlama ve sunma yöntem ve teknikleri konusudur. Oysa bu konu, mesleki formasyon açısından son derece önemlidir.

a.Hutbe ve Vaaz Hazırlama Konusunda Öğrencilerin Durumu:

İ.H.L.'inde öğretim gören öğrencilerin büyük bir çoğunluğu hutbe ve vaaz hazırlamada kendilerini yetersiz görüyorlar. Uygulama çalışmalarında bizim gözlemlerimiz de bu doğrultudadır. Öğrenciler çalışmalarında daha çok hazır hutbe ve vaazları kullanmaktadırlar. Hatta vaaz veya hutbe tarzında yazılmamış tek bir kitaptan herhangi bir değişiklik yapmadan alıntı yapıyorlar.

Bunun nedeni ise;

- 1-Araştırma yöntem ve tekniklerini bilmemeleri,
- 2-Kaynak eserleri ve diğer yararlanacakları eserleri yeterince tanınamaları, ya da söz konusu eserlerden mahrum olmaları,
- 3-Yorumlama ve ifade gücü zayıflığı,(Basmakalıp ifadeler kullanılıyor.)
- 4- Kompozisyon bilgisi eksikliği.

Tablo-30 da görüldüğü gibi hutbe ve vaaz hazırlama konusunda öğrencilerin %25'i kaynak eserlerden nasıl yararlanacağını bilmiyor.%20'si genel kültür bilgisinin

yetersizliğini belirtirken, %29'u hutbe ve vaaz hazırlama yöntem ve tekniklerini bilmediklerini belirtmişlerdir.%17'si de seçeneklerin hepsinde kendilerinin yeterli olmadıklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin konu ile ilgili bazı görüşleri ise şöyle:

Üzerinde saatlerce durduğum için canım sıkılıyor / Vaaz esnasında konu bütünlüğünde zorluk çekiyorum/ Konu anlatımında ve konuya kaynak bulmada/ Rehberlik edecek insan sıkıntısı çekiyorum/ Utangaç ve topluma karşı çekingen birisi olduğum için bilemiyorum/ Fazla üzerinde durmadığımdan ve özenmediğimden/ Hiç hazırlamadım / Hazırlayabilirim kendimi yetersiz bulmuyorum.

Oysa bu durum bazı imam ve hatiplerin yaptığı gibi belli kitaplardan aynı hutbeleri veya metinleri tekrar tekrar okumak gibi cemaati usandırıcı bir konuma götürüyor. Araştırma, düşünme ve kitaplardan uzak kalmaya, konuların, güncel ve yaşayan problemlerden, canlı örneklerden uzaklaşmasına sebep oluyor.

CEVAPLAR	f	%
Kaynak eserlerden nasıl yararlanacağımı bilmiyorum	83	%25
Genel kültürüm yetersiz	69	%20
Hutbe ve vaaz hazırlama yöntemlerini bilmiyorum	96	%29
Hepsi	56	%17
Başka	17	%5
Cevapsız	23	%4
TOPLAM	334	%100

Tablo-30 Hutbe ve vaaz hazırlamada en çok hangi konularda kendinizi yetersiz buluyorsunuz?

İyi bir vaazın ya da hutbenin temeli iyi hazırlanmaya dayanır. Hele bir de konuşmacının acemiliği söz konusu ise hazırlığın son derece iyi yapılması gerekir.

Ancak bu sayede konuşmacı kendisine güvenebilir, bir derece kendisini rahat hissedebilir.

Vaaz ve hutbe hazırlama kısaca ifade etmek gerekirse; tebliğ ve irşat amacıyla dini verileri toplayabilme, işleyebilme ve yorumlayıp belli bir plan dahilinde sunmak üzere hazırlamadır.

Hutbe ve vaaz hazırlama büyük ölçüde yazma işine dayandığından bu konuda kompozisyon yazım kurallarından yararlanılmalıdır. Hemen hemen bütün yazılı çalışmalarda kullanılan kompozisyon ilkeleri sözlü anlatımda da kullanılmaktadır.

Kompozisyon; düşüncelerimizi, duygularımızı ve görüşlerimizi, düzenli ve tutarlı bir biçimde, sözlü ya da yazılı olarak anlatabilme tekniğidir. O halde Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi öğretiminde kompozisyon tekniklerinden yararlanılmalıdır. Kompozisyonun temeli ise; dil kurallarını, kelime, cümle ve paragraf hakkında yeterli bir bilgiyi öğrenmeyi gerektirir.

Vaaz ve hutbe hazırlama işi büyük ölçüde araştırma yöntem ve tekniklerini, temel kitapları ve bu kitaplardan nasıl yararlanılacağını bilmeye, ve elde edilen verileri güzel bir kompozisyonla anlatmaya bağlıdır.

Hutbe ve vaaz hazırlama konusunu ileride daha geniş bir şekilde ayrı bir başlık altında ele alacağız.

4.HUTBE VE VAAZ SUNMA KONUSUNDA ÖĞRENCİLERİN DURUMU

Vaaz yapma konusunda öğrencilerin zorlandıklarını uygulamalar dan da biliyoruz. Hatta en çok zorlandıkları konu vaaz konusu olmaktadır

Tablo-31'e göre öğrencilerin %55'i vaaz yapabileceklerini belirtirken %39'u yapamayacaklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bu konudaki düşünceleri ise daha olumsuzdur.

CEVAPLAR	f	%
Evet	130	%39
Hayır	183	%55
Cevapsız	21	%6
TOPLAM	334	%100

Tablo-31 Vaaz yapabilir misiniz?

Öğrencilerin Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersinde hitabet ve konuşma tekniklerini öğrenip öğrenemedikleri sorusunun seçeneklerinde "kısmen" şıkkına özellikle yer vermedik. Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersinde zaten şöyle veya böyle konuşma teknikleri işleniyor. Ancak yeterli olup olmadığını "evet", "hayır" gibi kesin ifadelerle ağır basan yönü ortaya koymak için böyle yaptık.

Öğrencilerin % 60' ı Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersinde hitabet ve konuşma tekniklerini öğrendiklerini belirtirken, % 40'ı öğrenemediklerini belirtmişlerdir.

Öğretmenlerinizi yeterli görüyor musunuz? sorusu ile bu soruya verilen cevap oranlarının birbirine çok yakın olduğunu görüyoruz. Ders başarısı ile öğretmen başarısı hemen hemen aynı sonucu veriyor.

CEVAPLAR	f	%
Evet	199	%60
Hayır	132	%40
Cevapsız	3	%0
TOPLAM	334	%100

Tablo-32 Hitabet ve konuşma tekniklerini, Mesleki Uygulama ve

Hitabet Dersinde öğrenebiliyor musunuz?

Konuşmanın başarısı sunuluş biçimine bağlıdır. Sunuluş biçiminizi yetkili kişilerin eleştirilerinden öğütlerinden yararlanarak ve eksersizler yaparak geliştirebilirsiniz.

Dini Hitabet konusu her ne kadar kendi özel çerçevesinde ele alınacak bir konu olsa da, söz söyleme sanatı, etkili ve güzel konuşma, hitabet sanatı, konuşma teknikleri gibi konuşma konusunu ele alan eserler ve çalışmalarla doğrudan ilgilidir. Bu alanda yazılmış söz konusu eserlerden ve yapılmış çalışmalardan yararlanmak bir zorunluluktur.

Bunun dışında konuyla belki doğrudan ilgisi olmayan fakat dolaylı olarak ilgili olan çeşitli bilim ve disiplinlerden de yararlanılmalıdır. Eğitim, psikoloji, edebiyat, iletişim, sosyoloji, felsefe, müzik, tiyatro gibi bilim ve disiplinlerden yararlanılabilir.

Konuşma sanatı, sesin kullanılması yönünden müzikle, güzel ve renkli ifade ile edebiyatla, jest mimik ve diğer beden hareketlerinin verilmek istenen mesaja uygunluğuyla tiyatro sanatıyla ilgilidir. Bu üç sanatın ahenk ve uyumuyla konuşma gerçekten bir sanat halini alır.

Kültür derslerinin mesleki formasyona katkıda bulunduğuna öğretmenlerin %19'u kısmen ,%81'i ise bu görüşe tamamen katılıyor.

CEVAPLAR	f	%
Evet	44	%81
Hayır	0	%
Kısmen	10	%19
TOPLAM	54	%100

Tablo-33 Kültür derslerinin mesleki formasyona katkıda bulunduğunu düşünüyor musunuz?

Davranış konu edinen her bilim hitabetle ilgilidir. Çünkü hitabet, amacı ne olursa olsun sonuçta bir amaç için yapılır. Bu amaç da, genellikle bir davranış beklentisi vardır. O halde Davranış Bilimleri dediğimiz Antropoloji, Sosyal Antropoloji, Psikoloji, Sosyal psikoloji Eğitim psikolojisi, sosyoloji, Eğitim sosyolojisi ve iletişim bilimleridir. Bu bilimler; insanları, psikolojik ve toplumsal davranışlarının oluşumunu, niteliklerini ve birbirlerine olan etkilerini incelemeye çalışırlar.

Dini hitabeti belli başlıklar altında sınırlandırmak zor görünüyor. Genel anlamda dini hitabetin konusu dindir. Din nasıl hayatın her alanında karşımıza çıkıyor ve insan hayatını kuşatıyorsa dini hitabet de aynı şekilde konusu din olan, her türlü iletişimde varlığını gösteriyor. Yani dini içerikli ikili diyaloglar şeklinde olabildiği gibi, kitlesel ve medyatik de olabilir.

Vaaz ve hutbe sunma daha çok etkili ve güzel konuşma ve hitabet tekniklerine dayalı bir etkinliktir. Hitabet ve konuşmanın ise, türü ne olursa olsun genel ilke ve metotları vardır. Ancak biz burada genel hitabet kurallarından bahsederken konuya gerekli gördüğümüz yerlerde dini hitabet açısından yaklaşacağız. Dini hitabetle ilgili olmayan yönlerine girmeyeceğiz. Araştırmamızın teorik zemininde dinin konuşma dünyasına nasıl baktığını, konuşmaya ilişkin ne tür ilkeler getirdiğini ele almıştık. Burada ise daha çok genel konuşma ilkeleri üzerinde duracağız.

6.DİĞER UYGULAMA FAALİYETLERİ

Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersinde bu gördüğümüz uygulama faaliyetleri dışında, nikah , cenaze, nişan, gibi törenlerin de uygulama faaliyetlerinde ele alınması gerekir. Ancak bu uygulamalar temsili mahiyette olabilecektir. Yani gerçek koşullarda bu uygulamaları yapmak mümkün gözükmemektedir. Bu uygulamaların sınıfta birkaç defa tekrar ederek göstererek yapılmasında yarar vardır.

Cenazenin kefenlenmesi konusunda mutlaka araç ve gereçlerden yararlanmalıdır.

7.ÖĞRETMENLERİN ÇEŞİTLİ MESLEKİ UYGULAMA FAALİYETLERİNDE ÖĞRENCİLERİ HAKKINDA GÖRÜŞLERİ

Tablo-40'da öğretmenlerin Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi ile ilgili çeşitli konularda öğrencileri hakkındaki görüşleri yer alıyor. Öğrtmenler, Mesleki formasyon ve diğer konularda öğrencilerin başarılarını yaklaşık %40 civarında görüyorlar. Öğrecilerin %59'u başarılı bir şekilde hutbe okurken, Vaaz hazırlama konusunda bu oran %21'e düşüyor.

Öğrencilerin en çok başarısız olduğu konu vaaz hazırlama konusu olduğu görülüyor. Yazım kurallarını uygulama, Jest mimik ve bedensel dili kullanma, yorum yapabilme, kitap okuma alışkanlığı ve kaynak eserleri tanıma ve bu eserlerden yararlanma başarıları %30 civarında ortaya çıkıyor.

Öğrencilerin cevaplarında da hitabet ve konuşma konusunda bir engel olarak belirgin bir şekilde ortaya çıkan heyecan unsuru öğretmenlerin cevabın da da gözleniyor. Öğretmenler, öğrencilerin %59'unun konuşma anında heyecanlandıklarını belirtiyorlar.

Kekeme ve pelteklik gibi konuşma özrü bulunan öğrencilerin %6 gibi hiç de küçümsenmeyecek bir oranda olduğunu görüyoruz. Öğretmenlerin konuşma özrü bulunan öğrencilere daha farklı yaklaşım içerisinde bulunmaları, onları zor durumda bırakacak pozisyonlardan sakınmaları gerekir.

(% 40)	Öğrenci etkili ve düzgün Türkçe'yi kullanabilir
(% 43)	" sesini kullanabilir
(% 41)	" hutbe hazırlayabilir
(% 21)	" vaaz hazırlayabilir
(% 59)	" hutbe okuyabilir
(% 41)	" vaaz yapabilir
(% 41)	" yazı dilinde başarılıdır
(% 59)	" konuşma anında heyecanlanır
(% 37)	" kendisine güvenir
(% 31)	" kaynak eserleri tanır ve bu eserlerden yararlanabilir
(% 39)	" Arapça dua ve Kuran ayetlerini okurken tecvit ve mahreç kurallarını bilir ve uygular
(% 32)	" imla kuralları, vurgu ve diksiyona dikkat eder
(% 30)	" jest, mimik ve bedensel dili kullanabilir
(% 29)	" yorum yapabilmede başarılıdır
(% 28)	" kitap okuma alışkanlığı vardır.
(% 6)	" kekeme ve pelteklik gibi konuşma özrü vardır.
(% 40)	" mesleki formasyon açısından yeterlidir.

Tablo-40 Öğrencilerinizin Hitabet ve Mesleki Uygulama dersinde aşağıdaki sorular çerçevesinde % kaç oranında başarılı olduklarını belirtiniz.

Öğrencilerdeki asıl problemin hazırlanma olduğunu söyleyebiliriz. Öğrencilere hazırlandıkları takdirde yukarıdaki uygulamaları yapıp yapamayacaklarını sorduk. Bu soruya öğrencilerin %83'ü olumlu cevap verirken % 12'si olumsuz cevap vermiştir. Bu

cevap aynı zamanda öğrencilerin kendilerine olan güvenlerini de göstermiş olması bakımından önemlidir. Hazırlansam da bu faaliyetleri yapamam diyen öğrencilerle müezzinliği yapamam diyen öğrencilerin oranı ile aynı olarak ortaya çıkmaktadır.

CEVAPLAR	f	%
Evet	275	%83
Hayır	42	%12
Cevapsız	17	%5
TOPLAM	334	%100

Tablo-41 İyi hazırlandığınız takdirde yukarıdaki faaliyetleri yapabileceğinize inanıyor musunuz?

8.UYGULAMALAR İÇİN BAZI ÖNERİLER

Kendi gözlem ve değerlendirmelerimize dayalı olan bu öneriler uygulamalar konusunda yararlı olabileceğini düşünüyoruz. Söz konusu öneriler şöyledir:

* Hiç bir öğrenciye nefret ve alayla muamele edilmemeli. Her öğrenciye başarabileceği şeyi yapması için yardım edilmelidir. Böylece öğrenciler kendilerine güvenecek ve saygı duyacaktır.¹¹⁷

* Kırıcı eleştiri ve otoriter tutumlardan kaçınılmalıdır. Öğrencilerin kendilerine güvenleri son derece önemli olduğundan güven sarsıcı davranışlardan kesinlikle kaçınılmalıdır

¹¹⁷ Kamuran Çilenti , Özel Öğretim Yöntemleri , s.57

*Olması muhtemel yanlışlara önceden işaret etmek öğrenmeyi kolaylaştırır. Örneğin,yaptığımız uygulamalarda öğrencilerin en çok yaptıkları hata, çoğu zaman zamanı iyi kullanamadıkları,ayet ve hadis metinlerini yanlış okumaları olmuştur. Yanlış okumayanların büyük çoğunluğu da hecelemek suretiyle okumaktadırlar. Oysa bu durum sunuşta bir kusurdur. Konuşma veya okumanın estetiğini bozmaktadır. Buna benzer hataların önceden öğrencilere duyurulması daha uygun olur.

* Uygulama anında uygulama yapan öğrenciye arkadaşlarının tepkisi kontrol altında tutulmalıdır. Onların yapabileceği yanlış tepkiler saptanmalı ve öğrenciler bu konuda yönlendirilmelidir. Uygulama yapacak öğrencilerin bir takım yanlışların yapabileceğini bunun normal kabul edilmesi gerektiğini yanlış yapan öğrencilere nasıl tavır takınılması gerektiği üzerinde durulmalıdır. Uygulama yapan öğrencinin arkadaşları tarafından kabul görmesi, psikolojik ortam açısından son derece önemlidir. Çünkü fert, bazı sebeplerle, yakın veya uzak muhiti tarafından "kabul " edildiğini, benimsendiğini veya reddedildiğini benimsenmediğini farz ve kabul ettiğinden davranışını ona göre ayarlar."¹¹⁸

* Görevini güzel yapan öğrencinin de teşekkür ve takdiri hak ettiği unutulmamalıdır. Uygulamalarda başarılı olan öğrenciler mutlaka ödüllendirilmelidir.

* Dua metni uygulama yapacak öğrencinin elinde bulunmalıdır. Heyecanının sebep olacağı yanlışlarda cemaatten yardım alacağı yerde elindeki dökümandan yardım alması daha uygun olur. Ayrıca bu, güven açısından da öğrenciye bir moral verecektir.

* İlk fırsatta hutbe duaları hemen ezberletilmeli ki zaman diğer konulara yeterli olabilsin.

* Uygulamaların belirli zaman aralığıyla ve bölüm bölüm yapılması öğrenme işini kolaylaştırır. Örneğin hutbe çalışmalarında önce dualar ele alınmalı daha sonra okuma yöntemleri ve en sonunda öğrenilen bölümlerin birleştirilerek tekrar bir bütün halinde çalışılmalıdır.

* Öğrencilerin, uygulamalarında bazen ayrıntı ve basit gibi görünen konularda bile problem çıkmaktadır. Örneğin minbere çıkışlarında minberde oturuşlarında

¹¹⁸ Selmin Evrim , Suçluluk Sorunu , İÜEF. Yay. İst. 1970 , s. 65

minberden iniş mihraba geçişte yanlışlıklar yapılmaktadır. Bunlar basit ayrıntı konular gibi görünse de bunların hepsi uygulamalarda ayrıntılarıyla gösterilmelidir. Yine öğrencilerin imam hatip olarak görev yaptığı namazlarda acele ettikleri, tadili erkana uymadıkları, sık görülen yanlışlardandır. Bunların da uygulamalarda inceden inceye öğretilmesi gerekir.

Fatiha suresi ve diğer namaz surelerinin üzerinde dikkatle durulmalı en azından bu sureleri bütün sınıfın cuma namazında okuyabilecek kadar mahreç ve tecvit kurallarına göre okunması sağlanmalıdır. Gerekirse bu konuda Kuran dersi öğretmenleriyle işbirliğine gidilmelidir.

* Uygulamalarda görev almak istemeyenleri hemen zorlamamalı belli bir süre vermelidir. Hazırlanmasına yardımcı olmalıdır. Öğrencilere ümit aşılmalı, mutlaka yapabileceğine inandırılmalıdır. Bu konuda taviz vermemeye çalışılmalıdır. Uygulamalarda öğretmene düşen görev etkili motivasyon tekniklerinden yararlanarak öğrencilerde böyle bir isteğin oluşmasını sağlamaktır.

* Hitabet ve konuşma gibi hemen kazanılamayacak bir davranışın öğretimi biraz zaman alacaktır. Konuşma eğitimi belli bir süreci gerektirir. Bu yüzden öğretmenlerin sabırlı ve anlayışlı olmaları acele etmemeleri beklenir.

* Başarısızlık karşısında yılmamalıdır. Öğrencilerin öğrenme kapasitesi ve kabiliyetleri dikkate alınmalıdır. Bireysel başarı durumları göz önünde tutulmalıdır. Bazı öğrencilerin psikososyal vaziyet alışları inziva niteliğindedir. Bu tip öğrenciler hemen hemen bütün derslerde başarısızdırlar. Bırakın bir cemaat önünde konuşmayı kendi sınıfında bile konuşmaktan çekinen öğrenci sayısı hiç de az değildir. Bu özellikteki öğrencilere biraz daha farklı davranmalı, onları faaliyetlere çekmeye çalışılmalıdır.

* Önce kısa ve okuması kolay parçalar üzerinde çalışılmalıdır. Bu çalışma bir ayet bir hadis veya kısa bir yorum olabilir. Çünkü beceriler yavaş yavaş gelişir. Önce yapabilecekleri ve başarabilecekleri alıştırmalar yapılmalıdır.

* Peki başarısız olanlara karşı nasıl bir tavır alınmalı? Olmasa da oluyor, olmuş havası oluşturmamalı mı? İşte bunu yapmamalıdır. Sonra telafisi mümkün olmayan sonuçlara sebebiyet verebilir, işin ciddiyetini bozar, konuların hafife alınmasına neden olabilir. Fakat kırıcı, yıpratıcı ve uzaklaştırıcı olmadan yapıcı bir üslupla eksik yönler

dile getirilmelidir. Önce olumlu noktalar dile getirilerek şu noktalara da dikkat etmelisin şeklinde rehberlik yapılmalıdır.

* Eğitim kurumlarının bireyi geliştirme işlevini yerine getirmede karşılaştıkları en önemli zorluklardan biri bireyler arasındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Bireylerin yetenekleri, gelişim hızları, ilgi ve ihtiyaçları birbirinden farklıdır. Bu nedenle eğitimin mümkün olduğu kadar bireyselleştirilmesi önem taşımaktadır."¹¹⁹ Öğrencilerdeki bireysel farklılıklar ve değişkenler dikkate alınmalıdır. Örneğin bazı öğrencilerde konuşma, görme ve işitme özrü bulunabilir.

* Konuşma ve ifade gücü sözcük dağarcığıyla çok yakından ilgilidir. Öğrencilerin kitap okumaya teşvik edilmesi gerekir. Ayrıca Hızlı okuma teknikleri üzerinde de durulmalıdır.

* Öğrenciler kendilerinde meydana getirilmek istenen değişikliklerin lüzumuna inandırılmalı, ihtiyacı açıkça görebilmelidirler. Öğrenmede paylarına düşen sorumluluğu örebilmeli, dikkatlerini konu üzerinde toplayabilmelidirler. konuya karşı ilgi duymalı ve bunu devam ettirebilmelidirler. Rekabet duygularını geliştirebilmeli ve daha çok başarı gösterme çabası içinde olabilmelidirler.¹²⁰

* Vaaz ve hutbe Uygulama çalışmalarında bazı öğrencilerin kendilerinin de anlamadığı metinleri konu olarak kullandıkları sık rastlanan bir yanıştır. Öğretmen, öğrencilerin okudukları ya da anlattıkları metinlerin anlaşılıp anlaşılmadığını kontrol etmelidir. Metinlerin öğrencilerin kendi ifadeleriyle hazırlanması konusunda ısrarlı davranması gerekir."Çünkü din dili semboliktir. Dinî metinlerde benzetme, mecaz, kinayeli anlatım kullanılır."¹²¹ Metinlerin öğrenciler tarafından doğru anlaşılıp anlaşılmadığı da öğrencinin kendi ifadelerinden daha iyi anlaşılır.

* Genelde öğrenciler seslerini kullanamıyorlar. Kısık ve alçak sesle okuma ve anlatma yaygın. Öğretmen, hitabet ve konuşmada sesin önemine dikkat çekmelidir. * Uygulamalarda gönüllü öğrencilere öncelik verilmelidir.

* Ne kadar çok pratik yapma imkanı sağlanırsa o kadar çok beceri artar.

¹¹⁹ N.Fidan - M.Erden , Eğitim Bilimine Giriş , s.170

¹²⁰ Hikmet Tanyel i, Personel Eğitimi, s.13

¹²¹ Beyza Bilgin - Mualla Selçuk , Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri , s.141

* Kitap okuyan ve kitapları tanıyan öğrenciler vaaz ve hutbe hazırlamada daha başarılı oluyorlar. Hatta sadece bunlar başarılı oluyor desek abartmamış oluruz. Kitap okuma alışkanlığını kazanmalarına yardımcı olmalı ve bu konuda teşvikçi olmalıdır.

* Hutbe ve vaaz konuları sene başından öğrencilere verilmelidir.

* Uygulamalarda hutbeler mümkünse daktilo ile, değilse okunaklı bir yazıyla yazılmasına dikkat edilmelidir.

* Hutbe ve vaaz yazma işleminin nasıl yapılacağı konusunda düzeylerine uygun bir konu üzerinde sınıfta çalışılmalıdır. Böylece kaynaklar da tanıtılmış olur.

* Yazılı anlatım çalışmalarına öncelikle hutbe ile başlanmalıdır. Çünkü hutbe vaaza göre hazırlaması daha kolaydır.

* Teorik bilgiler öncelik verilmeli bu bilgiler uygulamalarda ki tekrarlarla pekiştirilmelidir.

* Öğrencilerin konuşmaya hazırlanmaları için önce fıkra kısa hikayeler ve başlarından geçen olayları anlatmaları ilk basamak olarak kullanılabilir.

* Vaaz ve hutbe hazırlamada en temel kaynak şüphesiz Kuran'dır. Öğrencilere Kuran'dan nasıl yararlanılacağı öğretilmelidir. Özellikle konu çalışmalarında çok yararlı olan

"Mucemül müfehres li elfazil Kuran " adlı kitap tanıtılmalı ve kullanımı öğretilmelidir

* Kaynak kitaplar ve kullanımları kaynaklardaki bilgilere ulaşma yolları, öğretilmelidir. Öğrenciler konunun özelliğine göre tefsir, fıkıh, hadis, İslâm tarihi gibi islami kaynakları tanımalı bu eserlerin ansiklopedik kullanımını bilmelidir.

* Öğrenciler vaaz ve hutbe hazırlarken İslam tarihinden, özellikle Peygamberimizin s.a.v. hayatından mutlaka yararlanmalıdırlar.

* En azından birkaç tefsir kitabı tanıtılmalı kullanımı sınıfa österilmelidir. Ayrıca Peygamberlerin davet metodları, günümüz davet problemleriyle ilgili araştırma ödevleri verilebilir.

* Hadis kitapları aynı şekilde tanıtılmalı herhangi bir konudaki hadislerin nasıl bulunabileceği konusu gösterilmelidir.

* Öğrencilere Güzel ve Etkili Konuşma konusu ile ilgili kitaplar okutulmalı özet ve değerlendirmeler yaptırılmalıdır.

* İkna edici mesaja etkin olarak katılmanın , edilgen kalmaya oranla daha çok tutum değişimi yarattığını biliyoruz. Yapılan araştırmalarda, rol oynama yoluyla mesaja katılanların, rol oynamayanlara oranla, daha çok tutum değiştirdikleri gözlenmiştir. Bu amaçla psiko-drama, sosyo-drama uygulamalarından olumlu sonuçlar alınmıştır.¹²²

Öğrencilerdeki din duygusunun gelişmesi, inançların benimsenmesi, bir takım güzel davranışların kazanılması için de onların derslere etkin bir şekilde katılmaları çok yararlı olacaktır. Böylece anlattığı konuları sahiplenecekler ve olumlu yönde tutum değişimi gösterebileceklerdir.

* Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi uygulamalarında öğrencilerin üzerinde çalışma yapacakları konuların seçiminde rehberlik yapılmalı ve şu noktalara dikkat edilmelidir.

1-Konu dersin amacına uygun olmalı

2-Öğrencilerin seviyelerine uygun olmalı,

3-Basit ve yorum yapmaya müsait olmalı,

4-Öğrencilerin rahatça ulaşabilecekleri kaynaklarda işlenmeli,

5- Konu, öğrencilerin yararlanabilecekleri kitaplarda yer almalı .Okul kütüphanesi ve çevre kütüphanelerden yararlanabilecekleri kolayca ulaşabilecekleri kitaplarda bulunmalıdır.

6-Konu öğrencilerin kaynak eserleri tanımalarına ve bir çok eserden yararlanıp tanımalarına elverişli olmalıdır.

* Kullanılacak araç-gereç ve malzemelere dikkat edilmeli ve özenle kullanılmalıdır.

* Bütün öğrencilerin uygulamaya katılmalarını, sınıfların kalabalık, ders saatlerinin ise az olması engellemektedir. Bu nedenle uygulamalarda örnekler üzerinde fazla durulmalıdır.

**"Ben yapamam" diyen öğrencilerinden birini seçip "bakın yapabiliyor" diyebilecek kadar hazır hale getirin o öğrenci diğer arkadaşlarına örnek olacak ve "ben de yapabilirim " düşüncesi uyanabilecektir.

* Öğrencilerin dini metinleri yorumlayabilme yetenekleri güçlendirilmelidir. Bu yeteneğin eğitimdeki önemi açıktır. Günlük hayatta bile, yorumlama gerektiren pek çok

¹²² Özcan Demirel , Yabancı dil öğretimi, Usem yay. Ank.1990.,s.87

durumla karşılaşıyoruz. Onun için, müfredat programlarında yorumlama yeteneğinin geliştirilmesinden bir hedef olarak söz edilir. Yorumlama yeteneğinin ölçülmesinde bir paragraftaki anlamın açıklanmasını, uzun bir parçanın özetlenmesini, bir bilgi bütünündeki bağlantıların açıklanmasını, özel gözlemlerden genel yargılar çıkarılmasını ve genel ilkelerin özel durumlardaki hallerini soran sorular kullanılır.¹²³

Ancak bu yaştaki öğrencilerden özgün görüşler ve yorumlar beklemek yanlıştır. Öğrenciler daha çok bilinen ve basmakalıp birtakım düşünce ve görüşler sergilerler. Bunu zamanla kazanabileceklerini unutmamak gerekir. Çok basit şeyler de söyleseler bunu bir düzen ve plan içerisinde yapmaları

* Konuşma ve hitabetin sadece mesleki alanda önemi bulunmadığını, bireyin bütün yaşamı boyunca böyle bir kabiliyetin işe yarayacağı öğrencilere fark ettirilmelidir. Kendini ifade etmenin , toplum içerisinde yer edinmenin, konuşmanın etkisiyle kişilerin konumunun karşılaştırılması yapılmalıdır.

* Başarının ilk ve en önemli şartı öğrencinin "ben bu işi yapabilirim" diyebilmesi ve kendisine inanmasıdır. İşte bu başarıda dönüm noktasıdır. Kendisine güvenen ve saygı duyan bir öğrenciye ancak öğretmen yardımcı olabilir. Sonrasın da ise azim ve gayretin gelmesi gerekiyor. "Bir davranışın sonuçlarının olumlu veya olumsuz olması, kişinin bunu algılayışına ve kendisi için taşıdığı değere bağlıdır." ¹²⁴

* Öğrencilerde kendine güven duygusu gelişmesi için;

1- Onları başta olduğu gibi kabul etmeli,

2-Değişimin kendisi tarafından olacağını fark ettirmeli,

3-Yapabileceği konulardan başlamalı,

4-Korkutma ve sindirme yerine sevgi ve anlayış yolunu tercih etmelidir.

* Öğrenme yollarından birisi de modelden öğrenme olduğu dikkate alınmalıdır.¹²⁵ Ya öğretmenin kendisi ya da hutbe ve vaaz konusunda iyi bir model, öğrencilere örnek olarak izlettirilmelidir.

¹²³ M.Fuat Turgut , Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metodları , saydam mat. Ank. 1992. s.66

¹²⁴ N..Fidan - M.Erden , Eğitim Bilimine Giriş , s.182

¹²⁵ Üstün Dökmen , İletişim Çatışmaları ve Empati, Sis. Yay. İst . 1994 s.35

I.HUTBE VE VAAZ HAZIRLAMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Hutbe ve vaaz hazırlama şu aşamalardan oluşur.

1-Konu Seçimi:

Konu seçimi vaaz ve hutbe hazırlamada ilk aşamadır. Konu seçilirken şu noktalara dikkat edilmelidir.

a-Konunun dini değeri:

Konu belirlemede ilk ve en önemli referansımız, konunun dini değeri olmalıdır. Dinin öne aldığı, ısrarla üzerinde durduğu konulara öncelik verilmelidir.

Kuran bu konuda en önemli rehberdir. Öncelikle Kuran'da öne alınan konular vaaz ve hutbe konusu yapılmalıdır. Dinin birinci derecede önemli saydığı esas ve ilkeler konu olarak seçilmelidir. Kuran'ın bir üslubu olarak hemen her konu ile ilişkilendirilen Allah (c.c.) ve sıfatları, ahiret, inanan ve diğer insan gruplarının karşılaştırılması, gündemin değişmez parçası olmalıdır.

Kuran gerçekten vaaz ve hutbe için tam bir hazinedir. Özellikle Kuran'ın Kuran'la tefsiri mükemmel vaaz örnekleri ortaya çıkarır. Konu seçiminde kurani bir gündem oluşturmak zor olmayacaktır. Mevcut gündem konuya daha canlı bir araç olacaksa kullanılmalıdır.

Elbette konunun ihtiyaç olup olmadığı öncelik konusunda söylediklerimizde bir ölçüdür.

Anlatacağım konuyu ne kadar biliyorum ya da öğrenebileceğim yerler var mı? Sorusu da konuya hazırlık imkanı olup olmadığını sormak suretiyle konu seçiminde dikkat edilmesi gereken bir boyutu ortaya koymaktadır.

b-Konunun amacı:

Ne konuşacağım? sorusu konuyu, niçin konuşacağım? sorusu ise amacı belirler.

Bir amaca sahip olmak , size bir bakış açısı kazandırır. Kendinize ait bir bakış açısına sahip olmadığınız takdirde sunuşunuzun başarısız olması kaçınılmazdır.

Amaca sahip olmanın kendine güveni yükseltmesi amacın konuşmanın sebebini ortaya koymasındandır¹²⁶

Sunuşlar her zaman bir amaca yöneliktir. O halde hazırlığın da bu amaca göre yapılması gerekir. Sunuşun yönelimini amaç belirler ve bu amacı güden konuşmacı yapılacak tartışmaların akışını kontrol altında tutar. Söz söylemenin dini alanda şu beklentileri vardır. Bunlar genel amaçlardır.

Doğru bilgiler verme, Yanlış ve zararlı davranışlardan uzaklaştırma, Yaygın olan yanlış anlayış ve kanaatleri düzeltme, Sahih inanç ve anlayışların benimsenip vahye uygun yaşantıların kazanılması amaçlanır.

Hemen her konu hazırlanırken bu genel amaçlar dikkate alınmalıdır. İnsanların kalpleri yanında birer akıl taşıdıkları unutulmamalı, gönüller kadar beyinlerin de harekete geçirilmesi gerekmektedir.

Türü ne olursa olsun bütün konuşmaların âmâcının inandırmak olduğu unutulmamalıdır.

c-Muhataplar:

Konu muhataplarda ne tür etki ve tepkilere neden olabilir?

Bu konu cemaat için ne kadar ilgi çekicidir?

Anlatacaklarım muhatapların düzeyine uygun mu?

Bir kişinin belirli bir duygusunu anlamaya ve durumu ona iletmeye empati denir.¹²⁷ Bu anlamda empatik olmalı, cemaatin ön eğilimleri bilinmeli, hukuki ve siyasal ortam göz önünde tutulmalıdır. Dinleyicilerin ruh halini iyi değerlendirmelidir. İnsanların içinde bulundukları şartları dikkatle incelemeli, onların yerine kendisini koymalı ve onları anlamaya çalışmalıdır.

Yapamayacakları şeyler onlardan istenmemelidir. Camiye kadar gelmiş sessiz sedasız kendisini dinleyen insanlara hakaret etmemeli ümitsizliğe sevk etmemelidir. " Cemaatin sosyo-ekonomik durumu, öğrenim düzeyi, yaşadıkları bölge dikkate alınmalıdır. Fakat burada tek tip cemaatin ancak bazı özel yerlerde bulunduğuna dikkat çekmek gerekir. Özellikle büyük yerleşim yerlerinde genelde cemaat her yaştan her meslekten ve değişik kesimlerden oluşur. O zaman ortalama bir dil ve üslup

¹²⁶ Donald H. Weiss , (Çev: Doğan Şahiner ,, Konuşma ve Sunuş Teknikleri, , s.7

¹²⁷ Üstün Dökmen , İletişim Çatışmaları ve Empati, s.307

kullanılmalıdır. İrşat ve tebliğin amacı her eğitim faaliyetinde olduğu gibi kişilerde davranış değişikliği meydana getirmektir. Oysa"insan davranışlarını ve bu davranışların gerisinde yatan etkenleri açıklamanın güçlüğü, davranışların bir yandan, insanın gereksinim ve güdülerinin, öğrenme sürecinin, kişiliğinin, algılamalarının, tutum, inanç ve değerlerinin öte yandan, kişinin üyesi olarak bulunduğu toplumda kültür, sosyal sınıf, referansları ve aile gibi sosyo-kültürel etmenlerin etkilerinin, bir bütündür.¹²⁸ İşte bütün bunlar vaaz hazırlamada dikkate alınacak hususlardır.

Konuyu cemaatin ilgi ve ihtiyaçlarına göre belirlemelidir. Sosyal olayları gözlemlene ve çevre kaynaklarından yararlanmalıdır.¹²⁹

Halkın arasına karışmalı, onları yakından tanımalı, pratikteki eksik ve yanlışları görmeli, takdir edilecek yönleri takdir etmelidir. İçinde yaşadığı çağı , çağın genel problemlerini bilmeli insanları anlamaya tanımaya çalışmalı, insanlarla sürekli diyalog halinde olmalı, onları adeta her gün yeniden okumalıdır.

Toplum ve dinin ihtiyaçları birleştirilmeli bundan bir sonuç çıkarılmalıdır. Ayrıca söyleneceklerin konuşma ortamına uyup uymadığı düşünülmelidir.

2-Konunun Araştırılması:

Araştırma konu seçiminin araştırılmasından başlayıp konu ile ilgili bilgilerin değişik kaynak kitap , dergi, makale ve diğer yazılı dökümanlardan toplanması işlemidir. Onun için konuşmacı hazırlayacağı konuyla ilgili kaynaklara ulaşım ulaşamayacağını hesap etmelidir.

Hiçbir hatip, hiçbir şey söylemeden dinleyicilerin dikkatlerini kendi üzerine çekemez. Hiçbir fikri olmayan hatibin söyleyecek hiçbir şeyi yoktur. Bundan böyle, iyi konuşmaya karar veren bir kimsenin vakit ve enerjisini bilgi dağarcığını doldurmak, tecrübesini arttırmak için sarf etmesi gerekir.¹³⁰ Bu da ancak konu ile ilgili araştırma yapmaktan geçer.

Konu araştırılırken bir yandan da zihinsel araştırma devam eder. Araştırmanın en önemli yönü, zihinsel araştırma sonucunda ortaya çıkacak buluşlardır. Konunun araştırılması bu anlamda, buluşlar için malzeme sayılabilir.

¹²⁸ Metin İnceoğlu, Tutum Algı İletişim, Verso Yay. Ank. 1993 , s.5

¹²⁹ Beyza Bilgin- M. Selçuk. Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri, s.189

¹³⁰ Nejat Muallimoğlu , Bütün Yönleriyle Hitabet, Ancioğlu Mat. İst.1994 , s.52

Fikirlerin veya olayların araştırılması, duyguların canlandırılması, buluşun kısımlarını meydana getirir. Buluş,delillere dayanmalı, inandırıcı olmalı, gerçeğe uymalı, ve doğal olmalıdır.

Söylenecek şeyleri yazmak, siz düşünmeye zorlayacaktır. Fikirlerinizi belirginleştirecektir. Onların zihninize yerleşmesini sağlayacaktır."Böylelikle düşüncenizde yeni buluşlara götürecektir. Bilinen şeylerin değişik yönleri buluşlar sayesinde keşfedilecektir.

Gerçek hazırlanma kendi içinizde olan bir şeyleri kazıp çıkarmak, kendinize ait düşünceleri birleştirip düzenlemek, kendinize ait kanaatleri benimseyip geliştirmek demektir¹³¹

İlgi çekici ve orjinal buluş için kendi iç dünyamızı, çevremizdeki insanları, içinde yaşadığımız varlık alemi üzerinde sürekli gözlem yapmalıyız.

Bir yazarımız konunun araştırılması konusunda şunları tavsiye etmektedir.

a- Konuyu araştırmaya kendinizden başlayın. Konuyla ilgili pek bir şey bilmediğinizi önyargılı bir şekilde kabul etmeyin. Konu üzerinde düşünün. Bazen bir mesele hakkında hemen hemen hiçbir şey bilmediğinizi sanabilirsiniz. Fakat biraz düşünür, kafanızı biraz yoracak olursanız, pek çok şey bildiğiniz ortaya çıkacaktır. Demek oluyor ki, düşüncelerinizin canlanması ve toplanması için zaman ayıracaksınız.¹³²

b-Üzerinde çalıştığınız konuyu sizden daha iyi bilenlerle konuşun .Bu bilgi edinmenin ikinci yoludur.

c-Okuyun. Okuduklarınız konunuzla ilgili olsun. Bir gayeniz olsun. Ne çeşit malzemeye ihtiyaç hissettiğinizi biliniz. Dikkatle okuyun. Çevrenizde zaten yeterince anlaşmazlık, yanlış bilgi ve yanlış inançlar var. Daha da fazlasının ortalığı kaplamasını önlemek için daima tetikte, daima uyanık olun. Okuduklarınızı benimsemiyecekmişiniz? Bekleyin, seçtiğiniz konu hakkındaki bildikleriniz, öğrendikleriniz artsın; ondan sonra karar verin. Sadece bilgi, gerçek bilgi veren eseri okurken bile, yazarın kimliğini, ve niçin yazdığını öğrenin. Eserin nerede ve ne zaman yazıldığına dikkat edin. Yazarın kimliği, temel inanışları, faraziyeleri,izah ederken veya

¹³¹ Dale Carnegie , Söz Söyleme ve İş Başarma Sanatı , Yaprak Yay. 1992 , s.57

¹³² Nejat Muallimoğlu , Bütün Yönleriyle Hitabet, s.52

münakaşalı konular üzerinde dururken gösterdiği sebepler, sizin için malzemenin değeri hakkında çok şeyler söyleyebilir.

3-Konunun Planlanması:

Bu aşamada elde edilen bilgiler , belli bir düzen ve bütünlük içerisinde sıralanır.

Bilgileri düzen içinde olmadıkça, insan ne kadar çok şey biliyorsa o kadar kafası karışır.¹³³

Plan; herhangi bir konuda sıralanacak fikirlerin, olayların, ve duyguların mantıklı olarak düzenlenmesidir.

Önce konu seçilir, sınırlanır, sonra bir ana fikre bağlanır. Bu ana fikre göre bilgi toplanır. Daha sonra bu fikirler, birlik ve bütünlük sağlanacak biçimde düzenlenir ki, bu düzenleme işlemine, planlama deriz. Yazıya, ancak planlamadan sonra başlayabiliriz. Yazının, çatısı,iskeleti olan plan, bize yol gösteren bir araçtır. Plan yapmakla, buluşu gerçekleştirmek için gereken yolu bulmuş, konumuzu çeşitli yönleriyle ele almış, yazacağımız fikirleri belli kalıplara dökmüş oluruz.¹³⁴

Metnin yazılmasında kısa cümleler kullanmakta yarar vardır. Uzun cümlelerde, cümlenin başı ile sonu arasında bağlantı kurulması ve cümlenin özne, nesne, yüklem gibi öğelerinin anlaşılması güçleşir. Fikirlerin uzun ve dolambaçlı yollardan anlatılması dinleyiciyi yorar ve bıkkınlık verebilir.¹³⁵ Kelime, duygu düşünce ve olayların anlatımında kullanılan ve tek başına anlamı olan en küçük birimlerdir. Kelimelerin anlamları iyi bilinmeli, kelime tekrarı kaçınılmalıdır.¹³⁶

Yazı yazarken olduğu gibi konuşma hazırlanırken de önce bir taslak yapmak gerekir. Yapacağınız sunuşun çerçevesi olacak bu taslak ,dinleyicilere nereye doğru ilerlediğinizi ve oraya nasıl varacağınızı sezdirmekle kalmaz , sizin konudan uzaklaşmamanızı da sağlar.¹³⁷

Hitabet ve dini irşat üzerine yazılmış kitaplarda bir iki ufak değişiklikle genelde aşağıda gösterilen plan örneği verilir.

¹³³ Dale Carnegie , Söz Söyleme ve İş Başarma Sanatı , , s.63

¹³⁴ Enise Kantemir, Yazılı ve Sözlü Anlatım, AÜEF Y.y. Ank.1972. s.164

¹³⁵ Halil Seyidoğlu , Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı , Güzem Yay. İst. 1993. s. 25

¹³⁶ Seyit Kemal Karaaioğlu , Yazmak ve Konuşmak Sanatı , İnk. Kitabevi, İst. 1989 s.335

¹³⁷ Donald H. Weiss , (Çev: Doğan Şahiner ,, Konuşma ve Sunuş Teknikleri, , s.15

a-Konunun gereği

b-Konunun dini dayanakları

c-Konunun ağırlıklı olarak üzerinde durulacak yönü

d-Konunun etrafında belirtilmiş farklı görüş ve anlatışların
değerlendirilmesi

e-Muhtemel sorular ve cevapları

f-Cemaatin konu hakkında sahip olması gereken düşünce,
anlayış ve uygulama

g-Konunun önemli noktalarından alınan kısa bir özet.¹³⁸

Yukarıda verdiğimiz vaaz planı kompozisyon ilkelerine göre giriş , serimleme ve sonuç bölümleri dikkate alınarak sunuşa hazır bir şekilde düzenlenir. Giriş gelişme ve sonuç bölümleri kompozisyon kurallarına göre ayrılmalı ve konuya biçim kazandırılmalıdır.

Yapacağımız konuşmayı etkili bir şekilde planlamak , size bir çeşit güvenlik duygusu kazandırır. Çünkü böylece dinleyicilere ne söyleyeceğinizi ve her şeyden önce niçin söyleyeceğinizi bilirsiniz .

Vaazlarda giriş bölümünde genellikle dua kullanılır. Allah'a hamd ve Peygamber (s.a.v) salat ve selamdan sonra konu ile ilgili ayet ve hadis metninin okunması gelenek haline gelmiştir.

Güzel bir giriş sizi söze, cemaati ise size ısındıracaktır. İlk cümleler zor cümlelerdir. Giriş cümlelerinin en azından konuşmaya hazırlık olması ve ortama ısınma açısından hazır olması daha iyi olur.

Giriş bölümünde dikkat edilecek ikinci nokta ise ; İstlenen bilginin önce, istenmeyen bilginin sonra sunulmasının daha ikna edici olduğu savının geçerli istediği bilgiyi önce duyunca iletişime ilgi göstermekte, tersi durumda ise kaçınmakta savunma mekanizmalarını harekete geçirerek iletişimi boşlamaktadır.¹³⁹

Bir kez yönetici fikir bulununca ana çizgileriyle kanıtlandırmayı çizmek,belli başlı fikirleri ve yardımcı fikirleri yeniden gruplaştırmak, gereksiz fikirleri atmak, boşlukları doldurmak, ispatın çeşitli bölümlerini bağlamak ve her birine gelişmenin

¹³⁸ Beyza Bilgin- M. Selçuk. Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri, s.189

¹³⁹ Metin Inceoğlu, Tutum Algı İletişim, s.26

bütünü içinde gereken yeri vermek için bütün konuşmayı önce müsvedde halinde yazmak gerekir.¹⁴⁰

4-Konunun Yorumlanması:

" Konuşma insanın aklını diliyle kullanma sanatıdır."

senaca

Kullanacağımız bilgilerin ve güncel ya da tarihsel olayların yorumlanmasıdır. Vaaz ve hutbenin en canlı ve özgün bölümü bu bölümdür. Bu aşamada belki de bütün cemaatin bildiği bir bilginin kendi buluşumuz ve kendi yaklaşımımızla ifade edilmesidir. Her zaman yeni konu bulmak zordur fakat yeni ve ilgi çekici yorumlar bulunabilir.

Yorum yapılırken kırıcı olmayan yapıcı eleştirilere yer verilebilir, çelişkiler üzerinde durulabilir. Cemaatin ve yörenin durumu dikkate alınarak konu cemaatin anlayacağı tarzda yorumlanır.

Bir bilgi mesajını yorumlamak, gizli olan anlamı daha açık ve daha kolay anlaşılır hale getirmektir. Bu yetenek yukarıda incelenen çevirme yeteneğinden biraz daha ileri bir yetenektir. Yorumlamada mesajı diğer bir dille ifade etmekten ötede, verilen bilgilerde bazı bağıntılar bulma ve onları açıklama davranışları da vardır. Yorumlama bazen, verilen bilgilerden bir genellemeye gidilerek, bazen de bir genelleme özel durumlara uygulanarak yapılır. Uzun bir paragrafı anlamı bozmadan özetleme, bir ilkeyi örneklerle açıklama da yorumlama davranışlarıdır.¹⁴¹

Dini bilgilerin ve verilerin toplanması ve sağlıklı bir şekilde yorumlanması çok ciddi ve uzmanlık gerektiren bir iştir. Özellikle dini hüküm içerebilecek konularda işi uzmanına bırakmak gerekir.

"Halk rüyasının yorumu başka, beylerin rüyasının yorumu başka olmalıdır"

(Kutadgu Bilig)

Her yaştan ve her seviyeden insanların bulunduğu camide yanlış anlaşılabilir yorumlara girilmemelidir.

¹⁴⁰ J.Brun-Ros., Çev. Nazife Müren , Hatiplik Sanatı , Remzi Kitabevi , İst , 1973 , s.134

¹⁴¹ M.Fuat Turgut , Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metodları s.137

5-Sonuç veya Sonuçlar Çıkarma:

Sonuç bölümünde konunun ana hatları özetlenebilir. Ele alınan konuyla ilgili davranış ve eylemin gerekliliği vurgulanabilir. Hedef davranışlar söylenebilir. Mesaj, sonuç bölümünde açıkça ortaya konulur.

Hitabette en önemli, en can alıcı nokta, son söz sayılır. En son söylenen sözler, dinleyicilerin kulaklarında çınlayan, en çok hatırlanacak olan kelimelerdir. İyi bir hitabet zayıf bir bitişle kuvvetini kaybeder. Konuşmanın sonuna yaklaştığını anlayan dinleyicilerde canlanmış bir ilgi başgösterir. İşte o zaman hitabet, konu ile ilgili kuvvetli ve heyecanlı sözlerle son bulmalıdır.

Günümüzde camilerde yapılan vaazların sonucu ve hedef davranışı adeta başından bellidir. Konu ne olursa olsun vaazdan çıkarılacak sonuç "yardıma" dayandırılmakta, cemaatten para toplamak için konuşulmuş gibi bir hava oluşmaktadır. Hatta bu durumun bıkkınlık verecek düzeye ulaştığı belirtilmektedir .¹⁴² Gelenek halini almış bu durum, dini kurum ve kuruluşların yaşatılmasında önemli bir destek olduğunu biliyoruz. Ancak herkesin "para" dediği "para" konuştuğu bir dönemde imam veya hatibin de "para" demesi, cami içerisinde yapılan konuşmaların vaaz ve nasihatların etkisini azalttığını düşünüyoruz.

Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi öğretiminde vaaz ve hutbe hazırlamayı sadece yazım şekliyle sınırlandırmak yanlış olur. Not alma şeklinde de hazırlık yapılabilir. Özellikle vaazda metnin hepsinin yazılması, bazı kişiler için metne bağlanma ve okuma şekline dönüştürme yoluna sevk edeceğinden metnin hepsinin yazılması, tavsiye edilmeyebilir. Bu tür hazırlıkta bir taslak ve bu taslağa uygun ara notların bulunması uygun olabilir.

¹⁴² S.Armağan , I. Din Şurası Tebliğ ve Müzakareleri , “ İrşad Faaliyetleri ve Bazı Müşahedeler “ , s. 386

İ.HUTBE VE VAAZ SUNMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

1.KONUŞMANIN UNSURLARI

a.GÖZE HİTAP EDEN UNSURLAR

Göze hitap eden unsurlar:Kılık kıyafet, fiziksel görünüm, jest ve mimik ve diğer vücut hareketleridir. Yani kısaca konuşma anında kullanılan bedensel dildir. Görme duyusunun işitme duyusuna oranla elli kat daha etkin olduğu göz önüne alınırsa hitabette jest ve mimiklerin önemi daha iyi anlaşılmış olur.

a.1.FİZİKSEL GÖRÜNÜM

Fiziksel görünümünden kasıt, konuşmacının kılık kıyafeti, saç, sakalı, temizliği ve kendisine bakımıdır. Cami içinde gerçekleştirilen vaaz ve hutbe görevleri zaten belli bir kıyafetle yapılmaktadır. Cami dışı dini hitabetlerde ise dinleyicilerin yadırgayacağı bir kıyafet tercih edilmemelidir. Sözlü iletişim aracı olan dil ile sözsüz iletişim aracı olan kıyafet arasında paralellik vardır.¹⁴³

Yaşanmış bir örnekle konuyu açmamız gerekirse;

"Kuran sempozyumuna katılan bir konuşmacı kot pantolon ve tişörtle konuşmasını yapmıştı. Dinleyicilerden birisi değerlendirme yaparken, o kıyafeti yakışsız bulduğunu söyleyince diğer bir kaç dinleyici de ona hak vermişti."Konuşmacı biraz zevkinden fedakarlık etmeli, konuşma yapacağı saat, kendisi için giyinmemelidir. Konuşmacının kıyafeti, dinleyicilerin kıyafetleri ve genel kıyafet görüşleriyle uyumlu olmalıdır.

a.2.JEST VE MİMİKLER

Mimik, duygu ve düşüncelerimizin etkisi ile yüzümüzde beliren kımıldanırlar, hareketlerdir. Sözle mimiği ayrı düşünmek mümkün değildir ve mimikle anlatım sözle anlatımdan önce gelir.¹⁴⁴ Mimikle anlatıma fizyonomi anlatımı da denir. Sözün vurgusu ile yüz ifadesinin bütünleşmesidir.

¹⁴³ Beyza Bilgin- M. Selçuk. Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri, s.122

¹⁴⁴ Nüzhet Şenbay , Alıştırma Diksiyon Sanatı, MEB. Yay. İst. 1991. s. 230

Sevinç, korku, kızgınlık ve memnuniyet gibi duyguların yüz ifadesinde ve gözlerde, konunun heyecanının yansıtılmasıdır. Örneğin cennet ve cehennemi aynı yüz ifadesiyle anlatmak hitabet tekniği açısından yanlıştır.

Jest ve mimiklerin ölçülü ve söze uygun olması gerekir. Gözler,kaşlar, ağız mimikte kullanabileceğimiz organlarımızdır.

Jestte ise baş, kollar, eller, parmaklar ve vücudumuzu bütün olarak kullanabiliriz. Duyguların tam olarak belirtilmesi için nasıl canlı ve uygun kelimeleri araştırıyorsak bu duygularla ilgili jestlerin de canlı, açık ve belirli olması gereklidir. Allah'ın insanlara vermiş olduğu şekil ve görünüş güzelliği başkalarına etki yapmada yeterli değildir. Bu şekil ve görünüş güzelliğini duygulara uygun güzel jest, mimik ve tavırlarla değerlendirmek gerekir. ¹⁴⁵ Beden dili konuşma dilini ve verilmek istenen mesajı güçlendirir.

Ancak ihtiyaç duyulmayan hiç bir yerde jest yapmamalı, anlatımsız hiç bir bakışla bakmamalı, her şey birbirine uygun doğal, rahat ve sade bir biçimde yapılmalı, ağır, zoraki ve yapmacıkla olmamalıdır.

Jest ve mimiklerin abartılı olmaması gerekirElleri kolları fazla hareket ettirmek, tehdit eder gibi yumruk göstermek, ellerin, kolların yüzün önünde dolaştırılması, başın öne eğilmesi, ve göz kapaklarının hemen hemen kapanmış bulunması Ellerini birbirine çarpmak yanlıştır.

Bir jest monotonluk verene kadar kullanılmamalı Dirsekten başlayıp kısa ve süratli hareketler yapılmamalıdır. Omuzdan yapılan hareketler daha iyi görünür. Jestler hemen kesilmemelidir.

Eğer düşüncenizi yerleştirmek için işaret parmağınızı kullanacaksanız onu cümlelerin sonuna kadar tutmaktan çekinmeyin . Bunu yapmayı ihmal etmek yaygın ve ciddi bir hatadır. Bu, vurgulamanızı bozar, küçük şeyleri önemsiz, gerçekten önemli şeyleri de sıradan hale sokar.

Yalnızca doğal olarak içinizden gelen hareketleri yapın. Ama çalışırken gerekliyse jest yapmaya kendinizi zorlayın. Kendinizi zorlayın çünkü bunu yapmak bir zaman sonra jestlerin kendiliğinden gelmesini sağlayacaktır.

¹⁴⁵ Nüzhet Şenbay , Alıştırırmalı Diksiyon Sanatı, s. 235

Yüzümüzdeki ifade, el ve vücut hareketlerimiz, vücudumuzun duruşu ve göz temasımız, sözsüz iletişimde önemli yer tutar. Sözlü iletişimde vokal sistemimiz(ses telleri, dil, dişler v.b gönderici olarak görev yapmaktaydı; sözsüz iletişimde ise yüzümüzü ve bedenimizi " gönderici " olarak kullanırız.

Eğer insan söyleyeceği şeye kendini kaptırmışsa, mesajını karşısındakine iletmeye istekliyse, kendini unuttur. kendiliğinden konuşur, ve kendiliğinden hareket eder; böylece jestleri ve konuşması çalışmamış olsa da eleştirilemeyecek kadar iyi olur.¹⁴⁶

Konuşma tarzı gibi jestin de kişinin kendisine ait olmalıdır. Bir konuşmacıya çok iyi yakışan mesajını güçlendiren jest bir başkası için yakışmayabilir hatta gülünç bile olabilir.

Herkesle konuşuyor izlenimini vermek için cemaatin tümüne bakmalı, gözlerini cemaat üzerinde dolaştırmalıdır.

-Dinleyicilere yüksekten, kendini beğenmişçesine değil, güvenle bakmalı ve meydana gelen izlenimi yakalamaya çalışmalıdır.

-Konuşurken daima aynı insana, ya da ön sıralara değil, bütün cemaata bakmalıdır.

-Zaman zaman herkese birden bakmak, bakışın sabit ve anlatımsız olmaması için, herhangi bir insana bakmaktan kaçınmalıdır.¹⁴⁷

-Asık suratlılıktan kaçınmalıdır.

-Mimikleri fikre uydurmak için yüz anlatımını değiştirmeli, zaman zaman dikkatli, ağır başlı,kederli ya da gülümser bir hal vermelidir.

-Eğer kalabalık bir topluluk karşısında konuşuluyorsa, tıpkı seste olduğu gibi, yüze aşırı bir anlatım vermeli, jestleri genişletmelidir; her duygu kendine ait bir jestle olmalıdır.¹⁴⁸

Konuşurken, dinleyicilerin doğrudan doğruya gözlerinin içine bakmamak, ciddi bir hatadır. Bu, genellikle ürkeklik ve korkaklık ifade eder.

Konuşma sırasında devamlı olarak dinleyicilerden birinin yüzüne bakmak doğru değildir. Onun yapacağı her hangi bir hareket, bize, bize hoş veya nahoş

¹⁴⁶ Dale Carnegie , Söz Söyleme ve İş Başarma Sanatı , , s.175

¹⁴⁷ J.Brun-Ros., Çev. Nazife Müren , Hatiplik Sanatı, s.55

gelebilir. Bizi, şu veya bu şekilde tahrik eder; söz ve fikir akışını şaşırtabilir. Onun için dinleyicilerin bütününe bakılmalıdır.

Dinleyicilere dönerek konuşmazsanız, onlarda beliren tasvip, sıkıntı, şüphe veya itiraz gibi belirtileri göremezsiniz. Dinleyiciler, düşündüklerini her ne kadar yüksek sesle söylemese de, vücut hareketleriyle ifade etmekten bir an geri kalmazlar. Dinleyicilerin yüzünde bir soru ifadesi görür görmez, konuşmayı derhal o noktada bırakıp, yeni açıklamalara girişmeden evvel, gereken açıklamayı yaparak, herhangi bir yanlış anlamayı veya şüpheyi bertaraf etmek lazımdır.¹⁴⁹

b.SES

Konuşmanın en önemli aracı sözdür. Sesin geliştirilmesinin , ilk ve en önemli şartı sağlıklı bir solunum faaliyetinin oluşturulmasıdır. Solunum faaliyetinin tam olması ; akciğerlere yeterli hava girişı , solunum mekanizmasının denetim altında tutulması , ses mekanizmasının da duyarlı bir şekilde korunması ve kullanılması demektir. Rahat bir konuşma faaliyeti için uygun olmayan solunum şekli, üst göğüsten yapılan solunumdur. Konuşmayı rahatlatan solunum şekli ise; diyafram kökenli olanıdır. Ancak bu şekilde akciğere yeterli miktarda temiz havanın girmesi ve kullanılması sağlanmış olur.

Normal ortamda soluk alma ve soluk verme süreleri eşit olmalıdır. Konuşma sırasında ise soluk verme süresi daha fazladır¹⁵⁰

Konuşma sesinin oluşması için, bir hava akımının gırtlaktaki ses girişlerinin arasında bulunan ses yarığından geçmesi gerekir. Bunun için de karın ya da göğüs kaslarından sağlanan bir basınç gereklidir. Burada soluk alış ve verişlerinin düzenlenmesi büyük önem taşır.

Hatiplik sanatı, müzik sanatı gibidir;onun da ritmi, ahengi, ölçüsü, armonisi, hatta bazen melodisi vardır.

Çıkarılan ses, iyi ayarlanmış ve ahenkli olmalıdır. Derin nefes alma sesi geliştirir. Ses perdesinin seviyesi hoş ve inandırıcı etkiler yapar, buna esneklik denir.

Sesin esnekliklerinin bir anlamı vardır:

¹⁴⁸ J.Brun-Ros., Çev. Nazife Müren , Hatiplik Sanatı, s.55

¹⁴⁹ Kantemir, Yazılı ve Sözlü Anlatım, s.57

¹⁵⁰ Mehmet Deniz , Etkili ve Güzel Konuşma Sanatı, Alfa Basım Yay. İst. 1994, S.15

- a)Kuvvetli ve yüksek ton:Öfke, hoşnutsuzluk, homurdanma.
- b)Tatlı ve yavaş söylendiği sırada tonun biraz yükselişi:Sevgi , şefkat.
- c)Hafif sesle orta ton:Düşünce ve heyecanda sükunet.
- d)Bir yukarıdakinin biraz üstünde bir ton:Ateşlilik ciddilik.
- e)Kuvvetli bir sesle alçak ton:Duygu ve düşüncede dayanıklılık.
- f)Tatlı bir ses ve alçak ton:Ağırılık.

g)Fısıltı halinde ton:Sinsice ve aldatıcı bir durum Yanlış veya doğru ,sesin, insan karakterinin özelliklerini aksettirdiği kabul edilir. Sesin;davranışları, şahsiyet niteliklerini ve insanın bedeni durumunu ortaya koyduğuna inanılır. Zayıf ve özür diler gibi çıkan bir ses, bu vasıfların, o sesi çıkaran kimsede mevcut olduğuna işaret eder. Fazla yüksek ve atak çıkan bir ses ise sahibinin blöfçü bir tip olduğunu belirtir¹⁵¹

1.Sesin Şiddeti:

"Bazı kimseler, kelimeleri bağırarak söylerler. Bazı kimseler ise çekingen oldukları için , kelimeleri sanki fısıldar gibi söylerler . Sesinizin yüksekliği hangi şartlar altında konuşuyorsanız, şartlara uydurulmalıdır. Dinleyiciler zorluk çekmeden sizi duyabilmelidir. Ancak bunun içinde onların kulak zarlarını patlatacak şekilde yüksek sesle konuşmaya gerek yoktur. Sesin şiddeti; tıpkı ton ve hız gibi , hiçbir zaman monoton olmamalıdır. Önemli kelimelere şiddet verin önemsiz kelimeleri normal olarak söyleyin.¹⁵²

2.Soluk Alma:

"Soluk alma; derin, sık,çabuk, düzenli, sinirlenmeden ve gürültüsüz olmalıdır.Gürültülü soluk alma büyük bir kusurdur. *Doğal solunumda ağız hep kapalı tutulmalı ve burundan soluk alınmalıdır. Bununla beraber, diksiyonda ağızdan soluk almak da gerekir. Söyleyici söz söylerken hep gerektiği yerde soluk almak için ağzını kapayacak zaman bulamaz; öyle zaman gelir ki,duraklama zamanının kısalması gerekir, hareket arttıkça daha kısalır ve gitgide solunum ihtiyacı fazlalaşır. Bu durumda ağızdan da solunum yapmak gerekir.

*İki türlü soluk alma vardır.

1-Göğüsten soluk alma

¹⁵¹ Kantemir, Yazılı ve Sözlü Anlatım, s.57

¹⁵² Kantemir, Yazılı ve Sözlü Anlatım, s.59

2-Diyaframla soluk alma¹⁵³

"Nefes kontrolü mutlaka yapılmalı , konuşmaya başlamadan önce, bir kaç defa derin ve konuşma sırasında da durarak, sık sık nefes alınmalıdır¹⁵⁴

"Nefes alırken, ihtiyacınız olan fazla nefesi alın, fakat bu nefes, hemen dışarı vermek mecburiyetinde kalacağınız derecede fazla olmasın. Nefessiz kalmamak için sık sık nefes alınız.

Boğazınıza ve ağzınıza, rezonatör olarak fonksiyon gösterebilmeleri için, azami fırsat veriniz.

Sesin oynaklığı ve eğilimi; çene, boyun ve vücudumuzun yukarı kısmına, azami rahatlık imkanını vermektedir. Sertlik ve gerginlik atılmalıdır, çünkü boyun adalelerinin gerginliği ses tonumuza gayet tiz, ince ve sert nitelik verir.

Adalelerimizin bazıları hançeremize ilişiktir. Bazıları da hançeremize karşıdır. Bu adaleler, gergin olduğu zaman, ses kutusunu aşırı derecede sıkırlar. Bunun sonucunda, gırtlığın ses adaleleri ve aşağı boğazın iç kısmını oluşturan adaleler de sıklaşır ve sertleşir.

Bundan başka, gerginleşmiş çene adaleleri, sesin ağızdan çıkabilmesi için yeter derecede düşmeyeceğinden, sese, genellikle kaba bir nitelik verirler. Açık bir boğaz, iyi bir ses çıkartabilmek için son derece gereklidir¹⁵⁵

3.Soluk Verme:

Soluk verme, solunumun ikinci zamanıdır, soluk alma sırasında akciğerlere alınan hava dışarı çıkar. Soluk verirken tutumlu davranmak, birden soluk vermemek gerekir. Ancak soluk verme zamanında söz söylemelidir. Bundan şu anlamı çıkarmak gerekir:

Soluk verme sonunda olduğu gibi soluk alma sonunda da söz söylemek zararlıdır. Soluğun hepsi verilmeyip bir kısmı içerde tutularak cümleye başlanırsa, diksiyon bu yanlış yüzünden ağırlaşır ve söyleyen de yorulur. Hiçbir zaman soluğun sonuna kadar söz söylememelidir. Çünkü solukla beraber ses de kuvvetini kaybeder. Halbuki söyleyici için, söz söylerken, pek çok soluk alma fırsatı vardır. Soluk verme

¹⁵³ Nüzhet Şenbay , Alıştırma Diksiyon Sanatı, s. 34

¹⁵⁴ ¹⁵⁴ Kantemir, Yazılı ve Sözlü Anlatım, s.59

¹⁵⁵ Kantemir, Yazılı ve Sözlü Anlatım, s.59

daima eşit ve sarsıntısız olmalıdır. Böyle olmadığı zaman, ses kulağa hoş gelmeyen bir keçi sesi gibi titrer. Bu ses titremesi göğüs solunumunda daha çok meydana çıkar.

Nefesinizi dışarı verirken, sesinizin işittirilebilmesini temin edecek miktarda hava verin; kendinizi zorlamayın.¹⁵⁶

4.Durak:

Ses çıkarmak için soluk almaya ihtiyacımız vardır. Sesimizi belirli bir süre uzatabiliriz; ama, sonunda soluğumuz tükenir, duraklar, yeniden soluk almak zorunda kalırız.

Şu halde konuşurken hava ihtiyacını elde etmek için az veya çok duraklamalar yapmak zorundayız. Konuşurken duraklamalara eterince önem vermez sık sık ve kısa duraklamalar yapmazsak, bol ve derin soluk alma ihtiyacını duyacağız Bu da gürültülü soluk almamıza neden olacaktır. Halbuki gürültülü soluk alma bir kusurdur. Bunun önüne geçmek gereklidir. Ancak duraklamalar gelişi güzel yapılamaz. Durakları cümlelerin anlamına göre düzenlemek ve buna alıştırmak gerekir "Duraklamalar, konuşmanın noktalama işaretleri olduğu kadar, dinleyicilerin dikkatini toplama ve muhafaza etmede de en mükemmel usulü teşkil eder."¹⁵⁷

Önemli fikirleri ileri sürmeden önce ve söyledikten sonra duraklayın; dinleyicilerin gözlerinin içine bakın. Bu sessizlik, dinleyenlerin dikkatini toplamaları için yararlıdır¹⁵⁸

Konuşma pratikleri yaparken kelimelerden ziyade fikir ve mana üzerinde durmasını öğrenin. Yalnız fikirleri belirtmek için duraklamayın ; zihninizi , daha sonraki fikirlere hazırlanacak tarzda duraklayın.

5.Ses Tonu:

Tonlama:Sesin nasıl yükselip alçaldığını ifade eden bir ses etkinliğidir.

Sesler birbirinden ayrılabilir. Bu ayrılık yalnız sesin gürlüğü bakımından değildir. Çıkarılan seslerin yüksekliği ile de birbirinden ayrılabilir. İşte böylece ses tonu ortaya çıkmış olur. Kötü diksiyonun karakterini ortaya çıkaran monotonluktur. Böyle konuşma dinleyicileri usandırır. Her türlü insan sesi yükseklik bakımından üç esas

¹⁵⁶ Kantemir, Yazılı ve Sözlü Anlatım, s.58

¹⁵⁷ Nüzhet Şenbay , Alıştırma Diksiyon Sanatı, s. 25

¹⁵⁸ Kantemir, Yazılı ve Sözlü Anlatım, s.59

tonda sıralanır:Pes, orta ve tiz. Daha çok orta ton kullanılmalıdır. Hem dinleyeni, hem de konuşanı en az yoran ses tonu orta olanıdır.

Bazı vaizlerin daha konuşmaya başlar başlamaz bağırmaya başladıklarını, vaaz biterken yorulmadan hala bağıldıklarını hayretle izleriz. Uzaktan bu sesleri duyan birisi kavga döğüş var zanneder. Maalesef bu tarz vaazlar beğeni de kazanmıyor değiller ancak hiçbir değışime sebep olacak bir niteliğı olmayan bu vaazların beğenilmesinde çok vaazı yapan kişinin tavır ve davranışlarıyla bağırıp çağırmalarıdır. Oysa hitap insanın ruhuna aklına ve kalbine olmalıdır.

Öğütlenen husus şudur; ses tonunuzu, gerektiğinde bir alçalma yapmaya uygun olabilecek kadar yükseltiniz, ve aynı şekilde gerektiğinde yükseltilebilecek tarzda alçak tutunuz.

Vurgu ve tonlama hem ikna edici yönünü güçlendirir hem de farklı anlamlara gelen kelimelerin arzu ettiğim şekilde anlaşılmasını sağlar. Sözcüklerin kararlı, canlı ve seslendirme açısından tam olarak dile getirilmesi inandırıcılığı artırır.

Ses Hızı

Hız, kelime telaffuzunun ve kelime aralarındaki duraklama müddetlerinin aldığı zamandır. Bir fikrin iyice anlaşılmasının arzu edildiğı hallerde, hız, normalden çok daha aşağıya düşebildiğı gibi, heyecanlı bir fikrin aktarılmasında, normalin üstüne de çıkabilir.

Anlatımda monotonluktan kurtulmak için ses hızında değışiklik yapmak gereklidir.¹⁵⁹

7.Bükümler:

Söz söylerken cümleleri, kelimeleri aynı tonda söylemeyip, adeta besteleriz. Bu besteleme hissettiğimiz ve anlatmak istediğimiz düşünce ile ilgilidir. Bir cümle, ihtiras, hiddet ve hayranlığın anlatımında ayrı ayrı değışen bükümlerle gösterilir. Yalnız bu hisleri kalıplaştırmak hiç bir zaman doğru değildir. Bize en doğru yolu bulduracak olan, başkalarını taklitten kaçınmak ve o cümleyi söylerken yaşamak hissetmek ve bu şekilde doğal bükümü bulmaktır. Büküm sesin yüksekliğı, yani tizliğı ve pesliğıyle ilgilidir.

¹⁵⁹ Mehmet Deniz , Etkili ve Güzel Konuşma Sanatı, Alfa Basım Yay. İst. 1994, S.15

Dilde bükümü ikiye ayırabiliriz. Biri doğal büküm diğeri ise yapma bükümdür. Doğal büküm, dilin gerektirdiği gibi histen ve düşünceden ayrılmayan büküm şeklidir. Diğeri de dilin gerektirdiği bükümü bozarak histen ve düşünceden ayrı yapmacık olarak uygulanan bir büküm şeklidir.

Bazı kürsü hatiplerinin yaptığı gibi kelimeleri uzatıp ses tonunu yükselterek, cümle sonlarını yüksek tonlara çıkarıp titreterek yapılan bu konuşma tarzı anlayışlı bir dinleyiciyi rahatsız eder. Bu tarzda konuşmaktan kaçınmak gerekir. Dilde büküm kişisel olmakla beraber dilin gerektirdiği bükümü bozmamak gerekir¹⁶⁰

Diksiyona yeni başlayanlar, konuşma dilindeki sesleri bütün incelikleriyle kayda çalışan Fonetik biliminden, konuşma hataları ve şive bozuklukları konusunda yararlanabilirler. Bunun için fonetik,diksiyonun önemli bir yardımcısıdır.

Eğer konuşma akışı, yalnızca o metne ait sözcüklerle sürdürülemezse , ilave her boş hece , konuşmanın puanını düşürür. Boş hece örnekleri olarak her zaman çokça rastladığımız eeee, şeyy, ııııh, mmmm, sayabiliriz.

8.Boğumlanma:

Boğumlanma, heceleri iyice anlaşılacak meydana getirmektir. Bir çok kimse dudaklarını iyice hareket ettirmeden konuşurlar. Böyle dudak tembelliği olan kimselerin söylediklerini dinleyicilerin bir çoğu anlamaz. Ünsüz harflerin açık olarak boğumlandırılması sözlerinin iyice anlaşılmasına yardım eder.

Bazı boğumlanma hataları şunlardır:Gevşeklik, konuşurken bazı harfleri ve heceleri atlama,bir hece ögesinin diğeriyle değiştirilmesi olan pelteklik, bir hece üzerinde takılıp kalma hali olan tutukluk, söz söylerken birden bire duraklayarak çoğunlukla buna katılan yüz buruşturması ve gerilme hareketiyle hecelerin tekrarlanması olan kekemeliktir.

9.Söz Noktalaması

Yazılı anlatımda olduğu gibi sözlü anlatımda da duraklamalar da ve soluk alır verirken bir takım noktalamalar yapılması gerekir. Bu noktalamalar yanlış yapıldığı takdirde bir takım anlam kaymalarına neden olabilir.

¹⁶⁰ Nüzhet Şenbay , Alıştırma Diksiyon Sanatı, s. 27

C.DİKSİYON (TELAFFUZ)

Telaffuz,seslerin ve sözcüklerin söyleniş biçimleridir. Okurken, söylerken, bir topluluk karşısında konuşurken seslerin, kelimelerin, vurguların, anlam ve heyecan duraklarının, cümlelerin hakkını söyleme, diksiyon'dur.¹⁶¹

Diksiyon kendine ait kapsam ve alıştırmalarıyla başlı başına üzerinde ayrıntılı bir şekilde çalışılması gereken bir konu olmakla beraber biz burada belli başlıklarda temel öğelerine işaret etmekle yetineceğiz.

Telaffuz öğretiminde izlenecek aşamalar:

1-Dinleme:Öğrenciler, telaffuz edecekleri ses birimlerini dinleyerek duymalıdır. Dinlenecek ses birimleri öğretmenden ya da teypten dinlenilebilir.

2-Ayırt etme:Benzer ya da farklı sesleri ayırt etme işlemidir.

3-Sesi tanıma:sesi tanır.

4-sesi telaffuz etme:Öğrenci bu aşamada sesi telaffuz eder ve istenilen doğru sesi telaffuz etme davranışını gösterir.

5-Düzeltilme:Eğer ses doğru telaffuz edilmezse öğretmen dilin durumunu göstererek, ya da gerektiğinde tahtaya şekiller çizerek doğru sesin nasıl çıkarılacağını açıklar. Sözcükler üzerindeki vurgular, ses tonları ve ritimler üzerinde ayrıca durulur.

Telaffuz öğretiminde vurgu ve tonlama çok önemlidir. Vurgu sözcüklerde ve cümlelerde olmak üzere ikiye ayrılır.

1-Sözcüklerde vurgular:Bir sözcük kuvvetli bir vurgu içerebilir. Hece daha uzun, daha yüksek bir sesle ve daha çok nefes harcayarak söylenir. Bir sözcükteki hecelerden birinin diğerlerinden "daha baskılı" söylenmesine "sözcük vurgusu" denir.¹⁶²

2-Cümlede vurgular:Bir cümlede hem vurgulanan hem de vurgulanmayan sözcükler vardır.

Cümlede, özelliği nedeniyle vurgulanmak istenen sözcüklerin ya da söz öbeklerinin diğerlerinden daha baskılı söylenmesine "cümle vurgusu" denir.¹⁶³

¹⁶¹ Halil Seyidoğlu , Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı , s. 25

¹⁶² S.Sarıca-M. Gündüz, Güzel Konuşma Yazma, Fil yay. İst. 1995 s.239

¹⁶³ S.Sarıca-M. Gündüz, Güzel Konuşma Yazma, s.239

Birinci ve ikinci derecedeki fikirlerinizi ayırmak, seçmek hususunda yetenek kazanmaya çalışmalı. O zaman kelimeler, haklarını vere vere telaffuz etme imkanını bulacaksınız¹⁶⁴. Kelime ve cümle vurgularında yanlışlık yapmak anlam kaymasına neden olur.

Anlaşılma noktasında yapılan yanlışlar, telaffuz alışkanlıkları örnek metinleri okuma yoluyla düzeltilebilir.

Söyleyişte en küçük bir yanlışla rastlanmamalıdır.

Ton değişikliği, duygu ve düşüncelerin bütün nüanslarını en iyi şekilde yansıtmalıdır.

Alfabenin harfleri üzerinde heceleme alıştırmaları yapması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Hecemele araştırmaları yapılması gerekir. Hecemele alıştırmaları için ağız mümkün olduğunca açıp kapamak, sessiz harfleri en açık şekliyle söylemeye çalışmalı, içinde söylenmesi güç olan sessizlerin yan yana getirildiği kısa cümleler yapmak ve doğru söylemeye çalışmak gerekir.

Söyleyiş yanlışlarının bazıları, dili yanlış hareket ettirmekten ileri gelir. Bu takdirde hece geçişlerinde ya da yanlış söylenen harflerde alışıldığı gibi yapmamak için çok dikkatli olmak gerekir.

Vaazın iyi anlaşılması için her şeyden önce harflerin iyi anlaşılması gerekir. Sonra kelimeler sonra da manayı tamamlayan duraklar yerinde yapılmalıdır. Çok hızlı konuşmak da anlamayı zorlaştırır.

1-Söyleyişle ilgili konuşma yanlışları:

a-Sözcükleri ,sesleri uzatmak

b-Sözcükleri yinelemek

c-Kaba, argo sözler kullanmak

d-Sözü gevelemek.¹⁶⁵

d.KULLANILAN DİL

Bilgiyi yerinde kullanabilmek, cemaatin seviyesine inebilmek veya çıkabilmek , sade dille, sıkmadan, kısa ve özlü bir biçimde, hitabet kurallarına dikkat ederek konuşmak bir hüner, bir sanattır. Bu hüneri, bu sanatı edinebilmek hem teorik metod bilgisini hem uygulama ile tecrübe edinmeyi gerektirir.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Nejat Muallimoğlu , Bütün Yönleriyle Hitabet, s.311

¹⁶⁵ S.Sarıca-M. Gündüz, Güzel Konuşma Yazma, s.232

¹⁶⁶ Beyza Bilgin, Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, İlahiyat Fak. Yay. Ankara, 1990 s. 113

Konuşma imalı ve kinayeli olmamalıdır. İmada bulunduğumuzda kinayeli konuştuğumuzda örtük etkileşimde bulunuyoruz demektir. Bu tür iletişimlerle karşılaşan kişilerin, asıl mesajı fark etmemeleri veya yanlış anlamaları sonucu iletişim çatışması ortaya çıkabilir.¹⁶⁶

Söyleniş üzerinde dururken İstanbul Türkçesini esas almak mecburiyetindeyiz. Bu, çok konuşma veya her kelimenin hecelerini açık bir şekilde söylemek demektir. Hecelerin muntazam söylenişindeki başarısızlığın , belli başlı sebebi tembelliktir. Tembel dudaklar , tembel çene ve tembel bir dil bu başarısızlığa sebebiyet verir. Mırıldanarak, vuzuhsuz şekilde söylenen kelimeler, konuşmanın , zihni bir derbederlik halinde olduğunu gösterir. Konuşurken ağzınızı kafi derecede açınız. Dinleyicilerin hepsinin, teker teker sizi derhal anlayabilmeleri gereklidir.

Kullanılan dil, sade ve kolay anlaşılır olmalı. Halkın bildiği ve kullandığı kelimeler seçilmeli. Yeni veya ilmi bir kelime ya da kavram kullanılacaksa iyice tanımlamalı ve izah edilmelidir. Yöresel dil kullanılmamalı, mantık kurallarına uygun olmalı, bölümleri ile verdiği bilgiler arasında denge ve tutarlılık olmalıdır.

e.Mesaj

Hedef kitlede istenilen etkinin meydana getirilmesi ya da varolan tepkilerin istenildiği gibi yönlendirilmesi, sanıldığından öte, çok karmaşık süreçlerin, doğru çözümlenmesine ve motivasyon tekniklerinin bilinçli bir şekilde uygulanmasına bağlıdır¹⁶⁷

Herhangi bir mesaj karşısında kişinin durumu aşağıdakilerden birine uyar. Konuşmacı dinleyicinin hangi aşamalardan geçerek kendisinde etkilenebileceğini bilmesi gerekir. Bu aşamaları şöyle sıralayabiliriz. a-Kişi, kendisine gönderilen mesajı, mesajın gönderiliş şeklini, ya da mesajı göndereni,kendisine uygun bulmayabilir. b-Kişi, kendisine gönderilen mesajı,mesajın gönderiliş şeklini ve mesajı kendisine uygun bulabilir.

c-Kişi, mesajı dinlemeyebilir.

d-Mesajı dinleyebilir.

e-Mesajı yanlış anlayabilir.

¹⁶⁶ Üstün Dökmen , İletişim Çatışmaları ve Empati, s.65

¹⁶⁷ Metin İnceoğlu, Tutum Algı İletişim, s.6

f-Mesajı doğru anlayabilir.

g-Mesaja karşı olabilir.

h-Mesaja katılabilir.

"

i-Bu mesaja ilişkin verdiği geri bildirim karşısındaki kişiye uygun olmayabilir.

i-Bu mesaja ilişkin verdiği geri bildirim, karşısındaki kişiye uygun olabilir.¹⁶⁸

Bireye , her hangi bir konuda somut gerçeklere dayalı bilgiler aktarılsa dahi, her zaman tutum değişikliği gerçekleşmez. Yeni bilgiler, insanların belli konulardaki tutumlarını pekiştirmeye yarayabilir ve bunları sözlü olarak ifade etmelerini sağlayabilir. Duygulara seslenen mesajların, bilgi verici mesajlardan daha etkili olup olmadığı da henüz kesin saptanmış bir konu değildir. Bundan başka mesajda hiciv unsurunun bulunmasının, mesajın ikna gücünü artırmadığı görülmüştür.¹⁶⁹ Dini hitabette de hem duygu ve hem de bilgi ihmal edilmemeli , her ikisi de dikkate alınmalıdır.Bazı araştırmalar göstermiştir ki, iletişimin ikna edici etkisi hemen değil, aradan bir süre geçtikten sonra ortaya çıkmıştır. Buna "gecikmeli-etki" diyoruz. insanların 5-10 yıl önceki sözü, yaşadıkları bir tecrübeyle anladıklarını itiraf ettiklerini duymuşuzdur. Özellikle gençlerin, öğretmenlerinin, anne ve babalarının kendilerine söylenen bir çok sözün doğruluğunu yıllar sonra fark etmeleri "gecikmeli-etki" türüne bir örnektir.¹⁷⁰

2.KONUŞMA VE İLETİŞİM

İletişim bir çok yazara göre duygu ve düşünce, kısaca mesaj alış verişi olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca iletişim bilimcileri, davranış değişikliği oluşturmak amacıyla bilgi, fikir, duygu, tutum ve becerilerin paylaşılması olarak tanımlarlar.

Konuşma eğitimi iletişimin verilerinden yararlanmalıdır. Zaten bizatihi konuşma iletişimin kendisidir.

Güdüleyici iletişimde alıcı birbirini izleyen beş aşamalı bir süreçten geçer.

1-Dikkat

2-Anlama

3-Benimseme

4-Saklama

¹⁶⁸ Üstün Dökmen , İletişim Çatışmaları ve Empati, s.65

¹⁶⁹ Metin İnceoğlu, Tutum Algı İletişim, s.123

¹⁷⁰ Metin İnceoğlu, Tutum Algı İletişim, s.130

5-Eylem (Davranış)

Bu beş bağımlı değişken her iletişim sürecinde aynı oranda etkin olmaz. Bir mesaj ilk iki aşamada etkili, ancak diğer aşamalarda etkisiz olabilir. Örneğin, bir TV reklamındaki güdüleyici bir mesaj, programı izleyenlerden bir çoğunun dikkatini çekmeyecektir. Dikkat edenlerden bazıları mesajı; kültürel yetersizlik, algılama eşiklerinin düşüklüğü, duyum enerjilerinin azlığı nedeniyle anlayamayacaktır. Mesajın anlayanların bir kısmı kabul etmeyecektir, ya da reklam içeriğini reddedecektir. İkna edilmiş olanların büyük bir kısmı ise , bir süre sonra mesajın içeriğini hatırlamayacaktır.

Hatırlayanlar olsa bile mesajda önerilen yönde eyleme geçmeyebilirler. Araştırma bulgularına göre ilginin azalması, mesaja dikkati önlerken zeka düzeyinin düşük olması anlama düzeyini düşürmektedir. Diğer yandan zeka düzeyi yüksekliği ya da olayla ilgili geniş bilgiye sahip olmak mesajın kabulünü zorlaştırmaktadır."¹⁷¹

Konuyu dini mesaj açısından değerlendirirsek aynı aşamalardan söz etmemiz mümkündür. Yani dini mesajı alacak kişinin öncelikle konuya dikkatini vermesi, dikkatini veremiyorsa iletişimin burada sona ereceğini, ikinci aşamada ise, konunun anlaşılması gerektiğini, anlaşılmadığı takdirde, yine iletişimin kopacağını, üçüncü aşamada benimseme, dördüncü aşamada saklama ve kabullenme, son aşamada ise iletişimin davranış ile sonuçlanacağını söyleyebiliriz.

KONUŞMA KORKUSU

Konuşma yapmak mı? Ben mi? Öleyim daha iyi. Çok ciddiym.

Birçok kişiyi en çok korkutan şey, bir grup insanın karşısına çıkıp konuşma yapmaktır. En iyi konuşmacılardan bazılarının bile , dinleyicilerin önüne çıktığında soğuk soğuk terlediği bilinir.¹⁷²

Korku kelimesi, içinde bir tehlikeyi barındırır. Fakat konuşmada gözle görünür bir tehlike olmadığı için hiç kimse konuşmaktan korktuğunu söyleyemez. Heyecanlandığını, sıkıldığını, utandığını vb. şeyler söyler. Gerçekten "cesaret ve kendine güven " kelimeleri de hemen her konuşma eğitimi veren kitapta çok sık

¹⁷¹ Metin İnceoğlu, Tutum Algı İletişim, s.130

¹⁷² Donald H. Weiss , (Çev: Doğan Şahiner ,, Konuşma ve Sunuş Teknikleri, , s.7

kullanılan sözcüklerdir. Öyle ya korkaklığın zıddı cesarettir. Tabi bu durumda en iyi konuşan da kahraman oluyor. Sanki bir savaş...

Acaba bu korkunun sebebi nedir? Gerçekten bu soru çok zor ve değişken hatta bazen belirsizdir. Her konuşma korkusu olan kişiye uygun ve tek bir cevabı yoktur.

Sınıf tartışmalarımın birinde konuşma korkusunun cehaletten ileri geldiğini söyleyen bir öğrencime bir başka öğrencim şöyle cevap vermişti:

"İyi de ben ismimi söylerken de aynı korkuyu duyuyorum. İsmimin de cahili değilim ya."

Konuşma korkusunun tek bir nedeni olmamakla birlikte aşağıdaki nedenlerden birisinden kaynaklanıyor olabilir.

4.KONUŞMA KORKUSUNUN NEDENLERİ VE YENME YOLLARI

1.Öğrenciler Konuşma Korkusu ile İlgili Görüşleri:

Toplum önünde konuşma güçlüğü çekiyorum diyen öğrencilerin oranı %36 iken konuşma güçlüğü çekmeyen öğrencilerin oranı % 64 olarak belirtilmiştir.

CEVAPLAR	f	%
Evet	119	%36
Hayır	213	%64
Cevapsız	2	%0
TOPLAM	334	%100

Tablo-35 Toplum önünde konuşma güçlüğü çekiyor musunuz?

Toplum önünde konuşma güçlüğü çeken öğrenciler, genellikle uygulama eksikliği, heyecan, bilgi eksikliği, çekingenlik, yetiştirme tarzı ayıplanma ve yanlış yapma korkusu, kitap okuma alışkanlığının olmayışı, bazı konuşma bozuklukları gibi nedenleri aşağıda şöyle ifade etmişlerdir:

Bilgi dağarcığımanın yetersizliğinden/Heyecan/İlk defa böyle bir ortama çıktığımdan zorlanıyorum/Yanlış yapıp da toplumca alay edileceğimden/Utaniyorum ve çekiniyorum/Bildiklerimi hatta düşündüklerimi bile unutuyorum bu nedenle doğru cümleler kuramıyorum/Çünkü insanların bana bakmasından çekiniyorum/Çünkü utanma duygusu aşırı derecede var/Aşırı heyecan/Öğrenciler çok olduğundan sıra zor geliyor hitabette alışkın olmadığımızdan/Birikimim yok / Bilgi yetersizliği yani daraldığımda konuyu açamıyorum/Yeterince kitap okumadığımdan/ kendimi yetiştiremediğimden/ Tecrübesizlikten/Toplum önünde konuşmayı sevmiyorum/Alışmadığım bir yabancı karşısında çok sıkılıyorum/ Hazır olmadığımdan/ Konuşacak boş vakit yok/ Kişilik olarak kapalı birisiyim/ Kelime hazinem yok/ Hiç denemesini yapmadığımdan çekiniyorum / Toplum önüne çıktığımız zaman nasıl davranacağımı nasıl konuşacağımı ve karşımdakileri nasıl etkileyebileceğimi bilmiyorum/ Tabandan iyi eğitim almadığımız için/ Sebebini bilmiyorum/ Çünkü o kadar kişi arasında konuşmaktan çekiniyorum/ Küçüklüğümde beri konuşmayı sevmem/Utangaçlık ve yanlış yapacağım korkusu/ Çekingen biri olduğumdan, ama bir süre sonra konuşabilirim/ Dilimin sürçmesinden/ Biraz kekelemem olduğundan / Tam bilmediğimizden/Heyecan olduğundan sözlerimi birbirine karıştırıyorum / Araştırma yapmadığım çalışma yapmadığım konularda güçlük çekiyorum / Toplum önünde kendimde bir eksiklik hissediyorum/Çünkü eskiden kalan bir kekelik durumu var/ Çünkü ben cemaat önünde yanlış yaparsam cemaat tarafından Aaaa bir de imam hatipli olacak 6 sene ders görüyorlar birey bilmiyorlar yazık be... demelerinden korkuyorum/ Az çok çekiniyoruz/ Sanki yapacağım bir yanlışta insanların bana kızması ve hakaret etmesi/ Çünkü hızlı konuşuyorum kimse anlamıyor/ Kültür seviyemin düşük olması ve yaşımın küçük olduğu yerde dinlenmediğimden/ Yaratılıştan böyle bir yeteneğe sahip değilim / Bu zamana kadar hiç söz hakkı verilmeyen kişi (derslerde)nasıl olur da toplum önünde konuşur?/Yeterince yetiştirilmediğimizden/ Hitap şekli mi beğenecekler mi diye kendi kendime soruyorum / Beni eleştirmelerin den korkuyorum / Yeterince konuşturamıyorlar hemen susturuyorlar / Fiziksel sebeplerden dolayı/ Biraz da kitap okumak gerekiyor kitap da okumuyoruz/ Kalabalık ortamlara karşı korkum var.

2.Konuşma Korkusunun Nedenleri:

Konuşma korkusunun nedenleri olarak şunlar söylenebilir:

1-Kendine güvensizlik

2-Tecrübesizlik

3-Bilgi eksikliği

4-Başkaları tarafından değerlendirilme olabilir. Korku, genellikle heyecan şeklinde kendisini gösterir.

I-Kendine güvensizlik:

Bir dinleyici kitlesi karşısında, sinirlilikten ileri gelen bir gerginlik hissediyorsanız, cesaretiniz kırılmamalıdır. Bu şekildeki asabi gerginlik, yeni ve değişik durumla karşı karşıya kalan herkesin başına gelebilir.

Mesleğinde oldukça başarılı olan bir kimse bir kaç kişi önünde konuştuğu zaman, niçin kekeler? Niçin rahatsız edici bir şekilde konuşur?

Kürsü heyecanını ya da korkusunu yenmedikçe, etkili bir konuşma yapmanıza imkan yoktur. Bu heyecanı yenmek için de oluş nedenlerini bilmeniz çok yararlıdır ve sebebini öğrendiğiniz zaman, kendinizi daha rahat hissedersiniz.

Platform heyecanını iki sebebi vardır:

-Dinleyicilerden,

-Kendi kusurlarınızdan, ileri gelmiş korkularınızdır.

Korku güvensizliğin sonucudur.

Peki güvensizliği doğuran nedir? O ne yapabileceğinizi bilmemenin ve tecrübesizliğin bir sonucudur.

Kesin olan tek nokta var: yüzmeyi öğrenmenin yolu suya dalmaktır

İnsanların çoğu, eşyaya ve olaylara göre değil de, olaylar hakkındaki kendi tasavvurlarına göre hüküm yürütür."¹⁷³ Bundan dolayı öğrencinin kendisi ve konuşma eylemi hakkındaki tasavvuru önemlidir.

¹⁷³ Mehmet Deniz , Etkili ve Güzel Konuşma Sanatı, S.15

2-Bilgi eksikliği:

Başarısızlığa karşı en iyi teminat, kendi kendinizi iyi hazırlamanızdır. Materyalinizi, açık ve kısımlarının birbirleriyle ilgileri belli olacak şekilde düzenleyiniz. Her esas ve yardımcı fikir, zihninizde iyice oturmalıdır. Fikir bağlantılarını belirten kelime ve ifadeleri, çekinmeden kullanınız;(bundan başka),(bununla beraber),,(bunun için), (diğer taraftan) gibi ifadeler, fikirlerin, düzenli bir sıra takip etmesini sağlar. Konuşmanın provasını yüksek sesle ve ayakta durarak yapmalısınız. Bu sayede kendine olan emniyet ve güveni artar.

Hitabet kürsüsüne karşı duyulan heyecan, ekseriya, adale gerginliğine sebebiyet verdiği için, kendinizi sakin olmaya zorlamalısınız ve ilk dakikalar içinde, tamamen hareketsiz ve sakin kalınız.

Konuşmaya başlamadan evvel, basit de olsa yapacağınız bir bedeni faaliyet, size bazı yararlar sağlayacaktır.

Konuşma sırasında yapılan iyi ayarlanmış vücut hareketleri, konuşmacının sükunetini muhafaza etmesine, herhangi diğer bir fiziki faktörden daha etkili rol oynar. Konuşmak için ivedilik göstermeyin. Vücutça hazır olmadıkça, zihin sakinliğine kavuşamayacağınızı ve sesinizi yerinde kullanamayacağınızı hatırlayın. Vücutça hazır olmak , kafaca hazır olmayı sağlar. Kürsüye canlı adımlarla yürüyün. Kendinizi sürüklemeyin.

Konuşmanız sırasında şaşırır ve ne söyleyeceğinizi unutursanız, şu şekilde hareket edin;

-Hatırlamağa çalışın, fakat uzun müddet kendinizi zorlamayın, yoksa paniğe yakalanacaksınız.

-Dört beş saniye sonra, söylediklerinizi özetleyin. Böylece korkuyu atabilir ve söylemek isteyebileceğiniz fikri veya hiç olmazsa devam edebileceğiniz diğer bir fikri, yakalayabilirsiniz¹⁷⁴

Konuşmanıza çok erken hazırlanmaya başlayın ve tamamıyla hazırlanın. İyi hazırlanmış bir hatip ,kürsüye,beraberinde dört yardım malzemesini de getirir:

(a) karşılaşılaacağı "zor"durumların hakkından gelmeye hazırdır;

¹⁷⁴ Kantemir, Yazılı ve Sözlü Anlatım, s.55

(b) İyi Hazırlanmış için son dakikada ortaya çıkabilecek bir değişikliği kendi lehine çevirebilir;

(c) nutkuna iyi başladığı takdirde unutacağı parçaların az olacağını bilir; ve

(d) kendine olan güveni artar.¹⁷⁵

3-Dikkat:

Konuşmacı, bütün dikkatini, sadece kendi üzerine çevirmemeli Bazı hatipler, daima kendileri ile meşgul oldukları için, bir türlü zihni rahatlığa kavuşamazlar. Devamlı olarak, kendi kendilerine, "acaba yanlış yapacak mıyım", "konuşmam başarısız mı olacak?", yoksa gülecekler mi?" gibi, sorular sorup dururlar.

Bunu önlemek için seçeceğiniz konunun, sizlere, kendinizi unutturacak ve dikkatinizi kendinizin dışına çekecek bir konu olmasına dikkat ediniz. Kendi kendinize, size, şu sözleri söyletecek bir konu seçiniz; "mühim olan ben değilim, hatta karşımdaki dinleyiciler de o kadar mühim değil. Önemli olan asıl husus, savunacağım bir dava, bir fikirdir. O halde, beni ilgilendiren tek husus, bu hayati davayı ve bu fikri, karşımdaki şu insanlara anlatmamadır."¹⁷⁶

Kişinin anlattıklarından kendisinin de etkilenmesi kadar normal bir şey yoktur. Hatta dini hitabette başarı biraz da buna bağlıdır. Fakat bu yapmacık ve zorlamayla olmamalıdır.

En başarılı konuşma doğal içten ve rol yapılmadan gerçekleştirilen konuşmadır.

Konuşurken kendi kendinizi tahlil etmeyin, kendinizi düşünmeyin. Ne konuştuğunu bilen bir kimsenin, içtenliğiyle düşünün. Bunu yaparsanız, vazifenin çok daha kolaylaştığını göreceksiniz. O zaman, kendi kendinizi düşünmeyi unutacak ve ancak sunuşunuzu düşüneceksiniz. Konunun içine gömülmeniz, sizi kendi kendinizi tahlilden kurtaracak ve nutkunuzun başarısını artıracaktır.

Kısaca, konuşurken kendi kendinizi tahlil etmeyin. Kendinizi düşünmeyiniz. Ne konuştuğunu bilen insanın samimi inancı ile düşünün.

¹⁷⁵Nejat Muallimoğlu, Bütün Yönleriyle Hitabet, s.28

¹⁷⁶Kantemir, Yazılı ve Sözlü Anlatım, s.56

4-Tecrübe-Alışkanlık:

Soğuk kanlılık ancak gerçek tecrübeyle elde edilir. İnsan sürekli kendine hakim olmaya çalışarak ve alışkanlık kazanarak sınırlarını tamamen kendi denetimi altına alabilir. Bu büyük ölçüde alışkanlık sorunudur; yani sürekli çaba göstermek ve irade kudretini sürekli olarak dayatmak anlamında bir alışkanlık. Eğer insanın içinde gerekli olan öz varsa, onu çalıştırdıkça insanın kendisi de giderek güçlenecektir¹⁷⁷

Akıllı bir hatip, konuşmada tecrübe kazandıkça, böyle bir konunun zaman geçtikçe azalacağını bilir. Konuşmak için eline geçen her fırsattan yararlanmak suretiyle, alışık olmadığı durumu, alışık olduğu bir durum haline getirmesini bilir. Böylece, tecrübe kazandıkça, asabiyet hali de, her defasında biraz daha azalır. Buna rağmen gerginlik hissettiğiniz zamanlar olur.¹⁷⁸

4-Dinleyicilerin değerlendirmeleri:

Dinleyicilerin bizim dost ve arkadaşlarımız olduğu unutulmamalı her zaman konuşmacıya sempati ve iyi niyet besledikleri yardım etmek istedikleri düşünülmelidir bu anlamda dinleyiciler bizim düşmanımız değildir. Umumi yerlerdeki konuşmalar günlük normal muhaverelerden farklı değildir.¹⁷⁹

Dinleyicilerin büyük bir çoğunluğu normal zekalı insanlardır. Aralarından çok azı, konuyu, hatip kadar iyi bilir. Dinleyiciler hatibe, genellikle sempati ile bakarlar, ve dinleyiciler arkadaşlarınızdır. Tecrübesini artıran hatip, bu arkadaşlığı, çok daha iyi anlayacaktır. Bunu anlayan hatip de, dinleyici korkusunun, hiç olmazsa azaldığını hissedecektir. Dinleyicilerinizden korkmayınız; onlar, sizin dostlarınızdır, size sempati beslerler ve size yardım etmek isterler.

5.KONUŞMA VE HEYECAN

Tablo -36'da görüldüğü gibi öğrenciler hitabet ve konuşma konusunda kendilerinin yetersizliğine sebep olan etkenlerin başında heyecan geldiğini(%24) belirtmişlerdir. Genel kültür yetersizliği, utangaçlık, yetiştirme tarzından kaynaklanan sebepler de diğer etkili sebepler olarak ikinci sırada yer alıyor.

¹⁷⁷ Dale Carnegie , Söz Söyleme ve İş Başarma Sanatı , , s.27

¹⁷⁸ Kantemir, Yazılı ve Sözlü Anlatım, s.56

¹⁷⁹ Nejat Muallimoğlu , Bütün Yönleriyle Hitabet, s.28

CEVAPLAR	f	%
Yaratılıştan böyle bir yeteneğimin olmayışı	23	%5
İnsanların değerlendirmelerinden korkarım	40	%8
Yetişme tarzımdan	50	%11
Hitabeti yaşıma uygun bulmuyorum	6	%1
Genel kültürüm yetersiz	67	%14
Köylü çocuğu olduğum için	13	%3
Çok heyecanlanıyorum	113	%24
Utangaç olduğumdan	61	%13
Konuşmaktan hoşlanmıyorum	21	%4
Yanlış eğitimden	25	%5
Başka	12	%3
Cevapsız	43	%9
TOPLAM GÖRÜŞ	474	%100

Tablo-36 Hitabet ve konuşma konusunda kendinizi yetersiz görüyorsanız bunun sebebi sizce ne olabilir?

"Başka" seçeneğine yazılan ifadelerden bazıları ise şöyle:

Kelime telaffuzum ve cümle kurmam iyi değil/ Kendimi gayet yeterli buluyorum/ Sözle sosyal faaliyetlerde fazla yer almamaktan/Kendime güvenemiyorum/ Zeka yönünden kendimi yetersiz buluyorum/Bilgisi olan her insan konuşmak için söz alır/ Uygulama olmadığından.

Öğrencilerin çoğunda toplum önünde konuşurken gözlenen ve kendi ifadeleriyle konuşmalarını engelleyen heyecan nedir?

İnsan sevindiği, korktuğu , ya da kızdığı zaman vücutta hemen göze çarpabilecek bazı değişiklikler baş gösterir Benzin sararması, kızarma, dudak ve ağız kuruması, kalp çarpıntısı, nefesin sıklaşması, el, vücut titremeleri gibi değişimler ortaya çıkar. Bu arada heyecanın çeşidine göre bazı salgı bezleri etkenliklerini artırarak kana fazlaca bazı hormonlarından katarlar. Örneğin korku halinde böbrek üstü salgı bezi kana karıştığı adrenalin miktarını artırır. Bunun sonucu olarak iç organlara giden damarlar genişler ve deri altındakiler daralır. Kara ciğer kana fazlaca kan şekeri salgılar. Kandaki adrenalin miktarı artar. Tansiyon yükselir, kalp hızla atmaya, nefes sıklaşmaya başlar. Bunun yanında tükürük bezleri salgılarını azaltır, ağız ve dudaklar kurur. Diğer birçok kas grupları gibi mide de normal ritmik hareketleri yerine büzüşüp kalır.

Gerek öfke ve gerekse korku hallerinde vücutta baş gösteren bu önemli değişimlerin kendine göre bir sebebi vardır. Bu gibi heyecanlar genel olarak, ya tehlike ya da engellenme hallerinde ayaklanır. Bu tehlikeler de uzaklaşmak, ya da engel ve tehlikeyi yenebilmek için canlı olağanüstü çaba ve enerji harcamak zorundadır. İşte heyecanların getirdiği bu fizyolojik değişiklikler bizi olağanüstü enerji harcamaya hazırlar.¹⁸⁰

Sosyal psikoloji, kişilerin fikirlerini, heyecanlarını tutum ve alışkanlıklarını konu edinmiştir.¹⁸¹

Önemli olan heyecanlanmamak değil heyecanını kontrol altında tutmasını bilmektir.

¹⁸⁰ M. Enç , Ruh Sağlığı Bilgisi, s.137

¹⁸¹ B.Bilgin İslam ve Çocuk, s.26

6.KEKELEME VE DİĞER KOORDİNASYON BOZUKLUKLARI

Uzun zaman devam eden heyecan gerginliklerinin esef edilecek tesirlerinden biri de, kekelemektir. Bu arızaya sahip olan talihsiz çocuklardan ancak bir kaçının dertlerinin temelinde , hakiki bir anatomik arıza veya işleme bozukluğu vardır. Fakat ekseri kekelemelerin fiziki bir arızası yoktur. Bunlarda asıl sebep, heyecan gerginliğidir. Bunun böyle olduğunu, kekemelerin yalnız bazı muayyen hallerde kekeledikleri gerçeğinden daha iyi hiçbir şey gösteremez. Sakin ve rahat olduğu zaman çocuk normal konuşur. Fakat mahcup olduğu veya heyecanlandığı zaman kekelemeye başlar. Okul, bir kekeme için bir yığın utanma vesileleriyle doludur. Öyleyse, çocuğun tahsili uzadıkça kekeme daha beter olacaktır. Ekseri kekemelik halleri, okul ve ergenliğin baskısı kalktıktan sonra ilk yetişkinlik yıllarında geniş ölçüde sona erecektir. Mamafih, esef edilecek bir utangaçlık ve ketumiyet tortusu bırakacaktır.

Öğretmen yapmasa bile , diğer çocuklar, konuşma arızası olan bir çocukla hemen daima eğlenir ve istihza ederler. Bu sebeptendir ki kekemenin, utangaçlık yahut asabılık gibi ikinci derecede muhtelif heyecansal tavırlar geliştirmesi beklenebilir. Öğretmen, daima, bir konuşma arızası göstermeye başlayan veya zaten göstermiş bulunan çocuklar bulmakta tetik olmalıdır. Ancak nadir durumlarda , konuşma mekanizmasında bir arıza vardır. Umumiyetle sıkıntı, tamamen heyecansaldır.

Bir mütehasssın dediği gibi "Kekeme daima şarkı söyleyebilir söylebilir ve kendi kendine konuşabilir." Bazı durumlarda ise kekeme olması, fizyolojik bir arıza sının olmadığını gösterir Kekemelik yerine veya ona ilaveten, tik gibi, hareket veya vücut gariplikleri gibi, yahut da dolaşıklık gibi diğer koordinasyon bozuklukları da olabilir. Bu hallerde de gene bedeni bir sebep olabilir. Meselâ tik veya dolaşıklık, bir alışkanlık neticesi olabilir. Fakat çoğu kere asıl sebep heyecansaldır.¹⁸²

7.DİĞER BAZI SUNUŞ KURALLARI

- *Dinleyiciyi takip edin.
- *Kısa cümlelerle konuşun.
- *Mırıldanmayın.
- *Bilinen kelimeler kullanın.

¹⁸² M. Enç , Ruh Sağlığı Bilgisi, s.137

- *Karşınızdakilere değer verdiğinizi hissettirin.
- *Dinleyici sayısına göre sesinizi ayarlayın.
- *Resmi bir üslup kullanmayın.
- *Kullanacağınızdan daha çok malzeme toplayın.
- *Konunuzu bir haftadan önce seçin değişik değişik zamanlarda onun üzerine düşünün, fikir yürütün.
- *Eğer mümkünse konuşmanızı teybe alın kendi kendinize dinleyin
- *Prova yapın.
- *Bir konuşmada, kullanılan kelimelerden daha çok önem taşıyan bir şey vardır. O da kelimelerin söylenişindeki tattır.

- *Enerjinizi durgunlaştıracak hiçbir şey yapmayın. Çekici, canlı , istekli olun.
- *İlgi ilgiyi artırır, dinleyicilerle ilgilenin.
- *Dinleyiciler dağınıksa bir araya toplayın.
- *Havanın temiz kalmasına özen gösterin.
- *Hikaye ve benzetmelere yer verin.
- *Bazı konuşmacılar konuşmalarını bir türlü kesemezler ve konuşmalarının sonuna varamazlar. Bazıları ise aniden bitirirler bunlar acemi davranışlarıdır. Cemaat vaazın bitiyor olduğunu farketmelidirler. Bunun için bitişin planlanması gerekir. Bitmez bir konuşma susmayı aratır. İnsana yakışan susma ile konuşmayı ustaca bağdaştırmaktır. Ancak, konuşmasını bilen susmanın saltanatını sürdürebilir.¹⁸³

*Bitiş, gerçekten bir konuşmadaki en stratejik noktadır; insanın son olarak ne söylediği, sözlerini bitirdiğinde kulakta yankılanan son kelimeler en çok hatırlanan kelimelerdir.

- *Yorgunken söz söylemeyin.
- *Sohbetlerde içten resmiyetten uzak bir tavır takınmalı samimi bir atmosfer oluşturulmalıdır.
- *Güler yüzlü olun, dinleyicilerinizin karşısına onlarla karşılaşmaktan memnun bir tavırla çıkın.
- *Hafızayı güçlendirme ve hatırlama konuşma malzemesi açısından son derece önemlidir. Hafızaya alma ve hatırlama için üç önemli öge vardır

¹⁸³ Nermi Uygur, Dilin Gücü, Birim yay. İst. 1984 s.128

1-Etkilenme

2-Tekrarlanma

3-Bağ kurma

*Konuşma yapacağınız metni ezberlemeyin.

*Kelime aramayın olay ve düşünce arayın.

*Konuya ve amaca bağlı kalın.

*Konuşmayı sonunda özetlemelidir.

*Mümkün olduğunca çok kişiyle göz kontağı kurmalıdır.

*Konuşmanızı baştan sona yazmayın .Aksi halde, konuşma yapmak yerine kağıttan okumak gibi bir kolaycılığa kapılabilirsiniz.

*Tam hazırlıklı olmasanız bile bunu özür mahiyetinde cemaate söylemeyiniz.

*Cemaate karşı dostça bir tavır alınız.

*Konunuzun giriş cümleleri dolaysız olmalıdır.

*Zor işitilmeyen ve bağırmadan, normal, işitilir bir sesle konuşmalıdır.

*Konuşma canlı olmalı, fakat ne hızlı ne de yavaş olmalıdır.

*Sesin hacmi , tonu, tizi, ve perdesi, dinleyici grubunun büyüklüğüne göre ayarlanmalıdır.

*Yerinde duraklamalarla dinleyicinin ilgisini çekmelidir.

*Demirin tavında dövüldüğü gibi doğru bilginin doğru zamanda ve doğru anlamda verilmesi gerekir.

*Hafıza etkilenme, tekrarlama ve bağ kurmayla gelişir.

*Yapacağınız konuşmayı önceden yüksek sesle okuyun.

*Son kural çalışın¹⁸⁴

8.BAZI KONUŞMA HATALARI

Davranışla ilgili Konuşma Yanlışları:

a-Kendini beğenmek

b-Kendini yetersiz bulmak

c-Bencillik

d-Çok konuşmak , gevezelik

e-Alaycılık

¹⁸⁴ Konuşma Teknikleri üzerine yazılmış araştırmada ismi geçen eserlerden yararlanılmıştır.

f-Yersiz çıkışlar, eleştiriler

g-boşboğazlık

h-Kıricılık

ı-İlgisizlik

i-Yapmacıklık

j-Övünmek

k-Dedikodu yapmak

l-Tehdit eder gibi konuşmak

m-Kişilik yapmak

n-Tartışmak

o-Kesin konuşmak¹⁸⁵

Mehmet S. Aydın Günümüzde irşad hizmetinde görülen bazı yanlışları İ.Din Şurası'nda şu başlıklar altında dile getirmektedir.

1-Dilden kaynaklanan problemler:

a-Alışılmamış ifadelerin kullanılması:"Din delisi" "Hz.Kuran" vs.

b-Arapça kelimelerin yanlış alışkanlıklar sonucu, yerinde kullanılmaması

c-Uygun düşmeyen misallerin verilmesi,

d-Anlaşılması pek de kolay olmayan eski deyim, terkip vs. kullanılması,

e-Arapça metin okuyup tercüme etme merakı,

f-Diksiyon hataları

2-Mantık hataları:

a-Tutarsızlık,

b-Mantıki insicamın yokluğu,

c-Gerekli mukaddimelerinin bulunması mümkün olmayan son derece genel hükümler(sonuçlar).

3-Bilgi hataları:

a-Herhangi bir gerçekliğe tekabül etmeyen olgu ve vak'a hataları

b-Dini meseleleri iyice hazmedilmemiş (mahiyeti konuşan\yazan tarafından tam olarak bilinmeyen) ilmi görüşler, sonuçlar, hipotezler vs. ile açıklamak.

¹⁸⁵ S.Sarıca-M. Gündüz, Güzel Konuşma Yazma, s.231

c-Eski (çok kere klasik) dini eserlerde yer alan (ve bugün bilimin konusuna giren) bazı konuların iyice tetkik edilmeden aynen anlatılması.

d-Yine anlamı tam olarak bilinmeyen bazı ilmi veya kozmolojik tabirlerin kullanılması.

3-Takdim hataları:

a-Konuyu toparlayamama, yahut toparlamama.

b-Gösteri merakı.¹⁸⁶

S.Armağan ise aynı şura'da şu yanlışlıkları ifade etmiştir.

1-İrşad hizmetleri hazırlıksız sunulmaktadır.

2-İrşad hizmetleri kavli-i leyvin ile değil haşin bir eda ile veya bağırarak yapılan bir konuşma şeklindedir.

3-İrşad hizmetlerinde ele alınan ve açıklanan esaslar hem doğru olmalı hem de doğru şekilde anlatılmalıdır.

4-İrşad hizmetlerinde kullanılan Türkçe iyi değildir.

5-Konuşmacı, konuya hakim değil ve zamanı iyi ayarlayamıyor.

6-Konular iyi seçilse bile anlatılırken konuşmacının ihtisas alanı dışındaki sahalara kaydırılmaktadır.

7-Camilerde yardım toplama gayretinden vazgeçilmelidir.

8-İrşad hizmetler maalesef kamu davası açılmasına sebep olmaktadır.

9-İrşad hizmetleri çoğu defa bir kelam israfı halinde yapılmaktadır.¹⁸⁷

9.GÜZEL KONUŞMA NASIL ELDE EDİLİR

1-İstekli olmalı,

Kendini eğitime çabasının neler kazandıracağını hayal etmeli, bu iş için gerekli ilgiyi uyandırmalıdır. Bir işi başarmanın öncelikle onu gerçekten istemekten geçtiği unutulmamalıdır.

2-İyi hazırlanmalı,

3-Başaracağına inanmalı, Kendisi hakkında olumlu düşünceye sahip olmalı,başaracağına inanmalıdır.

¹⁸⁶ I.Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri, M. S. Aydın, "Günümüzde irşad hizmetlerinde görülen bazı yanlışlıklar"s.426

¹⁸⁷ I.Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri, S. Armağan, D.İ.B. İrşad Faaliyetleri ve bazı müşahedeler, s.386

3-Çok çalışmalı, Bazı becerilerin hemen oluşmayacağını sabırla çalışmanın gerektiği bilinmelidir.

4-Fırsatları değerlendirmeli, uygulama yapmalı, konuşma tecrübelerini artırmalı,

5-Kitap okumalı kelime ve kavram hazinesini genişletmeli,

6-Konuşmalarda kullanabileceğiniz dökümanları ve bilgiler biriktirmeli,

7-Yeni ve orjinal buluşlar için konuyu yazmalı,

8-Değişik yönleriyle konuyu düşünmeli,

9-Etkili ve güzel konuşma tekniklerini bilmeli,

10-Sesini kullanmayı öğrenmeli,

11-Bedensel dili kullanmayı öğrenmeli,

12-Kararlı olmalı, başaracağına inanmalı,

13-Diksiyon ve telaffuzuna dikkat etmeli, eksiklerini tamamlamalı,

14-Dinleyici faktörünü hesaba katmalıdır.

10.SUNUŞ ŞEKLİNDE OKUMA

Konuşma ve okuma konusu birbirine oldukça yakın ve bağımlı eylemlerdir. Her iki eylem de dil ile gerçekleştirilir. Ancak birbirinden farklıdır. Okuma, bütün organizmayı ilgilendiren bir öğrenme çabasıdır. Basılı sembolleri çözümlemeye çalışan çocuk, çeşitli faktörlerin etkisi altındadır. Bir çocuğun okumaya hazır olmasında, okumanın mekanizmasını öğrenmesinde ve iyi okuma alışkanlıkları geliştirmesinde sağlık durumunun, zihin yaşının, sosyal gelişiminin, evinde ve çevresinde kazandığı tecrübelerinin vb.nin rolü vardır. Bunlar fizyolojik, psikolojik ve çevresel faktörlerdir.¹⁸⁸

Bizim ele aldığımız okuma çeşidinde, okumaya bir iş gördürme söz konusudur. Çünkü hutbeler daha çok okuma şeklinde gerçekleşmektedir. Bu tür okumada dikkat edilmesi gereken, okumanın "hitap etme" şeklinde yapılması gerektiğidir.

¹⁸⁸ A. Ferhan Oğuzkan, Eğitim Üzerine, İlkü yay. Ank. 1966 s.35

Bilgi edinmeye değil de, başkalarına duyurmak amacıyla yapılan okuma, konuşma sayılır ve konuşmanın kurallarına tâbidir. Burada geçerli olan diksiyon ve gramer kurallarıdır. Sözcük ve cümleler asıl sanat değerini ancak bu aşamada bulur.¹⁸⁹

Okuma, bilişsel davranışlarla psiko-motor becerilerin ortak çalışmasıyla yazılı sembollerden anlam çıkarma etkinliğidir. Okuma işi gözlerin ve ses organlarının çeşitli hareketleri ve zihnin yazılı sembolleri anlamasıyla oluşur. Okumanın belirli özellikleri bulunmaktadır. Eğer kişi bir metni okuduğunda anlam çıkaramıyorsa bu okuma değildir. Ancak belirli sözcükler telaffuz edilmiş olur. Yani yazılı bir metni hiç bir anlam çıkarmadan sadece sözcükleri doğru telaffuz edebilmek amacıyla okuyabilmek gerçek anlamda okuma değildir.¹⁹⁰

Okuyarak konuşma yaparken dikkat edilmesi gereken hususlar:

- 1-Başı okunan kağıttan mümkün olduğunca kaldırıp dinleyicileri takip etmelidir.
- 2-Metni monoton bir şekilde okumamalı,dile canlılık vermelidir.
- 3-Okuma hızınız dakikada 115 kelimeyi geçmemelidir.
- 4-Zaman zaman durup durumunuzu değiştirin
- 5-Okuduğunuz kağıdın sesini dinleyicilere ulaştırmayın
- 6-Kafanızı kağıdın üzerine kapamayın
- 7-Başınızı mümkün olduğunca kaldırın.

8-Birbirinden ayrı olması gereken sesleri birbirine benzer biçimde telaffuz ederek karışıklığa sebep olmaktan kaçınılmalıdır.

9-Okurken çıkan sesler, matbaa harfleri gibi çıkmalı, aşıntısız, silintisiz olmalıdır. Seslerin aşınması, seslerin yok olması, seslerin dikkatsiz söylenmesi konuşmayı ve sesli okumayı bozar.

10-Sesler, kelimeler, cümleler dilbilgisi kurallarına göre vurgulanmalı; ses tonu metnin ruhuna uygun olarak ayarlanmalıdır.

11-Kelimelerin söylenişinde yanlış yapmamalı: Bir kelimenin seslerini iyi çıkararak, tane tane söylenmelidir.¹⁹¹

Yazılı bir sayfayı okumak, gerçekte, yüz yüze yapılan muhavere gibidir.Bununla beraber güçlüğün çoğu, sesli okuduğumuz parçanın kendi

¹⁸⁹ Mehmet Deniz , Etkili ve Güzel Konuşma Sanatı, S.17

¹⁹⁰ Özcan Demirel, Yabancı Dil Öğretimi, s 119

kompozisyonumuz olmamasından; olsa dahi, mazideki herhangi bir düşüncemizi belirttiğinden ve okurken onları yeniden düzenleyip tekrar düşünmediğimiz içindir. Şu halde, kötü okumanın önüne geçmek için yapılacak şey okurken ne okuduğumuzu iyice anlamak ve cümleleri kafamızdan canlandırmaktır. Aşınası olmadığımız bir konuyu iyi okumak için ne mekanik bir metot ne de işaretler vardır. Noktalamalar, iyi ve yerinde uygulandığı takdirde, faydalı olabilir; lakin bu da, sesli bir konuşma için gerekli duraklamaları, ses değişimlerini ve gruplamaları tamamıyla göstermez. Şu halde, okuduğumuzu anlamaktan başka bir çaremiz yok. Yazarın cümlelerini anladıktan sonra onun noktalama işaretlerine bakmadan, yazıyı anladığımız manada okuyabiliriz. Fakat gözle okumalarda, malzeme ile bir ünsiyetimiz olmadığı için, en iyi bir şekilde anlaşılmasını ve tesirli olmasını temin için noktalamalara, gruplandırmalara ve duraklamalara lüzum vardır.

Sesli okuyan biri, herhangi bir cümle üzerindeki dikkatini, kelimelerin temel kelimelerle olan ilişkilerine göre düzenlenmesine yardım edecektir. Bu işlemde, bütün kelimeler belirli bir açıklıkla telaffuz edilmeli ve ancak "anahtar" mevkiinde olan kelimeler üzerinde durulmalıdır. Hızlı okuma tekniği dediğimiz blok görme ve blok okuma ise sesli olmayan okuma şeklîdir. Bireysel okumalar için geçerlidir.

11.KONUŞMADA BAZI FAKTÖRLER

Öğrenciler bilgi birikimini konuşmada en etkili faktör olarak bilgi birikimini görüyorlar (% 51). İkinci derecede etkili olarak da yetiştirme tarzının önemli olduğunu belirtmişlerdir (%38). Fiziksel durumu ise %6 ile üçüncü derecede etkili görüyorlar. Bu sıralamadaki sonucu olumlu buluyoruz. Gerçekten konuşma ve hitabette başarı öğrencilerin üzerinde durduğu ilk iki etken birbiriyle yarışacak en önemli etkenlerdir. Konuşma ve hitabette başarılı olmayı sağlayan diğer faktörler olarak da şunları belirtmişlerdir:

Açık olması , utangaç olmaması/ses ve okuma güzelliği/sosyal rahatlık ve kendine güven/Hitap gücü/öğrenci çok konuşmalı/Rahat ve heyecansız olması/Eğitim

ve çok kumalı/Güzel konuşmayı bilmeli/Okuma ve anlatma gücü/Bunların hepsine bağlıdır

CEVAPLAR	f	%
Fiziksel durumu	23	%6
Bilgi birikimi	200	%51
Yetiştirme tarzı	151	%38
Zengin olması	3	%0
Belli bir makamda bulunması	7	%2
Başka	7	%2
Cevapsız	5	%1

TOPLAM 396 %100

Tablo-37 Sizce konuşma ve hitabette başarı, bireyin hangi özelliği ile yakından ilgilidir?

1-Yetenek:

Konuşmacıya artı puan kazandıracak doğuştan gelen bazı özellikler bulunabilir. Örneğin ;göz dolduran bir beden yapısı, mikrofonik bir ses vb. Bunlar doğuştan gelen birtakım avantajlardır. Hiçbir insan doğuştan hatip olarak doğmaz. Ancak bir takım avantajlı yönleri olabilir. Fakat hitabette bunların hiçbiri asıl etken değildir. Ancak bazı insanların daha avantajlı olduklarını söylememiz mümkündür. İslam, insanların ırsen farklı olduklarını kabul eder. Güzel ve etkili konuşabilmenin, özel bir yetenek işi olmadığını, çalışılarak kazanılan bir beceri olduğunu konuşma üzerine yazılmış bir çok eser, altını çizerek belirtmektedirler.

CEVAPLAR	f	%
Evet	20	%37
Hayır	34	%63
TOPLAM	54	%100

Tablo-38 Hitabet ve konuşmanın yetenek işi olduğu görüşüne katılıyor musunuz?

Bütün hitabet kitaplarında konuşmanın bir yetenek işi olmadığı özellikle vurgulanır. Her bireyin çalıştığı, önemsedığı ve üzerinde durduğu takdirde konuşma ve hitabette başarı elde edebileceği belirtilir. Öğretmenlerimizin %63'ü konuşmanın bir yetenek işi olmadığını tercih ederken, %37'si yetenek işi olduğu düşüncesini tercih etmişlerdir.

2-Yetişme Tarzı:

İnsanın iç hayatının, iç birikiminin dışa vuruş yollarından çok önemli biri dildir. Dil bilimi son yıllarda antropolojinin bir dalı haline gelmiştir. Seslendirmemizi ve kelimelerimizi anadilimizden aldığımız gibi ifadelerimizi de ondan alıyoruz. Sevgiyi, öfkeyi, hayranlığı, takdiri, inancı, inkarı, ilk öğrendiğimiz dilin kalıpları içinde öğrenmişizdir. Bu durum o kadar tabiidir ki, üzerinde düşünmemişizdir. Kelimelerle ifadenin yanında başka ifade biçimlerini de yine içinde yetiştirdiğimiz çevreden almışızdır. Mimik ve jestlerle, kıyafetle, müzikle, ibadetle, vb. anlarız, haberleşiriz, ifade etmek istediğimizi ifade ederiz. Anne ve baba sevgisi ve ilgisinden yoksun olarak büyüyen çocuklar, büyük bir sevgi açlığı duymakta ve bu açlık ile bir takım davranış bozuklukları göstermektedirler.¹⁹²Hiç şüphesiz konuşma bozukluklarının önemli bir kısmında aile etkindir. Çünkü aile; çocuk için huzur ve sosyalleştirmede birinci derecede fonksiyoneldir.¹⁹³

¹⁹² B.Bilgin, İslam ve Çocuk, s.66

¹⁹³ Halis Ayhan, Eğitim Bilimine Giriş, s.46

Aile ve çocuk ilişkileri çocuğun konuşma becerisi üzerinde önemli derecede etkilidir. Örneğin aşırı aile baskısı altında yetişmiş bir çocuğun durumu ile, ailesi ile ilişkileri normal ve rahat olan bir öğrencinin durumu bir değildir. Ayrıca ailenin sosyo-ekonomik durumu, kültürel seviyesi, kırsal kesimde ya da şehirde hatta büyük şehirde yaşıyor olması çocukların konuşma yeteneklerini etkiler.

İ.H.L.'ine devam eden öğrencilerin çoğu sosyo-ekonomik düzeyi düşük, kırsal bölgelerden gelen ailelerin çocuklarından oluşmaktadır.¹⁹⁴ Bu durum öğrencilerin konuşma becerilerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Öğrenci ailelerinin %43'ü köy ve gecekondü kültür grubundandır. Annelerin %34'ünün hiç öğrenimi yoktur, %58'i ilkokul mezunudur. Babaların %8.4'ünün hiç öğrenimi yoktur, %61'i sadece ilkokul düzeyinde öğrenim görmüştür. Mayıs 1993 itibariyle ailelerin %48'inin ortalama aylık geliri üç milyondan azdır, ortalama aylık geliri beş milyonun altında olan aileler ise %81.2'yi bulmaktadır.¹⁹⁵

Farklı sosyal çevrelerin, çocukların sosyalleşmesine nasıl farklı etkiler yaptığı en iyi şekilde iletişim davranışları ve dil yetenekleri alanında gözükür. Çocukların dillerinde, mensup oldukları sosyal tabakalara göre önemli farklar olduğu bilimsel metotlarla ortaya konulmuştur.

Alt ve orta tabakalardaki dil farklılıkları çocukları küçüklükten itibaren etkilemektedir. Orta tabakada sevgi dilsel ifadelerle açıklanmaya başlar, çocuklar dil ile sevilir, azarlanır, yönetilir; bu da onlarda dil gelişimini hızlandırır. Sorulan sorulara somut göstermelerden fazla dil ile açıklamalar getirilir. Alt tabakada ise, iletişim sisteminde dil pek kullanılmaz, daha doğrusu cümle ve kelimeler yerine sesler ve vurgular kullanılır. İstekler dil ile ifade edilmez. Alt tabakadaki anneler çocuklarının neden doğru veya yanlış olduklarını söz ile açıklamazlar. Bu açıdan tabakalar arasındaki fark, dil farkı değil iletişim biçimi farklılığıdır. Alt tabaka çocukları bu yüzden sınırlı dil becerilerine sahiptir; soyutlama ve planlı konuşma yetenekleri zayıftır, daha ziyade jest ve mimiklerin yardım ettiği, tam olmayan kısa cümlelerle konuşurlar. Buna

¹⁹⁴ B.Gökçe , Orta öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları, s.85

¹⁹⁵ Suat Cebeci, İ.H.L. Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Yeterlikleri,"Yayınlanmamış Doktora Tezi", s.122

karşılık orta ve yüksek tabaka çocuklarında işlenmiş bir dil vardır; gramere, sentaksa ve sözlüğe uygun, yüksek düzeyde bir dili planlı olarak konuşabilir ve yazabilirler.¹⁹⁶

Kalıtımı, sadece biyolojik yönüyle sınırlandırmak yanlıştır. Bunun yanı sıra sosyal ve ruhsal kalıttan da pekala söz edilebilir.(174) Bu yönüyle de çocuklar az veya çok ruhsal ve sosyal yapılarıyla anne ve babalarının özelliklerini taşırlar. Özellikle kişiliğin oluştuğu insan hayatının ilk yıllarının ailenin yanında geçtiği düşünülüğünde bunun böyle olması çok tabiidir.

Davranışları belirleyen, çocukların doğuştan getirdiği özellikler ile, onun evdeki, okuldaki ve genel olarak çevresindeki büyükleri ve arkadaşları ile etkileşimin sonucudur.¹⁹⁷

12.SOHBET

Din eğitimi, örgün yönüyle okul, ya da yaygın tarafıyla camiyle sınırlı görmek; pratikte mümkün değildir. Temeli Darü'l Erkam'a dayanan ev sohbetleri, bütün islam ülkelerinde özellikle misafirperver Türk milletinde oldukça yaygındır.Samimi bir hava içerisinde kimi zaman Kuran, kimi zaman da herhangi dini içerikli bir kitap okunur. Bazan da din eğitimi almış birinin sorulan sorular doğrultusunda ya da hazırlandığı konu veya konuları sunması şeklinde gerçekleşir. Sohbet türü din eğitiminde ya da başka bir ifade ile dini hitabette çok önemli bir yer tutar. Daha çok yetişkin insanların katıldığı sohbet bazı yönlerden camideki vaaz ve hutbeden daha verimlidir. Her şeyden önce dinleyici sayısı sınırlıdır. Okulda olduğu gibi fazla motivasyona gerek duyulmaz. Gelen kendi isteğiyle gelmiştir. Soru sorulması, anlaşılmayan noktaların izahı mümkündür. Birebir diyalog her an gerçekleşebilir.

¹⁹⁶ Mustafa Ergün, Eğitim ve Toplum, s.48

¹⁹⁷ B.Bilgin, İslam ve Çocuk, s.66

¹⁹⁷ Halis Ayhan , Eğitim

J.HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİNDE ARAÇ VE GEREÇLER

1.DERS KİTAPLARI

Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi ders kitapları hakkında öğretmenlerin çoğu olumlu görüş belirtmemişlerdir. Öğretmenlerin %81'i ders kitaplarının eğitim ve öğretim ihtiyacına cevap vermediğini belirtirken, %19'u ise ders kitaplarını olumlu bulmuşlardır.

CEVAPLAR	f	%
Evet	10	%19
Hayır	44	%81
TOPLAM	54	%100

Tablo-42 Mevcut ders kitapları eğitim ve öğretim ihtiyacına cevap veriyor mu?

Öğrencilere göre:

Öğrencilerin % 19'u ders kitabında anlamadıkları kelime ve kavramların olduğunu, % 25'i konuşma tekniklerine yeterince yer verilmediğini, %17'si örnek metinlerin ilgi çekici olmadığını, %30'u ise bütün bu olumsuzlukların ders kitaplarında bulunduğunu ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin ders kitaplarını yeterli bulmadığı tablo-5 deki sonuçtan anlaşılmaktadır. Öğrencilerin önemli bir bölümü öğretmenlerini ve ders kitaplarını yeterli görmüyor bu durum çok önemlidir. Çünkü ders kitabı bir öğrencinin çok yakın arkadaşı gibi sıcak ve ona yakın olmalı, onu sevmelidir.

Öğrencilere dersin programıyla ilgili bir soru sormadık Bunun sebebi öğrencilerin dersin muhtevasıyla kitapları aynı değerlendirmelerinden kaynaklanıyor. Aşağıdaki verilen cevaplardan da bu anlaşılıyor.

Ders kitapları hakkında öğrencilerin bazı görüşleri ise şunlar:

Gereksiz ayrıntılar ve uzatmalar var/Diksiyonu düzeltmeye yönelik bir şey yok/Ders kitaplarını önemli bulmuyorum önemli olan öğretmenlerimiz/Ders kitabım yok/Çok soyut, uygulamaya ait bir şey yok.

CEVAPLAR	f	%
Anlamadığım kelime ve kavramlar var	65	%19
Konuşma tekniklerine yeterince yer vermemiş	83	%25
Örnek metinler ilgi çekici değil	57	%17
Hepsi	89	%30
Yeterli	10	%3
Cevapsız	20	%6
TOPLAM	334	%100

Tablo-43 Ders kitaplarını nasıl buluyorsunuz?

2.DİĞER ARAÇ VE GEREÇLER

Öğretmenlerin %52'si Hitabet ve Mesleki Uygulama dersinde araç ve gereç kullandıklarını, %37'si ise derste araç ve gereç kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

2.Öğretmenlerin kullandıklarını söyledikleri araç ve gereçler ise şunlar:

Kuran-ı Kerim,

Dua mecmuaları,

Hutbe kitapları

Teyp,

Tefsir ve hadis kitapları,

Çeşitli dua metinleri,
Yardımcı kitaplar.
Teyp ve video kasetleri.
Resim,
minber ,
kürsü,
video,
Okul mescidi,
Hitabet dersi kitapları
çeşitli hutbe ve vaaz örnekleri,
Kefen,
mikrofon,
harita,
cûbbe ve sarık,

CEVAPLAR	f	%
Araç ve gereç kullananlar	28	%52
Kullanmayanlar	20	%37
Cevapsız	6	%11
TOPLAM	54	%100

Tablo-44 Hitabet dersinde kullandığınız araç ve gereçler nelerdir?

Eğitim araç ve gereçleri, öğrenciye eğitim programlarında yer alan hedef ve davranışların kazandırılmasında öğretmenin en önemli yardımcılarında biridir. Bunun dışında her okulun kendi programlarında yer alan hedeflerin kazandırılmasında etkili olabilecek model, harita, slayt, video kaseti gibi eğitim araçlarına sahip olması eğitimin kalitesini artırır.

Araçlar, öğrenme isteğini artırır, öğrencilerin ilgisini çeker, öğretimi zenginleştirir ve daha anlaşılır duruma getirir, konuları daha basit somut olarak ortaya koyma imkanı verir.

Mesleki okullarda ise, eğitimi verilen mesleğin uygulamasına olanak verebilecek biçimde düzenlenen laboratuvar, atölye vb. mekanlarla donatılması ve öğrencilerin meslek ile ilgili ürünü üretmelerine yardımcı olacak araçların bulunması büyük önem taşır. Bu anlamda İmam hatip Liseleri söz konusu olunca uygulama mescidi mutlaka bulunmalıdır.

Okulun fiziki yapısı, araç gereçlerin yeteri sayıda ve nitelikte olması bir yandan öğrenmeyi kolaylaştırırken, diğer yandan da öğrencilerin okul ve derslere yönelik tutumlarını olumlu etkiler. Dersin niteliğine göre yardımcı araç ve gereçlerden mutlaka yararlanılmalıdır.

Bir eğitimcimiz öğrenim engellerini şöyle sıralıyor:

- 1-Eğitim araç ve gereçleri eksikliği
- 2-Çevre şartları
- 3-Öğrencilerin kabiliyetleri ve seviyeleri
- 4-Kötü öğretmen. ¹⁹⁸

Görüldüğü gibi eğitim araç ve gereçleri eksikliğini birinci derecede öğrenim engeli olarak gösteriyor. Konunun önemini ortaya koyması açısından dikkat çekicidir.

3.Hitabet ve Mesleki Uygulama dersinde kullanılabilecek yardımcı araç ve gereçler :

1-İmam ve hatibin Camide kullanabileceği her türlü mekan , özel kıyafet ve ses yükseltici cihazlar gibi araçlar.

Okul tatbikat camisinde söz konusu araç ve gereçlerin hepsinin bulunması gerekir. Değişik büyüklükte bir kaç kavuk ve sarık, birisi sadece cuma günleri kullanmak üzere iki cübbe, ses cihazı ve mikrofon bulunmalı ve hazırlık uygulamalarında öğrencilerin kullanımına sunulmalıdır.

2-Teyp ve ses bantları,

¹⁹⁸ Hikmet Tanyeli, Personel Eğitimi, s. 13

Hitabet ve konuşma çalışmalarında teyp ve ses bantlarının çok yararlı olduğu etkili ve güzel konuşma üzerine yazılmış eserlerin hemen hepsinde yer alır.

Teyp ve ses bantları, öğrencilerin kendi konuşmalarını kendilerinin dinleyip değerlendirmesini sağlar. Kaydedilmiş seslerin istenmeyen kısımlarının silinmesi, düzeltilmesi ya da yerine başka kayıtların yapılması mümkündür. Kullanışlı ve ucuz bir ders aracıdır. Bu sayede dinleme, taklit etme ve tekrar imkanı olur.¹⁹⁹

3-Video ve kasetleri,

Özellikle hitabet ve konuşmada önemli olan jest mimik ve diğer hareketlerin görüntülenmesi açısından önemli bir eğitim aracı olan video ve kasetlerinden yararlanılması gerekir. Ancak İ.H.L.'nin çoğusu için lüks kabul edilebilecek kadar pahalı bir araçtır.

4-Cenezenin kefenlenmesi konusunda kullanılacak kefen.

5-Çeşitli kitaplar,

1-Kuran: Kitaplardan hiç şüphesiz en önemlisi Kuran'dır.Vaaz ve hutbe hazırlama konusunda temel kitap Kuran olmalıdır.

Kurandan konularına göre yararlanma konusunda "Mucemül Müfehres li Elfazil Kuran" gibi konularına göre hazırlanmış Arapça ve Türkçe eserleri ve kullanımını öğrencilere tanıtmalıdır.

2-Tefsir ve hadis kitapları,

3-Değişik hutbe ve vaaz kitapları,

4-Çeşitli dua mecmuaları ve dua kitapları,

5-Yazılı anlatımlar için kompozisyon çalışmaları ile ilgili kitaplar,

6-Etkili ve güzel konuşma üzerine yazılmış kitaplardan yararlanılabilir.

Öğrencilerin büyük bir kısmının kaynak eslerden yararlanma yollarını bilmedikleri Tablo- 'den anlaşılmaktadır. O halde bu durumun araştırma konularında göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

3.DERS AÇISINDAN OKULLARIN FİZİKİ DURUMLARI

Öğretmenlerin %59'unun görev yaptıkları okulların fiziki şartlarının yeterli olduğu, %33'ünün okullarındaki fiziki koşulları yeterli görmediği, %15'inin ise görev yaptıkları okulların fiziki koşulların tamamen yetersiz olduğu anlaşıyor.

¹⁹⁹ Özcan Demirel, Yabancı DİL Öğretimi, s. 87

CEVAPLAR	f	%
Evet	28	%59
Hayır	8	%15
Yeterli değil	18	%33
TOPLAM	54	%100

Tablo-45 Okulunuzun fiziki şartları yeterli mi?Örneğin uygulama mescidiniz var mı?

K.MESLEKİ UYGULAMA VE HİTABET DERSİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Ölçme, geniş anlamıyla, herhangi bir niteliği gözlemek ve gözlem sonucunu sayılarla ya da başka sembollerle ifade etmektir. Bir ölçme sonucunun güvenilir olması, ölçme hatalarının önemsiz dereceye indirilmesi ile sağlanır.

Değerlendirme ise, ölçme sonuçlarını bir ölçüte vurarak, ölçülen nitelik hakkında bir değer yargısına varma sürecidir. Değerlendirmenin güvenilir ölçme sonuçlarına dayanması, geçerli bir ölçütle yapılması, değer yargısına ulaşma işlemlerinde yanlışlık bulunmaması doğru bir değer yargısına ulaşmak için gereklidir.²⁰⁰

Değerlendirme sadece öğrencinin başarısını ölçme ve not verme olarak görülmesi yanlıştır. Değerlendirme aynı zamanda her türlü eğitim faaliyetinin planlanmasında rehberdir. Eğitim ve öğretimin yönlendirilmesinde öğrencinin

²⁰⁰ M.Fuat Turgut, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metodları, Saydam matbacılık, Ank. 1992 s.12

durumuna ilişkin bir gözlemdir. Bu anlamda değerlendirmeler, öğrenciye rehberlik etmede ve tanımda öğretmene yardımcı olur.

Hitabet ve Mesleki Uygulama dersinde ölçme ve değerlendirme yazılı yoklamalar şeklinde yapılmaktadır. Ancak öğretmenlerin daha çok sözlü ve uygulama faaliyetleriyle ölçme ve değerlendirme yaptıklarını yaptığımız anket sonucundan anlıyoruz. Hitabet dersinde daha çok sözlü dil becerilerinin ölçülmesi ve değerlendirilmesi söz konusu olduğundan biz de öğretmenlerin bu görüşlerine katılıyoruz.

Ölçme ve değerlendirme konusunda öğretmenlerin, en çok sözlü ve uygulama faaliyetlerine ağırlık verdiklerini görüyoruz %73. Anlatım ve tanım sorularına %16'sı ağırlık verirken, %11'i ise kısa cevaplı çok soru sorarak ölçme ve değerlendirme yaptıklarını belirtmişlerdir.

CEVAPLAR	f	%
Anlatım ve tanım sorularıyla	10	%16
Kısa cevaplı çok soru sorarak	6	%11
Sözlü ve uygulama faaliyetlerine ağırlık veririm.	44	%73
TOPLAM GÖRÜŞ	60	%100

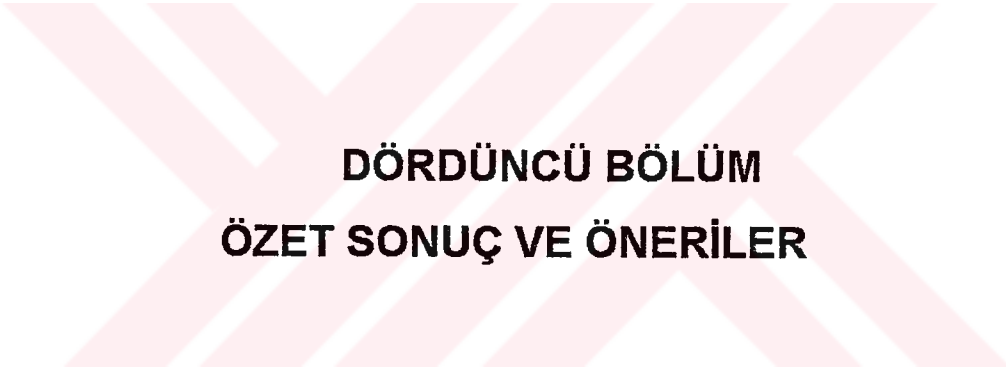
Tablo-46 Ölçme değerlendirmeyi nasıl yapıyorsunuz?

Kelimeleri doğru telaffuz etmek, cümlelerde kelimeleri doğru vurgulamak, düzgün ve etkili bir şekilde konuşmak, bir topluluğa hitap edebilmek gibi konuların yazılı olarak gerçekleştirilmesi mümkün olmadığına göre, sözlü değerlendirmenin esas alınması gerekiyor.

Hitabet ve Mesleki Uygulama dersinde hutbe ve vaaz hazırlama konusunda yazılı anlatım ilkelerinden yararlanılmalıdır.Yazılı anlatımların değerlendirilmesinde ise aşağıdaki "kompozisyon puanlama anahtarı" örnek alınabilir TABLO-48²⁰¹

KOMPOZİSYON PUANLAMA ANAHTARI	
I.BAŞLIK	PUAN
a)Varlığı.....	1
b)Konuyla ilişkisi.....	2
c)Kısalığı, anlatıcılığı, etkileyiciliği.....	3
II.ANLATIM DÜZENİ	
a)GİRİŞ	
a 1)Varlığı.....	1
a 2)Konuyla ilişkisi.....	3
a 3)Sunuş açıklığı.....	3
a 4)Etkileyiciliği.....	3
b)GELİŞTİRME	
b 1)Ana fikrin varlığı.....	2
b 2)Ana fikrin belirginliği	3
I b3)Ana fikre ulaşmadaki düşünce zincirinin sağlamlılığı, tutarlılığı.....	5
b 4)Yardımcı fikirlerin varlığı.....	2
b 5)Yardımcı fikirlerin ana fikri destekleme ve utarılık dereceleri.....	5
b 6)Anlatımın açıklığı.....	5
c)SONUÇ	
C 1)Varlığı.....	2
c 2)Ana fikirle tutarlılığı.....	3
c 3)Yan fikirle desteklenişi.....	2
c 4)Kısalığı, açıklığı, kesinliği.....	5
III.İFADE ZENGİNLİĞİ	
a)Kullanılan kelimelerin çeşitliliği.....	3
b)Kelimelerin yerindeliği.....	6
c>Cümle yapısının maksada ve okuyucuya uygunluğu.....	3
IV.YAZIM KURALLARINA UYGUNLUK	
a)İmla.....	3
b>Söz dizimi(gramer).....	5
c)Noktalama.....	3
V.BİR BÜTÜN OLARAK KOMPOZİSYON	
a)Üslup.....	10
b)Yenilik, kendine özgünlük.....	10
TOPLAM PUAN.....	100

²⁰¹ M.Fuat Turgut, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metodları, s.12

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖZET SONUÇ VE ÖNERİLER

A.ÖZET

İ.H.Liselerinde okutulan Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersi özel öğretim yöntemlerini konu edinen bu araştırma dört bölümden oluşmaktadır.

Araştırmanın giriş bölümünde problem, araştırmanın amacı, önemi, kapsamı ve yöntemi yer almaktadır.

İkinci bölümde konunun teorik zemini olarak hitabet ve hitabetin dini dayanakları çerçevesinde Kuran'da konuşma ve hitabet ilkeleri, Resulullah'ın (s.a.v.) 'in hitabeti ele alınmıştır.

Konunun empirik zemini olan üçüncü bölümde dersin mevcut durumunu ortaya koymak için öğrenci ve öğretmenlerin görüşleriyle araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiş, ve değerlendirmelerde bulunulmuştur. Yine bu bölümde Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi özel öğretim yöntemleri kapsamında, derste kullanılabilecek yöntemler, bazı öğretim ilkeleri, uygulama faaliyetleri, Hutbe ve Vaaz hazırlama ve sunma yöntem ve tekniklerini, çeşitli disiplinler, etkili ve güzel konuşma üzerine yapılmış çalışmalardan yararlanarak ele alınmıştır. Ayrıca Hitabet ve Mesleki Uygulama dersinde araç gereç kullanımı, ölçme ve değerlendirme konuları üzerinde durulmuştur.

Dördüncü ve son bölümde ise araştırmada elde edilen bulgular ve tespitler doğrultusunda sonuç ve öneriler yer almıştır.

B.SONUÇ

Araştırmada elde edilen bulgular ışığında özetle aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır.

- 1-Ders öğretmen ve öğrenciler tarafından oldukça önemli bulunuyor.
- 2-Okullardaki mesleki uygulamalar yeterli düzeyde değildir.
- 3-Öğrencilerin mesleki uygulama faaliyetlerine katılımı düşük seviyede gerçekleşmektedir.
- 4-Mevcut ders kitapları öğretmen ve öğrenciler tarafından yeterli bulunmamıştır.
- 5-Derse ait özel öğretim yöntemleri öğretmenler tarafından yeterince bilinip kullanılmıyor.
- 6-Öğretmenler yeterliği konusunda kendileri olumlu görüş belirtirken öğrencilerin yarısı olumsuz görüş belirtmişlerdir.
- 7-Ölçme ve değerlendirme daha çok mesleki uygulama faaliyetlerine göre yapılmaktadır.
- 8-Derste kullanılan araç ve gereçler yeterli değildir.
- 9-Öğrencilerin kendilerine olan güvenleri olumlu bulunmuştur.
- 10-Öğretmenlerin en çok üzerinde durduğu konuların başında hutbe ve vaaz hazırlama ve sunma yöntem ve teknikleri ile dua ezberleri konuları gelmektedir
- 11-Öğretmenlerin derse önceden hazırlıkları olumlu olup dersi isteyerek okutuyorlar.

C.ÖNERİLER

Araştırma bulgularının ortaya koyduğu sonuçlar ve bizim gözlemlerimiz doğrultusunda sunacağımız öneriler şunlardır.

1-Dersin programında ya hiç yer almayan ya da yetersiz şekilde yer alan şu konuların programda yer almamasını ders açısından ciddi bir eksiklik olarak görüyoruz.

- a.Hutbe ve vaaz hazırlama yöntem ve teknikleri
- b.Hutbe vaaz sunuş yöntem ve teknikleri
- c.Araştırma yöntem ve teknikleri

(Özellikle kaynak eserlerden nasıl yararlanılacağı konusu)

d.Mesleki uygulamaların nasıl yapılacağı konusu

e.Kuran'da tebliğ-irşad-davet-hitabet ilkeleri, peygamberlerin hayatları da dikkate alınarak bir ünite olarak programa alınmasının gerekli olduğunu düşünüyoruz.

2-Uygulamalara ders saatleri yetmemektedir. Üstelik okul idaresinin ve bütün meslek dersleri öğretmenlerinin de işin içinde olacağı ciddi bir organize ve planlamayı gerektirmektedir. Diğer meslek liselerinde veya öğretmenlik

stajlarında olduğu gibi uygun görülecek bir süre (15-20 gün olabilir) ve zaman içerisinde (mesela yaz tatili veya şubat tatilinde) gerçek koşullarda (camilerde) uygulama yapılmalıdır.

3-Mesleki uygulamalar her okulun kendi inisiyatifine bırakılmış görünüyor.Bu durum uygulamalar konusunda zaman zaman boşluğa ve boş vermişliğe sebep olmaktadır. Meslekî uygulamalar zorunlu hale getirilmeli,zamanı, plan ve programı ortaya konulmalıdır. Bu tür uygulama faaliyetlerinde görev alan emek ve zaman harcayan öğretmenlere ücret tahakkuk ettirilmelidir.

4-İ.H.Liseleri bünyesinde Mesleki Rehberlik Servisi kurulmalı ve öğrencilere mesleki konularda rehberlik yapılmalıdır.

5-Okullarda hutbe ve vaaz bankası kurulmalıdır.

6-İ.H.Liseleri eğitim araç ve gereçleri yönünden iyileştirilmeli, örnek hutbe-vaaz teyp ve video kasetleri hazırlanmalıdır.

7-İ.H.Liseleri arasında yapılmakta iken kaldırılan hutbe okuma yarışması mesleki hazırlıklara canlılık getirmekte ve sosyal etkinliklere teşvikçi olmaktadır. Bu ve buna benzer etkinliklerin artırılarak devamının sağlanması mesleki formasyon Hitabe ve Mesleki Uygulama dersi açısından önemli olduğunu düşünüyoruz.

8-Öğretmenlerin hizmet içi eğitimden geçirilmeleri, yeni bilgiler ve yöntemlerle tanıştırılmasının gerekli olduğunu düşünüyoruz.

D.KAYNAKLAR

- ALICIGÜZEL, İzzettin, İlk ve Orta dereceli Okullarda Öğretim , İnk. ve Aka Yay.
- AYDIN, M.Zeki Aydın , " Türkiye'de Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri ile İlgili Yapılan Çalışmalar" ,Din Öğ. Dergisi sayı: 43
- AYHAN, Halis , Eğitim Bilimine Giriş, Şule yay. İst. 1995
- BAYRAKLI, ¹ Bayraktar , İslamda Eğitim,
- BİLEN, Mürüvvet , Plandan Uygulamaya Öğretim , Ank. 1990.
- BİLGİN, Beyza , İslam ve Çocuk , D.İ.B Yay. Ankara 1991
- BİLGİN, Beyza - Mualla Selçuk , Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri , Akit Yay. Ank.
- BİLGİN, Beyza Bilgin, Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, İlahiyat Fak. Yay. Ankara, 1990
- BİLMEN, Ömer Nasuhi , Büyük İslam İlmihali, Bilmen Yay. İst. 1991
- BOLAY, ¹ Süleyman Hayri ve Mümtaz' er Türköne, Din Eğitimi Raporu, T.D.V. Tesisleri yay. Ankara 1995
- ÇAKAN, İsmail L. , Hakkı Tavsiye Metod ve Vasıtaları , Büşra Yay. İst. 1992
- CARNEGİE, Dale , Söz Söyleme ve İş Başarma Sanatı , Yaprak Yay. 1992
- CEBEÇİ, Suat , İ.H.L. Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Yeterlikleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi
- CEVZİYYE, İbn-i Kayyım , Zad-ül Mead , Ter c : M uzaffer Can , Cantaş Yay. İst . 1989
- ÇİLENTİ, ¹ Kamuran, Özel Öğretim Yöntemleri , AÜAÖF, Yay. Ank,
- DEMİREL, Özcan Demirel , Yabancı dil öğretimi, Usem yay. Ank.1990
- DENİZ, Mehmet Deniz , Etkili ve Güzel Konuşma Sanatı, Alfa Basım Yay. İst. 1994,
- DOĞDU, Süleyman, Dini Hitabet, Emel Matbaası, Ankara 1974
- DÖKMEN, Üstün , İletişim Çatışmaları ve Empati, Sis. Yay. İst . 1994
- ENÇ, M. , Ruh Sağlığı Bilgisi
- ERDEM, SELMAN, Sosyoloji Ders Kitabı, Fil yay. İstanbul 1994
- ERGÜN, Mustafa , Eğitim ve Toplum

- ERTÜRK, Selehattin , Eğitimde Program Geliştirme, Ank. 1984
- EVİRİM, Selmin , Suçluluk Sorunu , İÜEF. Yay. İst. 1970
- FİDAN,¹ Nurettin - Münire Erden, Eğitim Bilimine Giriş, Repa yay. Ankara
- FİDAN, Nurettin , Okulda Öğrenme ve Öğretme , Kadioğlu Matbaası, Ank, 986
- HESAPÇIOĞLU, Muhsin, Öğretim İlke ve Yöntemleri, Beta basım yay., İst. 1994
- I.Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri, Dini konularda toplumu aydınlatma il ilgili D.İ.Başkanlığı görüşü, D.İ.B. Yay. Ankara 1995
- I.Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri, S. Armağan, D.İ.B. İrşad Faaliyetleri ve bazı müşahedeler
- I.Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri, M. S. Aydın, "Günümüzde irşad hizmetlerinde görülen bazı yanlışlıklar.
- İmam Hatip Liseleri Öğretim Programları, M.E.B.
- İNCEOĞLU, Metin , Tutum Algı İletişim, Verso Yay. Ank. 1993
- İst . 1979
- KANTEMİR, Enise , Yazılı ve Sözlü Anlatım, AÜEF Y.y. Ank. 1972
- KARAALIOĞLU, Seyit Kemal , Yazmak ve Konuşmak Sanatı , İnk. Kitabevi, İst. 1989
- KAZANCI, Ahmet Lütfi , Peygamber Efendimiz in Hitabeti, Mariifet Yay. İst. 1992
- MUALLİMOĞLU,¹ Nejat , Bütün Yönleriyle Hitabet, Arıcıoğlu Mat. İst. 1994
- ÖCAL, Mustafal , Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar, TDV. Yay . Ank . 1990
- ÖCAL, Mustafa , İ. H.L. ve İlköğretim Okulları, Ensar Neşriyat, İst. 1994
- OĞUZKAN, A. Ferhan, Eğitim Üzerine, Ülkü yay. Ank. 1966
- ÖNER, Necati , "Niçin Din Öğretimi" , Din Öğretimi Dergisi , Sayı:22
- ÖZEK, Ali , İ.H.L. ve Ehliyetli Din İşleri Görevlisi Yetiştirme İş, Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri, D.İ.B. YAY. Ankara 1991
- ÖZKALP, Enver , A.Ü.A.Ö.F. Davranış Bilimlerine Giriş, A.Ü.AÖ.F. Eskişehir 1994
- PEKER, Hüseyin , "Din Eğitimiinde Metodlar ", Din Eğitimi Dergisi, Aralık 1988
- ROS, J. Brun., Çev. Nazife Müren , Hatiplik Sanatı , Remzi Kitabevi , İst , 1973
- SARICA, S.-M. Gündüz, Güzel Konuşma Yazma, Fil yay. İst. 1995

SELÇUK, Mualla, "Dini HitabetUygulamalarımız",İslamiAraştırmalar Derg. cilt 5, sayı : 3 Temmuz 1991 s.168

SELÇUK, Mualla Selçuk , ,Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler , TDV, 1991

ŞENBAY, Nüzhet , Alıştırırmalı Diksiyon Sanatı, MEB. Yay. İst. 1991

SEYİDOĞLU, Halil , Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı , Güzem Yay. İst. 1993

TAN, Hasan ,Danışma ve Rehberlik , MEB. Yay. İst. 1992

TANYELİ, Hikmet , Personel Eğitimi , Şenyuva Mat. Ank. 1970

TURGUT, M.Fuat , Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metodları , saydam mat. Ank. 1992

TÜRKDOĞAN, Orhan , Bilimsel Değerlendirme ve Araştırma Metodolojisi , M.E.B. yay. İstanbul 1995

ÜNSÜR,Ahmet , " İ.H.Liselerinin Tarihçesi, İzlenim Dersisi, Ekim 1996

UYGUR, Nermi , Dilin Gücü, Birim yay. İst. 1984

VARIŞ, Fatma, Eğitim Bilimine Giriş, Ü. E.B.F. yay. Ankara 1978

WEISS, Donald H. , (Çev: Doğan Şahiner) ,, Konuşma ve Sunuş Teknikleri, Rota Yay. İst. 1993

YAZIR,Elmallı Hamdi , Hak Dini Kur'an Dili , Eser Neş. .1979 , İst

EKLER

- Öğretmenlere sorulan anket soruları**
- Öğrencilere sorulan anketsoruları**
- Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersinin Amaçları**

MESLEKİ UYGULAMA VE HİTABET DERSİ ÖĞRETİMİ

A- HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİNİN GENEL AMAÇLARI

İmam Hatip Liseleri öğretim programlarında Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersi'nin genel amaçları şu şekilde belirtilmiştir:

- 1.Hitabete Ait Esaslar Bilgisi
- 2.Hitabetin Çeşitlerini Anlayabilme
- 3.Dini Hitabetin Çeşitleri Bilgisi
- 4.İmamlık ve Müezzinliğe Ait Esaslar Bilgisi
- 5.Mübarek Gün ve Gecelerin Mahiyetini Kavrayabilme
- 6.Hutbenin Mahiyeti ve Esasları Bilgisi
- 7.Vaaz Vaizlik Bilgisi
- 8.Dini merasim ve Duaların Mahiyetini Anlayabilme
- 9.Cenazeye Ait Esaslar ve İşlemler Bilisi
- 10.Öğrenim Süresince Elde Edilen Genel ve Mesleki Bilgileri Uygulama Kabiliyetini Kazanabilme
- 11.İmam Hatiplik Mesleğinin Yüceliğini ve Kudsîyetini Kavrayabilme
- 12.Çevre ile iyi Bir Diyalog Kurarak Ülke kalkınmasına Yardımcı olma şuurunu kazanabilme

XI ve XII. sınıfların amaçları ise ayrı ayrı şu şekilde ifade edilmektedir.

1- 11. SINIFIN AMAÇLARI

- 1.Hitabetin Tanımı ve Konusunu Kavrayabilme
- 2.Hitabetin amacını ve önemini kavrayabilme
- 3.Hitabetin Tarihçesi Bilgisi
- 4.Hitabetin ve Hatibin Özelliklerini Kavrayabilme
- 5.Dini Hitabetin önemini Kavrayabilme
- 6.Akademik Hitabetin Değerini Kavrayabilme
- 7.Hukuki Hitabetin Değerini Kavrayabilme
- 8.Askerî Hitabetin önemini Kavrayabilme
- 9.Siyasî Hitabetin Değerini Kavrayabilme
- 10.Hutbenin Esasları Bilgisi
- 11.Hutbe Okumayı Uygulayabilme
- 12.Vaaz'ın Esasları Bilgisi
- 13.Sohbein Esasları Bilgisi
- 14.Açılış, Karşılama, Uğurlama Gibi Konuşma Esasları Bilgisi
- 15.Dini Konferansın Esasları Bilgisi
- 16.T.R.T'de Yapılan Dini Konuşma Esasları Bilgisi
- 17.Müezzinliğin Esasları Bilgisi
- 18.Müezzinlik Görevini Yapabilme
- 19.İmamlığın Esasları Bilgisi
- 20.İmamlık Görvini Yapabilme
- 21.Mübarek Gün ve Gecelerin önemini Kavrayabilme
- 22.Mübarek Gün ve Gecelerin isimleri Bilgisi

23.Mübarek Gün ve Gecelerde Yapılacak İbadet ve Duaların Önemini Kavrayabilme

2- 12.SINIFIN AMAÇLARI

- 1.Hz.Peygamber (s.a.v) 'in İrşad Tarzı ile Nasihat ve Hutbelerinden Örnekler Bilgisi
- 2.Sahabenin Hitabelerindeki Özelliği Kavrayabilme
- 3.Tabiin'in Hitabelerindeki Özelliği Kavrayabilme
- 4.Meşhur Hatiplerin Hitabelerinden Örnekler Bilgisi
- 5.Dini Sosyal ve Ekonomik Alanlarda dini Hitabetin önemin Kavrayabilme
- 6.Hatiplik ve Hutbe Bilgisi
- 7.Hutbede Konu seçimi ve Hutbe Planının önemin Kavrayabilme
- 8.Hutbe Duaları Bilgisi
- 9.Vaaz ve Vaizlik bilgisi
- 10.Vaaz'da Konu Seçimi ve Vaaz Planının önemin Kavrayabilme
- 11.Vaaz Yapabilme
- 12.Hatim ve Hatim Duasını Yapabilme
- 13.Mevlid Merasimi Bilgisi
- 14.Diğer Dini Merrasimler Bilgisi
- 15.Cenaze ile ilgili işlemler Bilgisi
- 16.Cenaze ile ilgili işleri Uygulayabilme

B.HİTABET VE MESLEKİ UYGULA DERSİNİN MUHTEVASI VE NİTELİĞİ

Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersi 11.sınıf konuları şöyledir:

ÜNİTE:I-HİTABETE GİRİŞ

- 1.Hitabetin Tanımı ve Konusu
 - a. Hitabet ve Hitap
 - b. Hatib, Hitabe ve nutuk
2. Hitabetin Amacı ve Önemi
 - a. Hitabet ve Hatibin Amacı
 - b. Hitabetin Önemi
- 3.Hitabetin Tarihçesi
 - a. İslamiyetten Önceki Devirlerde Hitabet
 - b. Hitabetin İslam Tarihindeki Yeri
 - c. Türklerin Hitabete Verdiği Önem
 - d. Büyük Hatiplerden Bazıları
4. Hitabetin ve Hatibin Özellikleri
 - a. Hatipte Bulunması Gereken Özellikler
 - b. Hitabette Aranılan Özellikler

ÜNİTE: II- HİTABETİN ÇEŞİTLERİ

1. Dini Hitabet
 - a. Dini Hitabetin Tanımı ve İnasnlık Tarihindeki Yeri
 - b. Dini Hitabetin İslam Tarihindeki Yeri
 - c. Dini Hitabetin Konusu ve Amacı
 - d. Dini Hitabetin Önemi
2. Akademik Hitabet
 - a. Akademik Hitabetin Tanımı ve Özellikleri
3. Hukuki Hitabet

- b. Regaip Kandili ve Önemi
- c. Miraç Kandili ve Önemi
- d. Berat Kandili ve Önemi
- e. Kadir Gecesi ve Fazileti
- f. Cuma ve Bayram Günlerinin Önemi ve Fazileti
- 3. Mübarek Gün ve Gecelerde Yapılan İbadet ve Dualar
 - a. Mübarek Gün ve Gecelerin Değerlendirilmesi
 - b. Mübarek Gün ve Gecelerin Kişi ve Topluma Kazandırdığı Faydalar
 - c. Kurban Kesimi ve Duası

Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersi 12.sınıf muhtevası ise şu konulardan oluşmaktadır:

ÜNİTE : I DİNİ HİTABET

- 1. Hz. Peygamber (s.a.v)'in İrşat Tarzı
 - 2. Hz. Peygamber (s.a.v)'in Nasihat ve Hutbesinden Örnekler
 - a. Hz. Peygamber (s.a.v)'in Nasihat ve Sohbet Usulü
 - b. Hz. Peygamber (s.a.v)'in Nasihat ve Sohbetleri
 - c. Hz. Peygamber (s.a.v)'in Hutbe Okuma Usulü
 - d. Hz. Peygamber (s.a.v)'in Hutbeleri
- 2. Sahabe ve Tabiinin Hitabelerinden Örnekler
 - a. Dört Halifenin Hitabet Usulleri
 - b. Dört Halifenin Hitabet Örnekleri
 - c. Meşhur Sahabilerin Hitabet Usulleri
 - d. Meşhur Sahabilerin Hitabet Örnekleri
 - e. Meşhur Tabiilerin Hitabet Usulleri
 - f. Meşhur Tabiilerin Hitabet Örnekleri
- 3. Meşhur Hatiplerin Hitabelerinden Örnekler
 - a. Meşhur Hatiplerin Hitabet Usulleri
 - b. Meşhur Hatiplerin Hitabet Örnekleri
- 5. Dini, Sosyal ve Ekonomik Alanlarda Dini Hitabetin Önemi
 - a. Dini Alanlarda Hitabetin Önemi ve Faydası
 - b. Sosyal Alanda Dini Hitabetin Önemi
 - c. Ekonomik Alanda Dini Hitabetin Faydaları

ÜNİTE : II HUTBE

- 1. Hatiplik ve Hutbe
 - a. Hatiplik
 - b. Hatipte Bulunması Gereken Özellikler
 - c. Hatibin, Hutbe Okurken Dikkat Edeceği Hususlar
 - d. Hutbenin Önemi Amacı Ve Faydaları
- 2. Hutbede Konu Seçimi
 - a. Hutbede Konu Seçiminin Önemi
 - b. Konu Seçiminde Dikkat Edilecek Hususlar
- 3. Hutbede Plan
- 4. Hutbe Duaları

ÜNİTE : III VAAZ

- 1. Vaizlik ve Vaaz
 - a. Vaiz ve Vaizlik Ne Demektir?
 - b. Vaizde Bulunması Gereken Özellikler
 - c. Vaizin Yaşayışında Dikkat Etmesi Gereken Hususlar
 - d. Vaizin Vaazda Dikkat Edeceği Hususlar
- 2. Vaazda Konu Seçimi

- a. Hukuki Hitabetin Tanımı ve Konusu
- b. Hukuki Hitabetin Adli Hitabetle ilişkisi

4. Askeri Hitabet

- a. Askeri Hitabetin Tanımı Amacı ve Konusu
- b. Askeri Hitabetin Önemli Olduğu Yerler

5. Siyasal Hitabet

- a. Siyasal Hitabetin Tanımı
- b. Siyasal Hitabetin Amacı ve Önemi

ÜNİTE:III DİNİ HİTABETİN ÇEŞİTLERİ

1. Hutbe

- a. Hutbenin Hükmü, Rüknu ve Sıhhatinin Şartları
- b. Hutbenin Sünnetleri ve Adabı
- c. Hutbede Konu Seçiminin Önemi
- d. Hutbenin Bölümleri, Duaları ve Adabına Uygun Olarak Okunması

2. Vaaz

- a. Vaaz'ın Dinimizdeki Yeri
- b. Vaazın Hazırlanışı ve Vaazda Takibedilecek Sıra
- c. Vaazın Sunuluşunda Göz Önünde Bulundurulması Gereken Önemli Noktalar
- d. Vaaz Duaları ve Örnek Bir Vaaz Metni
- e. Vaizlikle ilgili Mevzuat

3. Sohbet

- a. Sohbette Dikkat Edilecek Hususlar ve Sohbet Adabı
- b. Peygamberimiz (s.a.v.) 'in Sohbet Tarzı
- c. İslam Büyüklerinin Sohbet Şekli
- 4. Açılış, Karşılama ve Uğurlama Konuşmaları
- 5. Dini Konferans
- a. Dini Konferansın Hazırlanış ve Sunuluşunun Adab ve Esasları

6. T.R.T de Yapılan Dini Konuşmalar

- a. T.R.T de Yapılan Dini Konuşmaların Hazırlanması
- b. T.R.T de Yapılan Dini Konuşmaların Adabı ve Faydaları

ÜNİTE : IV İMAMLİK VE MÜEZZİNLİK

1. Müezzinlik

- a. Müezzinlik ve Kutsallığı
- b. Müezzinin Nitelikleri
- c. Müezzin ve Cemaat ilişkilerinde Dikkat Edilecek Esaslar
- d. Müezzinin Görevleri
- e. Müezzinlikle ilgili Mevzuat
- f. Ezan ve Kamet

2. İmamlık

- a. İmamlığın Tanımı ve Kutsallığı
- b. İmamın Nitelikleri
- c. İmam ve Cemaat ilişkilerinde Dikkat Edilecek Esaslar
- d. İmamın Görevleri
- e. İmamlıkla ilgili Mevzuat
- f. Namazların Kıldırılması
- g. İmametle ilgili Dualar

ÜNİTE : V MÜBAREK GÜN VE GECELER

- 1. Mübarek Gün ve Gecelerin Önemi
- 2. Mübarek Gün ve Geceler
- a. Mevlit Kandili ve Önemi

- a. Konu Seçiminin Önemi
- b. Konu Seçiminde Dikkat Edilecek Hususlar

3. Vaaz Planı

4. Vaaz Duaları

ÜNİTE : IV DİNİ MERASİM VE DUALARI

1. Hatim ve Duası

- a. Hatim Nedir ve Niçin Yapılır?
- b. Hatmin Fazileti
- c. Hatim Esnasında Uyulması Gereken Esaslar
- d. Hatim Merasimi ve Duası

2. Mevlit ve Duası

- a. Mevlit Okumanın Anlamı, Mahiyeti ve Sebebi
- b. Mevlit Esnasında Uyulması Gereken Hususlar
- c. Mevlidin Okunuşu
- d. Mevlit Duası

3. Nişan, Nikah ve Duaları

4. Yemek Duası

5. Rahmet Duası

6. İftar Duası

7. Hacı Uğurlama ve Duası

8. İstiğfar Duası

9. Ad Koyma ve Duası

10. Sünnet Merasimi ve Duası

ÜNİTE : V CENAZE

1. Ölüm Anında Yapılacak İşler

2. Gısl, Teçhiz ve Tekfin

- a. Gısl
- b. Teçhiz ve Tekfin
- c. Teçhiz ve Tekfinin Yapılışı

3. Cenaze Namazı ve Duaları

4. Defin ve Sonrası Yapılan Dini Merasim

- a. Defin ve Yapılışı
- b. Definden Sonra Yapılan Dini Merasim

5. Telkin ve Dualar

6. Taziye

DEĞERLİ ÖĞRETMEN ARKADAŞLARIM

İmam Hatip Liselerinde okutulan Mesleki uygulama ve Hitabet Dersi'nin eğitim-öğretim ve öğrenciler açısından mevcut durumunu ortaya koymak, problemlerini tesbit etmek amacıyla bir araştırma yapmaktayım.

Mesleki uygulama ve Hitabet dersi eğitim ve öğretiminde başarı, kalite ve verimliliğine katkıda bulunmayı amaçlayan bu çalışmaya, bizzatîhi konunun içinde bulunan öğretmen arkadaşlarımin görüş ve düşünceleri ışık tutacak ve rehberlik yapacaktır.

Anket soruları ile sizi başbaşa bırakırken bize zaman ayırdığınız için size teşekkür ediyorum. (Borçluyum)

Ömer DEMİR

MESLEKİ UYGULAMA VE HITABET DERSİ İLE İLGİLİ ANKET SORULARI

A) EĞİTİM VE ÖĞRETİM

1- Öğretmenlik mesleğindeki kıdeminiz?

- ☐ a) 1-3 ☐ b) 4-8 ☐ c) 8-15 ☐ d) 15 +

2- Okuldaki göreviniz?

- ☐ a) Öğretmen ☐ b) İdareci

3- İmam Hatip Liselerinde okutulan mesleki uygulama ve hitabet dersinin sizce önemi nedir?

- ☐ a) Çok önemlidir. ☐ b) Önemlidir. ☐ c) Önemli bulmuyorum.

4- Sizce Hitabet dersinin amacı ne olmalıdır?

5- Dersin muhtevası belirttiğiniz amacı gerçekleştiriyor mu?

- ☐ a) Evet ☐ b) Hayır

6- Öğrencileriniz okul mescidi dışında çevre camilerde İmam, Hatiplik ve Müezzinlik gibi uygulamalara katılıyor mu?

- ☐ a) Evet ☐ b) Hayır

7- Müfredat programından çıkarılmasını istediğiniz konu veya konular var mı?

- ☐ a) Evet Şunlar.....
.....
☐ b) Hayır

8- Müfredat programını ilave edilmesini istediğiniz konu veya konular varmı?

- ☐ a) Evet şunlar.....
.....
☐ b) Hayır

9- Mevcut ders kitapları eğitim ve öğretim ihtiyacına cevap veriyor mu?

- ☐ a) Evet ☐ b) Hayır

10- Hitabet dersinde hangi yöntem ve teknikleri uyguluyorsunuz?

- ☐ a) Anlatım
☐ b) Soru cevap
☐ c) Grup Çalışması
☐ d) Uygulama
☐ e) Baska.....

- 11- Hitabet ve konuşmanın yetenek işi olduğu görüşüne katılıyor musunuz?
() a) Evet () b) Hayır
- 12- Dini Hitabet tecrübeniz var mı? (hutbe-Vaaz)
() a) Çok az () b) Az () c) Çok
- 13- Hitabet dersini severek ve isteyerek mi okutuyorsunuz?
() a) Evet () b) Hayır
- 14- Kaç yıldır Hitabet dersini okutuyorsunuz?
() a) Yeni () b) 1-3 () c) 3-5 () d) 8-15
- 15- Hitabet dersini okutmak için kendinizi yeterli görüyor musunuz?
() a) Evet () b) Hayır
- 16- Derse önceden hazırlanıyor musunuz?
() a) Evet () b) Hayır
- 17- Dersi nasıl işliyorsunuz?
() a) Önce ben anlatırım, sonra öğrencilere sorular sorarım.
() b) Önce öğrenciler anlatır, sonra ben eksikleri tamamlarım.
() c) Soru-Cevap yöntemini kullanırım.
() d) Her konuya göre ayrı bir yöntem uygulayırım.
- 18- Ölçme ve değerlendirmeyi nasıl yapıyorsunuz?
() a) Anlatım ve tanım sorularıyla
() b) Kısa cevaplı çok soru sorarak
() c) Test
() d) Sözlü ve uygulama faaliyetlerine ağırlık veririm.
- 19- Kültür derslerini mesleki formasyona katkıda bulunduğunu düşünüyor musunuz?
() a) Evet () b) Hayır () c) Kısmen
- 20- Hitabet dersinde kullandığınız araç ve gereçler nelerdir?
() a) Yok
() b) 1-.....2-.....3-.....4-.....
- 21- Sizce başarıyı olumsuz yönde etkileyen faktörler nelerdir?
.....
.....
- 22- Hitabet dersinde başarıyı artıracak neler önerirsiniz?
.....
.....
- 23- Okulunuzun fiziki şartları yeterlimi?Örneğin uygulama mescidiniz varmı?
() a) Evet () b) Hayır () c) Yeterli Değil

B.ÖĞRENCİLER

- 1- Öğrencilerinizin derse olan ilgileri nasıl?
() a) Çok iyi () b) İyi () c) Orta () d) Zayıf
- 2- Hitabet dersinde Hafız öğrencilerin belirgin bir üstünlüğü var mı?
() a) Evet () b) Hayır

1-(%) Öğrenci etkili ve düzgün Türkçeyi kullanabiliyor.
2-(%) " sesini kullanabiliyor.
3-(%) " Hutbe hazırlayabiliyor.
4-(%) " Vaaz hazırlayabiliyor.
5-(%) " Hutbe okuyabiliyor.
6-(%) " Vaaz yapabilir.
7-(%) " Yazı dilinde başarılıdır.
8-(%) " Konuşma anında heyecanlanır.
9-(%) " Kendisine güvenir.
10-(%) " Kaynak eserleri tanır ve bu eserlerden yararlanabilir.
11-(%) " Arapça dua ve Kur'an ayetlerini okurken tecvid ve mah-
rec kurallarını bilir ve uygular.
12-(%) " İmla kuralları,vurgu ve diksiyona dikkat eder.
13-(%) " Jest mimik ve bedensel dili kullanabilir.
14-(%) " Yorum yapabilmede başarılıdır.
15-(%) " Kitap okuma alışkanlığı vardır.
16-(%) " Kekeme veya pelteklik gibi konuşma özrü vardır.
17-(%) " Mesleki formasyon açısından yeterlidir.

4-Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi ile ilgili,sorularda yer almayan kaydetmek istediğiniz öneri ve görüşleriniz

MESLEKİ UYGULAMA VE HITABET DERSİ İLE İLGİLİ ÖĞRENCİLERE SORULACAK
ANKET SORULARI

1-Diğer meslek dersleriyle kıyaslandığında Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi'nin sizce önemi nedir?

- ☐ a.çok önemlidir. ☐ b.önemlidir ☐ c.aynı ☐ d.önemsiz buluyorum

2-Öğretmenlerinizi yeterli görüyor musunuz?

- ☐ a.Evet ☐ b.Hayır

3-Hitabet Dersi'nde en çok hangi konularda zorlanıyorsunuz?

- ☐ a.Şu konularda zorlanıyorum.....
.....

- ☐ b.Hiçbir konuda zorlanmam.

4-Dersin nasıl işlenmesini istersiniz?

-
.....

5-Hitabet Dersinde öğretmenlerinizin en çok üzerinde durduğu konular nelerdir?

1-.....

2-.....

3-.....

6-Ders kitaplarını nasıl buluyorsunuz?

- ☐ a.Anlamadığım kelime ve kavramlar var.
☐ b.Konuşma tekniklerine yeterince yer vermemiş.
☐ c.Örnek metinler ilgi çekici değil.
☐ d.Hepsi
☐ e.Başka varsa.....

7-Meslek olarak İmam-Hatiplik görevini düşünüyor musunuz?

- ☐ a.Evet.
☐ b.Hayır. (Hayır ise neden?)
☐ c.Üniversiteyi kazanamadığım takdirde düşünürüm.

8-Sizce konuşma ve hitabette başarı, bireyin hangi özelliği ile yakından ilgilidir?

- ☐ a.Fiziksel durumu
☐ b.Bilgi birikimi
☐ c.Yetişme tarzı
☐ d.Zengin olması
☐ e.Belli bir makamda bulunması
☐ f.Başka.

9-Hitabet ve konuşma tekniklerini, Mesleki Uygulama ve Hitabet Dersi'nde öğrenebiliyor musunuz?

- ☐ a.Evet
☐ b.Hayır

10-Toplum önünde konuşma gücünü çekiyor musunuz?

- ☐ a.Hayır
☐ b.Evet. (Neden?)

11-Hitabet ve konuşma konusunda kendinizi başarısız görüyorsanız bunun sebebi sizce ne olabilir.
☐a.Yaratılıştan böyle bir yeteneğimin olmayışı.
☐b.İnsanların değerlendirmelerinden korkarım.
☐c.Yetişme tarzımdan
☐d.Hitabeti yaşıma uygun bulmuyorum
☐e.Genel kültürüm yetersiz
☐f.Köylü çocuğu olduğum için
☐g.Çok heyecanlanıyorum
☐h.Utangaç olduğumdan
☐ı.Konuşmaktan hoşlanmıyorum
☐i.Yanlış eğitimden
☐j.Başka.

12-Cuma namazı için imam-hatiplik yapabilir misiniz?
☐a.Evet ☐b.Hayır

13-Müezzinlik yapabilir misiniz?

☐ a Evet ☐ b Hayır

14-Vaaz edebilir misiniz?

☐ a Evet ☐ b Hayır

15-Hitabet Dersi'nde mesleki uygulama olarak hangi faaliyetlere katıldınız?

- ☐a.Müezzinlik
☐b.Cuma imam ve hatipliği
☐c.Vaaz
☐d.Hepsi
☐e.Hiçbiri

16-İyi hazırlandığınız takdirde yukardaki faaliyetleri yapabileceğinize inanıyor musunuz?

☐a.Evet ☐b.Hayır

17-Hutbe ve vaaz hazırlamada en çok hangi konularda kendinizi yetersiz buluyorsunuz?

- ☐a.Kaynak eserlerden nasıl yararlanacağımı bilmiyorum.
☐b.Genel kültürüm yetersiz
☐c.Hutbe ve vaaz hazırlama yöntemlerini bilmiyorum.
☐d.Hepsi
☐e.Başka.....

18-Hitabet dersi ile ilgili anket sorularında yer almayan görüş ve düşünceleriniz.....

.....
.....
.....
.....
.....

E.SUMMARY

DEMİR, Ömer. "The teaching of the course of rhetoric and vocational application in the Imam Hatip Highschools in Turkey. "

(An approach in terms of the special teaching methods.)

M. A. Thesis (Advisor ; Assist Prof. Mualla SELÇUK)

The Imam Hatip Highschools has two different duties in the formal educational system ; These are:

- 1.They prepare students for higher education.
- 2.They produce elements for widespread religious education.

This research is related to the second function of the Imam Hatip Highschools that is to supply the vocational education to the students for mosques and Quran courses. In this study, we are concerned especially about the course of rhetoric and vocational application.

The aim of this course is to give to the students the necessary vocational formation and proficiency by vocational applications.

Within this framework, we made a survey with students and teachers.

This survey study consists of four chapters.

The first chapter deals with the aim, the importance and the method of the study.

The second chapter is concerned about the religious bases of the rhetoric as theoretical foundations.

In the third chapter, the empirical base of the topic is studied. In this part, we applied to the opinions of the teachers and students.

The results are interpreted and discussed.

In the fourth and final chapter a summary of the study is given, a conclusion is reached and some suggestions are made.

Shortly these results were obtained:

-The teachers' and students' interest to the course is high.

-According to the teachers and students the period of vocational applications are not enough.

-The special methods that are necessary for the course are not known and applied by the teachers.

-The program of the course and the books on the course are not enough in terms of the investigation, preparation and presentation of religious addresses.

